

جمهوری اسلامی ایران
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
معاونت توسعه کارآفرینی و اشتغال

گزارش تحلیل مهارتی نیروی کار مبتنی بر دینامیک اشتغال

استان ایلام

آذر ماه ۱۳۹۷

توسعه کسب و کار و اشتغال پایدار (تکاپو)

شناسنامه پروژه

عنوان طرح: طرح توسعه کسب و کار و اشتغال پایدار

عنوان گزارش: تحلیل بازار مهارت مبتنی بر دینامیک کسب و کار و

اشتغال استان ایلام

تهیه و تدوین: معاونت توسعه کارآفرینی و اشتغال - طرح تکاپو

کارگزار استان: محمد اوشنی - جواد شرفخانی

فهرست

۱. مقدمه | ۵

۲. تصویر کلی سیستم اقتصادی و اجتماعی استان ایلام | ۵

۲,۱. چکیده اطلاعات بخش‌های اقتصادی استان | ۹

۲,۲. ساختار نیروی کار استان | ۲۸

۲,۳. چکیده وضعیت و معرفی نهادهای عرضه‌کننده نیروی کار | ۳۱

۲,۴. روند و نقاط عطف اقتصاد و اشتغال استان و بیان دینامیک اشتغال استان | ۹

۳. معرفی و اولویت‌بندی رشته‌های مزیت‌دار استان | ۴۸

۳,۱. اولویت‌بندی رشته‌های پر اشتغال استان | ۵۱

۴. تحلیل نیروی کار در حلقه‌های زنجیره کسب و کاری به ازای هر رشته | ۵۲

۴,۱. تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار | ۵۲

۴,۲. تحلیل مهارتی نیروی کار کسب‌وکار رشته اولویت‌دار | ۵۹

۵. تحلیل وضعیت فعلی عرضه و تقاضای نیروی کار در کسب‌وکارهای رشته‌های

اولویت‌دار | ۶۴

۶. چالش‌های آموزشی از منظر بخش خصوصی | ۶۶

۷. جمع‌بندی و پیشنهاد | ۶۸

۱. مقدمه

گرچه امروزه توجه به سیاست‌های کلان در امر سیاست گذاری منطقه‌ای (درون استانی) به عنوان یک اصل کلی پذیرفته شده است. اما این به آن معنی نیست که آنچه در سطح ملی مناسب است، برای تمام استان‌ها و مناطق نیز مفید واقع شود. عدم توجه به همین نکته، یعنی نادیده گرفتن استعدادهای، توانایی‌ها و مزیت‌های نسبی هر منطقه در زمینه فعالیت‌های اقتصادی باعث شده که سرمایه گذاری‌ها متناسب با امکانات و ظرفیت‌های بالقوه مناطق صورت نگیرد و با وجود اجرای برنامه‌های متعدد توسعه ملی، همچنان روند توسعه نیافتگی در بعضی مناطق ادامه پیدا کند و روز به روز شاهد افزایش شکاف بین مناطق مختلف کشور از نظر تولید و اشتغال باشیم.

بیکاری هر نهاده تولید، به منزله از دست رفتن فرصت بهره برداری از آن برای تولید محصول است؛ انباشته شدن فرصت‌های از دست رفته در هر کشوری در طی زمان منجر به ضعف نسبی اقتصاد آن در مقایسه با سایر کشورها می‌شود. در میان عوامل تولید، عدم اشتغال نیروی انسانی افزون بر آثار اقتصادی، به دلیل آثار اجتماعی، فرهنگی و سیاسی از اهمیت بیشتری برخوردار است. در ایران نیز، در کنار نامطلوب بودن بیکاری آنچه مشکل تأمین اشتغال را در سال‌های پیش رو به مبرم‌ترین ضرورت برنامه ریزی تبدیل کرده است به سن کار رسیدن موج جمعیتی حاصل از نرخ رشد بالای جمعیت در سال‌های اولیه انقلاب است. از آنجا که فشار عرضه باعث گسترش عدم تعادل در بازار کار در سال‌های اخیر شده است و از طرف دیگر، تقاضای نیروی کار همانند تقاضا برای سایر نهاده‌های تولید، تابعی مشتق شده از تابع تولید کشور است؛ لذا، حاصل از تعامل متغیرهای مختلف سیستم اقتصادی است.

با توجه به نرخ بالای بیکاری در استان ایلام نسبت به متوسط کشوری و اولویت امر اشتغال در سیاست‌های اقتصادی کشور، سیاست گذاران این منطقه در صورت درک ارزش نسبی فعالیت‌های اقتصادی محلی، به خصوص از نظر اشتغال زایی آنها بهتر خواهند توانست برای رفع معضل بیکاری استان اقدام کنند.

هدف از این مطالعات شناسایی رسته‌های الویت دار و مزیت دار استان ایلام و بررسی سمت عرضه و تقاضای نیروی کار است، که بر اساس تحلیل سیستم کسب و کار هر استان و با رویکرد ایجاد اشتغال به دست آمده است.

این رسته‌های مصوب طبق رویکرد دینامیک اشتغال دارای بیشترین اثرگذاری در توسعه اشتغال هستند و چنانچه اقدامات توسعه‌ای در آنها صورت پذیرد هم از نظر کیفیت و هم از نظر کمیت، تأثیر به مراتب بیشتری نسبت به سایر رسته‌ها در بهبود اشتغال استان خواهند داشت.

در نهایت با واکاوی مهارت‌های نیروی کار موجود و لازم برای توسعه این رسته‌ها تلاش می‌شود برنامه‌های آموزشی و مهارتی نیروی کار تدوین و پیشنهاد گردد تا خروجی آموزش‌های استان مبتنی بر نیازهای توسعه در رسته‌های اولویت دار گردد.

۲. تصویر کلی سیستم اقتصادی و اجتماعی استان ایلام

استان ایلام با ۲۰۱۳۸ کیلومتر مربع مساحت و حدود ۶۰۰ هزار نفر جمعیت (کم جمعیت‌ترین استان کشور) در غرب کشور واقع شده و دارای حدود ۴۳۰ کیلومتر مرز مشترک با کشور عراق می‌باشد. استان ایلام یک استان کاملاً شیعه نشین و شامل اقوام کرد و لر و لک می‌باشد. از منابع و مزیت‌های اقتصادی مهم استان علاوه بر منابع نفت و گاز، آب و خاک، جنگل‌های وسیع، جاذبه‌های کم نظیر طبیعی و باستانی و منابع انسانی، می‌توان به گمرک بین المللی مهران و ظرفیت گردشگری

شکل ۱- موقعیت استان ایلام در کشور

مذهبی ورودی و خروجی از استان ایلام با حدود ۲/۵ میلیون نفر در سال اشاره نمود.

تولید ناخالص استان بدون احتساب بخش نفت، حدود نیم درصد از تولید ناخالص داخلی کشور است. سهم بخش صنعت در اشتغال استان کمتر از بخش خدمات بوده و از طرفی ظرفیت اشتغال‌زایی بخش خدمات در کوتاه مدت بسیار بیشتر از بخش صنعت می‌باشد.

نکته قابل توجه دیگر در بخش خدمات استان این است که علی‌رغم قابلیت‌های فراوان منطقه ویژه اقتصادی و گمرک بین‌المللی مهران و ظرفیت بالای گردشگری مذهبی، سهم بخش خدمات استان از تولید ناخالص بخش خدمات کشور (۰/۰۰۶)

متناسب با این قابلیت و ظرفیت نیست. شکل ۲- استان ایلام

استان ایلام علی‌رغم جمعیت کم و داشتن منابع فراوان، از استان‌های دارای نرخ بیکاری بالا می‌باشد و نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در این استان حدود ۲۳ درصد است. وجود جمعیت جوان و تعداد بالای دانش‌آموختگان دانشگاهی و کمبود فرصت‌های شغلی در استان، ضمن کاهش درآمد خانواده‌ها و کاهش رفاه اجتماعی، باعث مهاجرت جوانان و خانواده‌ها به شهرهای بزرگ کشور و دیگر کشورها شده و موضوع مهاجرت به یکی از مسائل اجتماعی مهم استان تبدیل شده است. دوری استان از مرکز کشور و ضعیف بودن زیرساخت حمل و نقل و عدم توسعه یافتگی بخش‌های صنعت و کشاورزی، باعث رکود فعالیت‌های اقتصادی در استان شده است. هر گونه مداخله و برنامه توسعه‌ای برای رونق کسب و کار و ایجاد اشتغال، باید با مطالعه دقیق ساختار کسب و کار و موقعیت و شرایط استان و در نظر گرفتن تحولات اجتماعی و جمعیتی صورت گیرد. بنابراین طرح تکاپو با در نظر گرفتن تمامی موارد و با بررسی ویژگی‌های اقتصادی و اشتغالی و تحولات آن‌ها، دینامیک اشتغال شکل گرفته در استان را شناسایی و رسته‌های اولویت دار به منظور انجام مداخلات توسعه‌ای را انتخاب می‌نماید.

جدول ۱- شاخص‌های کلی جمعیت و نیروی انسانی استان در سال ۹۶

جمعیت و مساحت		بیکاری و اشتغال (نفر)		اقتصادی (به قیمت ثابت ۱۳۷۶)	
جمعیت کل (نفر)	۵۸۰۱۵۸ نفر	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	۳۶/۱٪	سهم ارزش افزوده به کشور در ۱۳۹۰	درصد
سهم از کشور	۰/۷٪	نرخ مشارکت اقتصادی	۳۵/۴	کشاورزی	۱/۰۸٪
رشد جمعیت (۱۳۹۰-۱۳۹۵)	۰/۸٪	تعداد شاغلان	۱۴۷۱۰۳	صنعت	۰/۱۲٪
رتبه رشد جمعیت	۱۶	تعداد بیکاران	۱۹۲۴۳	خدمات	۰/۴۷٪
نسبت جمعیت شهری	۶۸/۱٪	نرخ بیکاری رسمی	۱۱/۶	کل ارزش افزوده استان به کشور (۱۳۹۴)	۰/۷۶٪
مساحت	۲۰۱۳۸	نرخ بیکاری برآوردی	-	تولید ناخالص داخلی استان (میلیارد ریال)	۱۱۹۶۶۰
آخرین تقسیمات سیاسی در سال هزار و سیصد و نود و یک	۱۰ شهرستان، ۲۶ بخش، ۲۵ شهر ۴۹ دهستان، آبادی ۱۰۷۱	سهم زنان و مردان از اشتغال	۰/۷	تولید ناخالص داخلی سرانه کشور (میلیون ریال)	۱۳۵
تراکم جمعیت	۲۹	سهم شاغلان (خصوصی، عمومی و تعاونی)		تولید ناخالص داخلی سرانه استان (میلیون ریال) (۱۳۹۴)	۹۲

براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۹۵ میانگین نرخ رشد جمعیت در کشور ۰,۰۸٪ درصد بوده که ایلام در رتبه ۱۶ کشور قرار گرفته است.

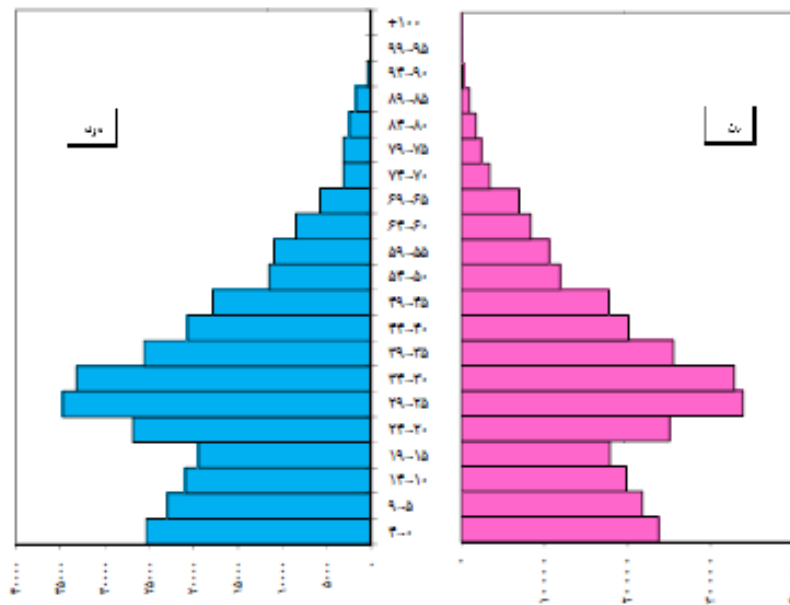
یکی از مهمترین شاخص های توسعه یافتگی استان ها میزان تولید ناخالص داخلی است که استان ایلام در این شاخص با تولید ناخالص ۱۳۵ میلیون ریال می باشد. این شاخص به عنوان یکی از کلیدی ترین فاکتورهای تحلیل وضعیت درآمدی شاغلین ایلام نسبت به سایر استان ها در نظر گرفته می شود که نتایج آن شامل عدم پایداری کسب و کارهای فردی، درآمد سرانه پایین و مهاجرت افراد جهت افزایش سطح درآمد سالانه می باشد. سرانه تولید ناخالص داخلی و درآمد پایین، موجب کاهش طول عمر مشاغل و جابجایی افراد در کسب و کارهای مختلف جهت افزایش درآمد می باشد که این امر منجر به ایجاد مشاغل کاذب در استان های محروم به دلیل هزینه های بالای ایجاد کسب و کارها می شود.

جدول ۲- جمعیت شهرستان های استان ایلام بر حسب جنس، محل سکونت

ردیف	شهرستان ن	جمعیت کل شهرستان			ساکن در نقاط شهری			ساکن در نقاط روستایی			غیرساکن		
		مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع
۱	آبدانان	۲۴۳۵۲	۲۳۰۴۹۹	۴۷۴۰۵۱	۱۵۰۳۹۷	۱۴۰۹۷۶	۳۰۰۳۷۳	۸۰۹۵۵	۸۵۲۳	۱۷۰۴۷۸	۰	۰	۰
۲	شهرستان ایلام	۱۱۹۰۲۹۳	۱۱۵۰۸۵۱	۲۳۵۰۱۴۴	۱۰۰۱۱۸۷	۹۸۰۶۷۴	۱۹۹۰۸۶۱	۱۸۰۰۷۷	۱۷۰۱۵۳	۳۵۰۲۳۰	۲۹	۲۴	۵۳
۳	ایوان	۲۴۰۸۶۷	۲۴۰۶۲۴	۴۸۰۴۹۱	۱۷۰۲۵۹	۱۷۰۰۰۶	۳۴۰۲۶۵	۷۰۵۵۸	۷۰۵۷۸	۱۵۰۱۳۶	۵۰	۴۰	۹۰
۴	بدره	۷۰۷۴۵	۷۰۸۶۹	۱۴۰۶۱۴	۲۰۰۹۵	۲۰۰۸۳	۴۰۰۱۷۸	۵۰۶۵۰	۵۰۶۸۶	۱۱۰۳۳۶	۰	۰	۰
۵	چرداول	۲۹۰۳۶۲	۲۸۰۰۱۹	۵۷۰۳۸۱	۱۳۰۰۰۵	۱۲۰۱۴۸	۲۵۰۱۵۳	۱۶۰۳۵۴	۱۵۰۸۶۷	۳۲۰۲۲۱	۳	۴	۷
۶	دره شهر	۲۲۰۳۱۰	۲۱۰۳۹۸	۴۳۰۷۰۸	۱۱۰۹۶۹	۱۱۰۴۴۳	۲۲۰۴۱۲	۱۰۰۳۴۱	۹۰۹۵۵	۲۰۰۲۹۶	۰	۰	۰
۷	دهلران	۳۴۰۰۶۸	۳۱۰۵۶۲	۶۵۰۶۳۰	۲۰۰۸۷۲	۲۰۰۳۱۱	۴۰۰۱۸۳	۱۳۰۱۶۹	۱۱۰۲۲۷	۲۴۰۳۹۶	۲۷	۲۴	۵۱
۸	سیروان	۷۰۳۴۹	۷۰۰۵۵	۱۴۰۴۰۴	۱۰۳۷۰	۱۰۳۲۶	۲۰۶۹۶	۵۰۹۷۹	۵۰۷۲۹	۱۱۰۷۰۸	۰	۰	۰
۹	ملکشاهی	۱۰۰۵۴۷	۱۰۰۵۹۱	۲۰۱۱۳۸	۷۰۳۷۷	۷۰۴۷۹	۱۴۰۸۵۶	۳۰۰۹۵	۳۰۰۳۲	۶۰۱۲۷	۷۵	۸۰	۱۵۵
۱۰	مهران	۱۵۰۳۰۶	۱۴۰۴۹۱	۲۹۰۷۹۷	۹۰۸۸۸	۹۰۲۹۸	۱۹۰۱۸۶	۵۰۳۷۱	۵۰۱۴۵	۱۰۰۵۱۶	۴۷	۴۸	۹۵
	جمع	۲۹۵۰۱۹۹	۲۸۴۰۹۵۹	۵۸۰۰۱۵۸	۲۰۰۰۴۱۹	۱۹۴۰۸۴۴	۳۹۵۰۲۶۳	۹۴۰۵۴۹	۸۹۰۸۹۵	۱۸۴۰۴۴۴	۲۳۱	۲۲۰	۴۵۱

مأخذ: مرکز آمار ایران - سرشماری سال ۱۳۹۵ کل کشور

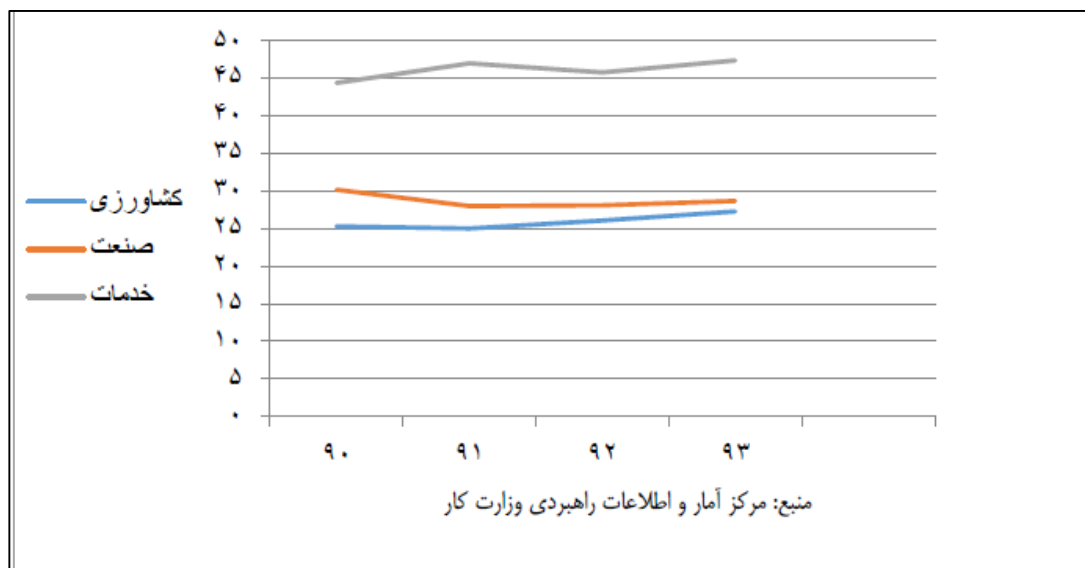
نمودار ۱ - هرم سنی جمعیت استان ایلام در سال ۱۳۹۵

۲.۱. چکیده اطلاعات بخش‌های اقتصادی استان

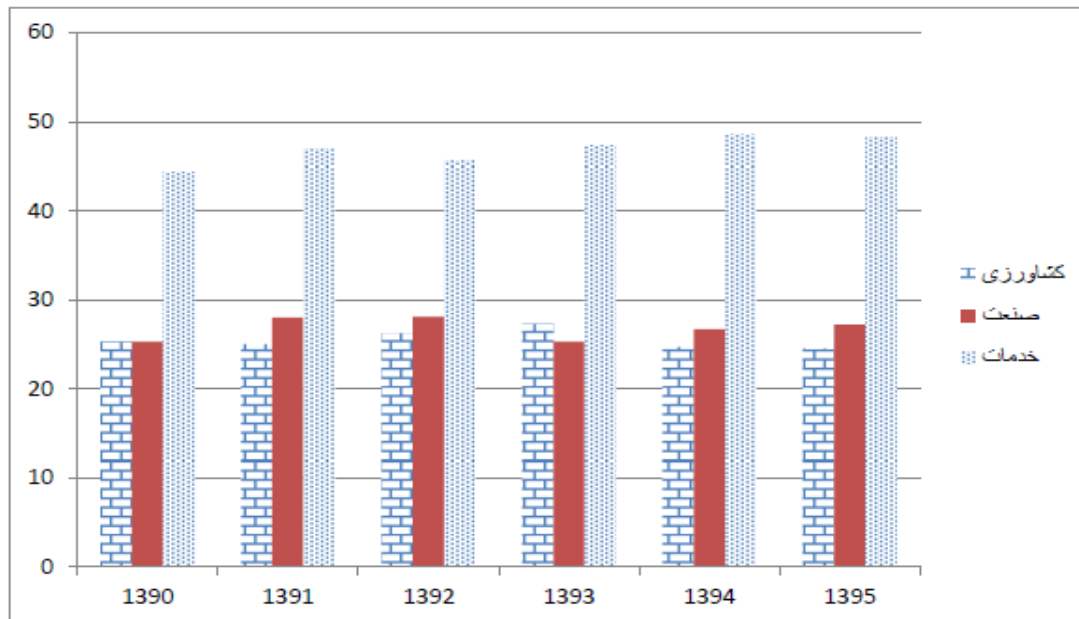
بررسی تولید ناخالص داخلی استان نشان می‌دهد که سهم اقتصادی بخش کشاورزی ۹,۵۵، سهم بخش خدمات ۲۲,۷۴ و سهم بخش صنعت ۶۷,۷۱ درصد از تولید ناخالص داخلی استان می‌باشد. این توزیع ارزش ایجاد شده ناشی از نفتی بودن صنایع استان می‌باشد. به گونه‌ای که اگر صنایع نفت و گاز استان را در نظر نگیریم سهم بخش خدمات و صنعت تقریباً برابر خواهد بود. بخش خدمات با حدود ۴۸ درصد، بیشترین سهم از اشتغال استان را بر عهده دارد و پس آن بخش کشاورزی با حدود ۲۷ درصد و بخش صنعت با حدود ۲۵ درصد قرار دارد. وضعیت کلی بخش‌های مختلف اقتصادی استان در ذیل به اختصار بیان می‌شود.

نمودار ۲ - سهم اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی استان ایلام

بررسی‌ها نشان می‌دهد که در استان ایلام وضعیت اشتغال در بخش کشاورزی پایین‌تر از میانگین کشوری است اما در بخش صنعت و خدمات برخلاف کشاورزی بالاتر است.

نمودار ۳- سهم اشتغال هریک از بخشهای استان در طی دوره ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵

با توجه به نمودار بالا سهم اشتغال از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۵ در حوزه خدمات بالاتر از دو حوزه دیگر صنعت و کشاورزی است. بروز بحران های اقتصادی حاکم بر کشور و سخت شدن شرایط تولید در بخش های مختلف اقتصادی، منجر به تغییر گرایش مردم منطقه های غربی استان از حوزه های تولیدی به سمت حوزه های خدماتی با محوریت تجاری شده است. برآوردها در چند سال اخیر حاکی از این امر است که استان در بخش صنعت و تولید، نزولی عمل کرده است ولی در بخش های تولیدی روندی صعودی داشته است.

• کشاورزی (زراعت - باغداری - دام و طیور)

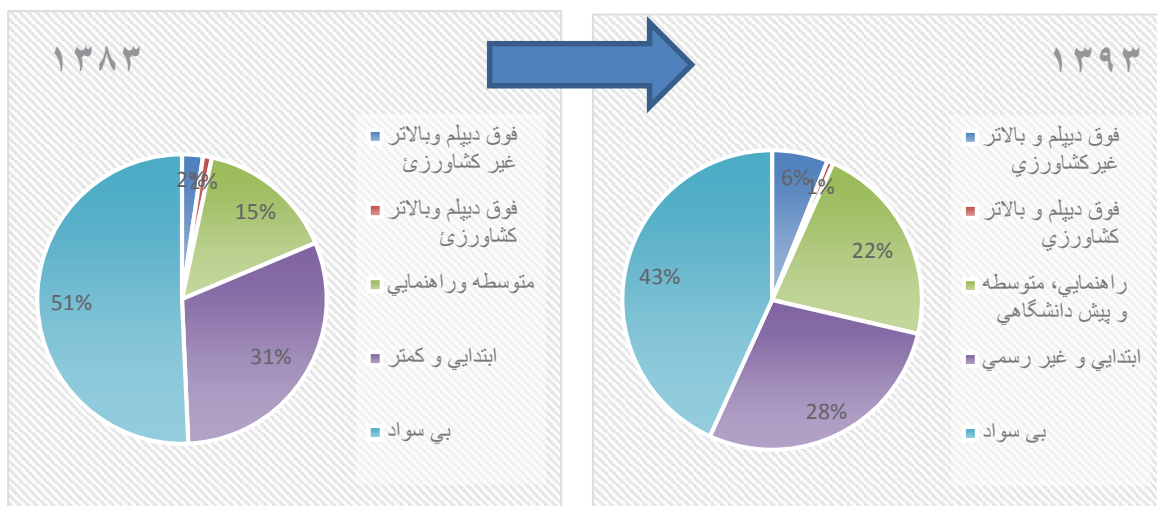
فعالیت های بخش کشاورزی تقریباً در کل استان پراکنده می باشد و هر کدام از شهرستان ها یا بخش ها بنا به استعداد و منابع آب و خاک در یکی از شاخه های کشاورزی یا دامپروری فعالیت دارند. محصولات زراعی در شهرستان های مهران و دهلران با توجه به دشت های حاصلخیز و منابع آبی کافی، سطح زیر کشت و تولید بالاتری دارند. سبزیجات و صیفی جات در شهرستان های دره شهر، چرداول و سیروان بیشتر رونق دارد که البته رسته فعالیت های مرتبط با این حوزه به دلیل مصرف آب بالا و ارزش افزوده پایین در میان رسته های منتخب قرار نگرفته اند و به نظر می رسد که باید یک برنامه جدی از طرف سازمان ها و نهادهای متولی در خصوص اصلاح الگوی کشت و کشت جایگزین در این مناطق تدوین و اجرا شود. بر اساس نتایج سرشماری عمومی کشاورزی سال ۹۵ تعداد ۵۳۵۵۲ واحد تولیدی، تحت عنوان بهره برداری کشاورزی در سطح استان شناسایی شده است که حداقل به یکی از فعالیت های زراعت، باغداری، تولید گلخانه ای، پرورش دام، پرورش ماکیان به روش سنتی و پرورش زنبور عسل مشغول بوده اند. اکثریت مطلق این بهره برداران، اشخاص حقیقی یا همان کشاورزان و دامداران می باشند و تنها ۷۲ بهره بردار کشاورزی (۱۳٪ درصد) تحت اداره اشخاص حقوقی (شرکت های رسمی و مؤسسات عمومی) قرار داشته است. تولید غلات استان (بویژه گندم) قابل توجه می باشد و در صورت افزایش سطح زیر کشت آبی در مناطق مهران و دهلران، قابل افزایش نیز می باشد. تولید کنونی استان نیز بیش از دو برابر میزان مصرف استان بوده و بیشتر آن به سایر استان ها ارسال می شود.

جدول ۳ - بهره برداری‌های کشاورزی متعلق به اشخاص حقیقی برحسب وضع سواد

مدرک تحصیلی باسواد بر حسب						جمع کل	
و فوق دیپلم بالاتر غیر کشاورزی	فوق دیپلم و بالاتر کشاورزی	راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی	ابتدایی و غیر رسمی	جمع	بی سواد		
۳۳۰۸	۳۵۴	۱۱۶۵۰	۱۴۹۸۱	۳۰۱۹۲	۲۲۹۴۸	۵۳۱۴۱	جمع استان ۱۳۹۳
۱۳۵۸	۵۷۸	۸۹۳۵	۱۷۸۴۶	۲۸۷۱۷	۲۹۵۱۹	۵۸۲۳۶	جمع استان ۱۳۸۳

مأخذ: سرشماری عمومی کشاورزی کل کشور ۱۳۹۳

نمودار ۴ - وضعیت سواد بهره برداران بخش کشاورزی

با توجه به جدول و نمودار فوق مشخص است که مجموع بهره برداران بخش کشاورزی استان کاهش یافته است. از این تعداد تنها ۱٪ از فعالین در بخش کشاورزی استان دارای تحصیلات مرتبط می‌باشند و این نکته بسیار قابل تاملی است و در طی ۱۰ سال نیز تغییری نکرده است. ۵۱٪ در سال ۱۴۲۵٪ از فعالین در سال ۹۳ بی‌سواد هستند و این موضوع ضمن آنکه نشان می‌دهد تعداد بیسوادان این بخش کاهش یافته اما لزوم توجه به آموزش در بخش کشاورزی است را نیز مبرهن می‌سازد. بهره برداران با تحصیلات ابتدایی و غیر رسمی از ۳۱٪ به ۲۸٪ کاهش یافته است. تحصیلات راهنمایی تا پیش دانشگاهی از ۱۵٪ به ۲۲٪ افزایش یافته است و بهره برداران با تحصیلات غیر مرتبط از ۲٪ به ۶٪ افزایش یافته است.

وجود ۱۶ دشت بزرگ برای گسترش فعالیت‌های کشاورزی مکانیزه نیز از قابلیت‌های قابل توجه استان است.

در خصوص تعداد گلخانه‌های استان، تقریباً تمامی واحدهای گلخانه‌ای استان ایلام طی سال‌های ۸۲-۷۹ تأسیس و راه اندازی شده‌اند تعداد این واحدها در ابتدا ۹۲ واحد بوده که هم اکنون از این تعداد، تنها ۸ واحد بصورت مقطعی فعالیت نموده و عمدتاً قادر به پوشش هزینه‌های خود نمی‌باشند. عدم موفقیت تعدادی از گلخانه‌ها در سال‌های گذشته، تأثیر منفی بر دیدگاه مسوولین

مرتبط گذاشته است. در حالیکه به نظر می‌رسد یکی از بخش‌هایی که شاغلین آن از تحصیلات دانشگاهی و مرتبط با کشاورزی برخوردار هستند، همین بخش می‌باشد و یکی از زمینه‌های ورود دانش‌آموختگان بیکار کشاورزی که در استان زیاد هستند به عرصه کسب و کار مرتبط با رشته تحصیلی خود محسوب می‌شود... مهم‌ترین مزیت تولید محصولات گلخانه‌ای نسبت به فضای باز را اشتغالزایی بالا، بالا بودن بهره وری آب و خاک، افزایش تولید در واحد سطح، استفاده از زمینهای غیرقابل کشت، وابسته نبودن تولید به شرایط محیطی و تنظیم برنامه کشت براساس نیاز بازار است. با بررسی‌های انجام شده مشخص شد دلایل عدم موفقیت گلخانه‌های ایلام به شرح زیر است:

- تحصیلات غیر مرتبط: از این تعداد تنها ۶ نفر از صاحبین گلخانه تحصیلات مرتبط داشتند.
 - مشکلات فنی: عدم تطابق ارتفاع سازه گلخانه‌ها با استانداردهای موجود، عدم استفاده از سیستم گرمایشی کارا و سیستم فن و پد و تکنولوژی فن سیرکوله، عدم رعایت نکات بهداشتی، دوجداره نکردن لایه پلاستیکی
 - بالا بودن هزینه‌های تولید: هدفمندسازی یارانه‌ها و استفاده از سوخت پرهزینه (گازوییل)، عدم برخورداری از صرفه‌های ناشی از مقیاس (این واحدها بسیار کوچک هستند به همین دلیل هزینه متوسط تولید بالا است)، ساختار سازه‌ها باعث می‌شود بخش‌هایی از زمین (طرفین سازه) قابل کشت نباشد در حالیکه هزینه‌هایی را تحمیل می‌کند مانند هزینه انرژی.
 - ناتوانی در فروش به موقع محصولات با قیمت مناسب: مشکلات بازاریابی و بازاریابی، مقیاس کوچک تولید
- در راستای حل مشکل واحدهای فعلی و زمینه سازی برای موفقیت واحدهای جدید در راستای ایجاد رسته شغلی راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- اصلاح ساختار سازه گلخانه
 - تمرکز گلخانه‌ها در مکان مشخص
 - گازکشی واحدها
 - افزایش سطح گلخانه جهت کاهش هزینه متوسط تولید و برخورداری از صرفه ناشی از مقیاس
 - عضویت در اتحادیه گلخانه داران کل کشور جهت امکان استفاده از قابلیت‌هایی نظیر خرید نهاده‌های ارزان و با کیفیت، فروش محصولات، مشاوره
 - هماهنگی و کشت همزمان در قالب تشکیل اتحادیه جهت برخورداری از قدرت چانه زنی بالاتر با افزایش محصولات
- بخش دام و طیور استان نیز از جمله زیر بخش‌های کشاورزی استان، دارای تولید و اشتغال بالایی است و باید برنامه‌های توسعه‌ای در این خصوص با نگاه حفظ و پایداری اشتغال موجود از طریق توسعه زنجیره ارزش کسب و کار صورت گیرد. تولیدات دام و طیور استان چند برابر میزان مصرف جمعیت استان می‌باشد و حدود ۴ درصد گوشت قرمز و ۲/۵ درصد مرغ گوشتی کشور در استان ایلام تولید می‌شود. تولید تخم مرغ در استان در سالهای اخیر با کاهش چشمگیری مواجه بوده است به صورتی که از ۳۴۰۰ تن در سال ۱۳۸۴ به ۶۵۰ تن در سال ۹۵ کاهش پیدا کرده است و هیچ واحد صنعتی مرغ تخم گذار در استان وجود ندارد. بخش طیور استان با حدود ۴۰۰ مرغداری و ظرفیت حدود ۷ میلیون قطعه در هر دوره جوجه‌ریزی، دارای مشکلات و نواقصی است که بخشی از آنها سراسری بوده و خاص استان ایلام نمی‌باشد و بخشی از آنها استانی و محلی می‌باشد که به تعدادی از آنها در ذیل اشاره می‌شود.

- تکمیل نبودن زنجیره تولید در این استان و فقدان واحد تولید جوجه یک روزه و مرغ مادر

- افزایش هزینه تولید مرغ به دلیل متحمل شدن هزینه حمل جوجه و تلفات و ...

- عدم وجود تشکلهای و شبکه‌های توسعه یافته در حوزه تأمین فراورده‌ها و گسترش بازار مصرف

– عدم استفاده از ظرفیت بازار عراق در نزدیکی استان به دلیل مشکلات قانونی و عدم توانمندی تولید کنندگان و...

با وجود این تگناها بخش تولید مرغ در استان ایلام دارای یک ظرفیت بالقوه بزرگ برای رقابت با استانهای مرکزی و شرقی کشور برای تصاحب بازار می‌باشد. این استانها که اکنون با مشکل کم آبی مواجه هستند (مانند تابستان ۱۳۹۷) نمی‌توانند تولید داشته باشند اما استان ایلام دارای آب و هوای مناسب هم برای احداث واحد مزرعه مرغ مادر و جوجه کشی و هم برای پرورش انواع طیور مانند بلدرچین و بوقلمون می‌باشد. احداث واحدهای صنعتی و بهره گیری از توان فارغ التحصیلان می‌تواند منجر به تولید گوشت با استاندارد جهانی شده و بازار کشورهای عرب همسایه فضای بسیار مناسبی برای ایجاد اشتغال فراهم کرده است.

بخش باغداری استان نیز یکی از زمینه‌های تولید و اشتغال رو به رشد و قابل ارتقا در بخش کشاورزی استان می‌باشد که در بعضی مناطق استان مانند سیروان، بخش سیوان، زرین آباد، زرنه و ... رونق بیشتری دارد. با توجه به اینکه سطح زیر کشت درختانی چون زردآلو، زیتون و انگور در استان در سالهای اخیر به شدت افزایش پیدا کرده و برخی از محصولات مانند خیار دره شهر نیز به وفور و با کیفیت مناسب در دسترس است، احداث واحدهای صنایع تبدیلی کشاورزی پتانسیل بسیار مناسبی در استان دارد. ذات محصولات کشاورزی به گونه‌ای است که در یک بازه زمانی کوتاه به بهره برداری رسیده و با خطر فاسد شدن بازار آن به اتمام می‌رسد. در این بازه زمانی کوتاه که تمام کشاورزان محصول خود را عرضه می‌کنند قیمتها به شدت کاهش یافته و کشاورزان متضرر می‌گردند. صنایع تبدیلی ضمن اینکه ارزش افزوده فراوان و اشتغال پایدار ایجاد می‌کنند، می‌توانند در تداوم عرضه محصول در طول سال با تبدیل آن به مواد خوراکی با ماندگاری بالا نقش موثری ایفا می‌کنند و باعث رونق بخش کشاورزی می‌گردند.

جنگل‌های وسیع بلوط استان با حدود ۶۴۰ هزار هکتار از جمله منابع طبیعی استفاده نشده در استان می‌باشد که با توجه به سرانه بالای ۱ هکتار به ازای هر نفر جمعیت استان، قابلیت بالایی در حوزه اکوتوریسم و توریسم سلامت و توریسم ورزشی محسوب می‌شود که باید از این منظر مورد توجه جدی واقع شود. علاوه بر این خواص درمانی میوه بلوط برای درمان بیماری‌های داخلی و زخم معده می‌تواند در صنایع تبدیلی مورد توجه قرار گیرد. فراوری میوه بلوط می‌تواند به صورت شیر بلوط (شوکه)، پودر سوخاری، نقل و شکلات با مغز بلوط پخته شده، چیپس بلوط و... با اهداف بازار داخل و صادرات باشد.

جدول ۴- مهم‌ترین محصولات کشاورزی استان سال ۱۳۹۶

نام محصول	گوشت مرغ	تخم مرغ	شیر خام	عسل	ماهی (پرورشی و آزاد)
میزان تولید (تن)	۲۷۱۵۰	۵۳۰۰۰	۷۵۹	۷۵۰	۷۵۱۵
نام محصول	حبوبات	گیاهان صنعتی	سبزیجات	گیاهان جالیزی	نباتات علوفه‌ای
سطح زیر کشت (هکتار)	۱۸۰۴۳۹	۱۰۱۱۴	۳۷۹۶	۲۱۳۹	۶۶۸۷
میزان تولید (تن)	۴۱۳۳۴۴	۸۲۴۵/۴	۲۷۱۹۸	۳۲۴۸۱	۱۵۲۰۲۲

جدول ۵ - صنایع تبدیلی تکمیلی محصولات کشاورزی استان تا پایان سال ۱۳۹۵

گروه	تعداد جواز تأسیس	تعداد پروانه بهره برداری	اشتغال	ظرفیت (هزار تن)	تعداد واحد فعال	تعداد واحد غیر فعال
گروه زراعی	۱۳۸	۸۰	۴۴۰	۱۵۲۹۹۸	۷۷	۶۱
گروه باغی	۱۶	۳	۳۷	۳۹۷۰	۴	۱۲
گروه دام و طیور	۶۰	۲۶	۲۸۶	۱۳۶۷۲۸	۱۷	۴۳
گروه شیلات	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کل	۲۱۴	۱۰۹	۷۶۳	۲۹۳۶۹۶	۹۸	۱۱۶

با توجه به جدول فوق مشخص است که تعداد ۹۸ واحد فعال در زمینه صنایع تبدیلی کشاورزی در استان وجود دارد و نیز ۱۱۶ واحد غیر فعال که می‌تواند با رفع مشکل به چرخه تولید استان وارد شود. علاوه بر این تغییرات اخیر روی داده در اقتصاد ایران یعنی آغاز تحریم‌ها و افزایش نرخ ارز فضای مناسبی در زمینه توسعه صنایع داخلی و پیگیری سیاست جایگزینی واردات ایجاد کرده است. در شرایط جدید اقتصاد ایران واردات کالاها و خدمات اولاً محدود شده و دوماً با قیمت بسیار بالایی خواهد بود که برای مصرف کننده داخلی توجیه ندارد. علاوه بر این کالاهای تولید داخل در بازارهای بین المللی قیمت پایین و قابل رقابت پیدا کرده است و ترکیب این عوامل با وجود مواد اولیه این صنایع در استان، منجر به ایجاد فضای مناسبی برای توسعه این رشته شده است.

مجموع سطح زیر کشت محصولات کشاورزی سالانه آبی و دیم زراعی در سال ۱۳۹۴-۹۵ در استان ۲۰۵,۳۰۶ هزار هکتار بوده است که در سال ۱۳۹۵-۹۶ به ۲۰۵,۴۰۴ هزار هکتار و در سال زراعی ۱۳۹۶-۹۷ به ۲۰۸,۶۹۹ هکتار رسیده است. همچنین سطح زیر کشت باغ و قلمستان بارو و غیر بارور در سال ۱۳۹۴-۹۵ در استان ۶,۰۷۶ هزار هکتار بوده است که در سال ۱۳۹۵-۹۶ به ۶,۲۰۲ و در سال ۱۳۹۶-۹۷ به ۶,۴۱۸ افزایش یافته است.

جدول ۶- سطح زیر کشت محصولات کشاورزی زراعی و باغی استان ایلام ۱۳۹۴-۱۳۹۷

شرح	واحد	۱۳۹۴-۱۳۹۵	۱۳۹۵-۱۳۹۶	۱۳۹۶-۱۳۹۷
سطح زیر کشت محصولات سالانه زراعی	آبی	۵۹,۷۰۵۶	۶۸,۷۹۴۵	۷۲,۰۰۶
	دیم	۱۴۵,۶۵۴	۱۳۶,۶۰۹	۱۳۶,۶۰۹
	جمع	۲۰۵,۳۶	۲۰۵,۴۰۴	۲۰۸,۶۶۹
باغ و قلمستان	بارور	۴,۶۴۲	۴,۹۰۶	۴,۹۰۶
	غیربارور	۱,۴۳۴	۱,۳۱۳	۱,۵۱۲
	جمع	۶,۰۷۶	۶,۲۰۲	۶,۴۱۸

میزان تولید محصولات اصلی و فرعی زراعی آبی در سال ۱۳۹۴-۹۵ در استان ۴۷۷,۷۹ تن بوده است که در سال ۱۳۹۵-۹۶ به ۵۳۶,۸۹ تن و در سال ۱۳۹۶-۹۷ به ۵۶۸,۹۳۲ تن افزایش یافته است. میزان تولید محصولات اصلی و فرعی دیم در سال ۱۳۹۵-۹۶ در استان ۲۰۲,۴۲۹ تن بوده است که در سال ۱۳۹۶-۹۷ به ۱۲۸,۴۱ تن رسیده است. میزان تولید محصولات باغی در سال ۱۳۹۴-۹۵ در استان ۱۷,۱۶۵ تن بوده است که در سال ۱۳۹۶-۹۷ به ۱۸,۲۳۳ تن رسیده است.

جدول ۷- میزان تولید محصولات زراعی و باغی استان ایلام در سال زراعی ۱۳۹۷-۱۳۹۴

شرح	واحد	۱۳۹۴-۹۵	۱۳۹۵-۹۶	۱۳۹۶-۱۳۹۷
میزان تولید محصولات اصلی و فرعی سالانه زراعی	آبی	۴۷۷,۷۹	۵۳۶,۸۹	۵۶۸,۹۳۳
	دیم	۲۰۲,۴۲۹	۱۲۸,۴۱	۱۲۸,۴۱۴
	جمع	۶۸۰,۲۱۹	۶۶۵,۳	۶۹۷,۳۴۶
میزان تولید محصولات باغی	جمع	۱۷,۱۶۵	۱۸,۲۲۳	۱۸,۲۳۳

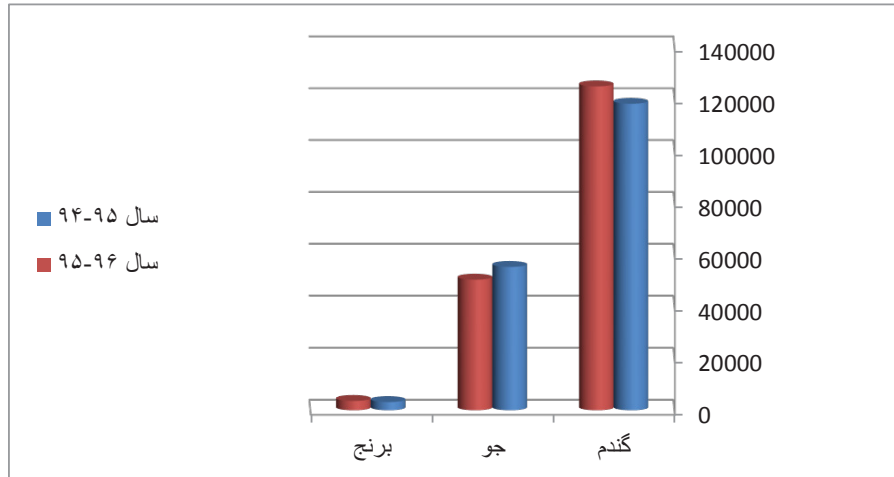
میزان صادرات هندوانه در سال ۱۳۹۴-۹۵ در استان ۳۹۳۰۰ تن به ارزش ۱۷۶۸۵۰۰۰۰ ریال بوده است که در سال ۹۶-۱۳۹۵ به مقدار ۱۷۸۳۷ تن با ارزش ۷۱۳۴۸۰۰۰۰۰۰ ریال کاهش یافته است ولی در سال ۱۳۹۶-۹۷ میزان صادرات هندوانه استان ۶۰۷۸۰ تن با ارزش ریالی ۳۶۴۶۸۰۰۰۰ ریال بوده است. میزان صادرات برنج در سال ۱۳۹۴-۹۵ در استان ۲۴۱۱ تن با ارزش ۱۹۲۸۸۰ تن بوده است که در سال ۱۳۹۵-۹۶ به ۲۷۴۲۰۵ تن با ارزش ۲۴۶۷۸۴۵۰۰۰ ریال و در سال زراعی ۹۷ به ۶۰۹۰۰۰۰۰ ریال رسیده است. میزان صادرات گردو در سال ۱۳۹۴-۹۵ در استان ۵۰۰ تن با ارزش ۸۰۰۰۰۰۰۰ ریال بوده است که در سال ۱۳۹۵-۹۶ به ۲۱۳ تن با ارزش ۳۸۳۴۰۰۰۰ ریال و در سال ۱۳۹۷ به ۲۶۶ تن با ارزش ریالی ۸۱۵۰۰۰۰۰ ریال رسیده است.

جدول ۸- میزان صادرات محصولات اصلی بخش کشاورزی استان ایلام ۱۳۹۴-۹۷

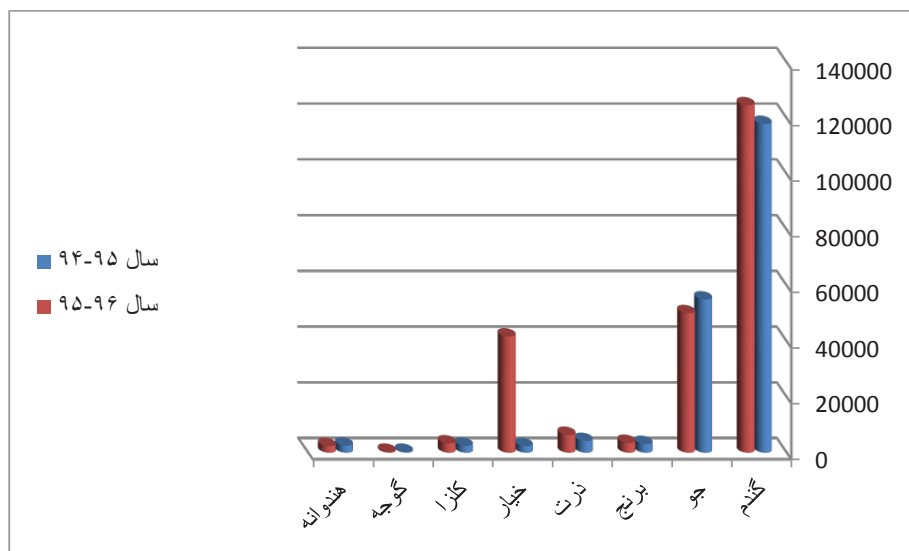
سال	نوع محصول	مقدار (تن)	ارزش (هزار ریال)
سال ۱۳۹۴-۹۵	هندوانه	۳۹۳۰۰	۱۷۶۸۵۰
	برنج	۲۴۱۱	۱۹۲۸۸۰
	گردو	۵۰۰	۸۰۰۰۰
سال ۱۳۹۵-۹۶	هندوانه	۱۷۸۳۷	۷۱۳۴۸
	برنج	۲۷۴۲۰۵	۲۴۶۷۸۴۵۰
	گردو	۲۱۳	۳۸۳۴۰
سال ۱۳۹۶-۱۳۹۷	هندوانه	۶۰۷۸۰	۴۲۵۴۶۰
	برنج	۶۰۹۰	۶۰۹۰۰۰
	گردو	۲۶۶	۸۱۵۰۰

مقایسه سطح زیر کشت محصولات زراعی استان حاکی از آن است که بیشترین سطح زیر کشت استان به گندم اختصاص یافته و پس از آن ذرت و خیار قرار دارند. عملکرد سطح زیر کشت محصولات کشاورزی استان نشان می‌دهد که به طور متوسط عملکرد کیلو گرم در هکتار محصولات زراعی نسبتاً مناسب بوده، از این رو استان ظرفیت بهره برداری از بخش کشاورزی را دارد.

نمودار ۵ - مقایسه میزان صادرات محصولات اصلی بخش کشاورزی استان ایلام

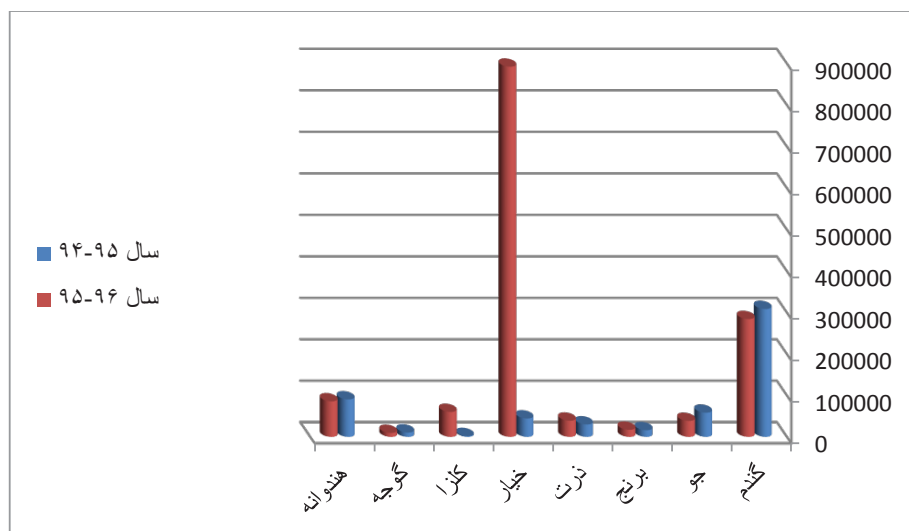

نمودار ۶ - مقایسه سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات شاخص زراعی استان ایلام در سال ۹۴-۹۵

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان ایلام

جدول ۹ - مقایسه سطح تولید (تن) محصولات شاخص زراعی استان ایلام در سالیان اخیر (مقدار)

نمودار ۷ مقایسه‌ای سطح زیر کشت محصولات شاخص زراعی استان ایلام در سالیان اخیر (هکتار)

نام محصول	سطح (هکتار)		تولید (تن)		عملکرد (کیلوگرم)	
	آبی	جمع	آبی	جمع	آبی	دیم
گندم	۳۸۰۰۰	۸۰۰۰۰	۱۷۲۴۹۰	۱۳۶۳۱۰	۴۵۳۹	۱۷۰۴
جو	۱۶۱۰	۵۳۴۶۰	۵۰۰۰	۵۳۴۵۳	۳۱۰۶	۱۰۰۰
برنج (سلتوک)	۳۱۳۹	۰	۱۶۱۰۱	۰	۵۱۲۹	۰
ذرت	۴۲۳۰	۰	۲۹۹۹۰	۰	۷۰۹۰	۰
خیار	۲۳۵۷	۰	۴۴۳۹۶	۰	۱۸۸۳۶	۰
کلزا	۷۵۰	۱۷۵۶	۱۱۲۵	۸۷۸	۱۵۰۰	۵۰۰
گوجه	۳۵۸	۰	۱۰۴۶۵	۰	۲۹۲۳۲	۰
هندوانه	۲۵۸۶	۰	۹۰۵۱۰	۰	۳۵۰۰۰	۰
جمع محصولات شاخص زراعی	۵۳۰۳۰	۱۳۵۲۱۶	۳۷۰۰۷۷	۱۹۰۶۴۱	۵۶۰۷۱۸	-

- با مقایسه نمودار سطح زیر کشت و تولید محصولات زراعی طی سالیان اخیر واضح است که به نسبتی که سطح زیر کشت محصولات طی سال‌های ۹۵-۹۶ به نسبت قبل بیشتر بوده تقریباً به همان مقدار در تمامی محصولات تولید نیز بیشتر بوده است. در این بین محصول خیار رشد محسوس‌تری نسبت به باقی محصولات دیگر داشته است ولی محصولاتی هم به مانند برنج، گوجه، ذرت و جو هم علیرغم افزایشی که به نسبت سال‌های ۹۴-۹۵ دارند اما این افزایش تولید محسوس نمی‌باشد.

جدول ۱۰- مقایسه سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات شاخص باغی استان ایلام در سال ۹۴ (هکتار)

نام محصول	کل	بارور	غیر بارور	میزان تولید (تن)	عملکرد در هکتار (کیلوگرم)
گردو	۱۶۰۹/۴۲	۱۲۰۷/۱۷	۴۰۲/۲۵	۲۹۶۱/۳۹	۲۴۵۲/۱۷
زرد آلو	۲۱۷/۴۲	۲۰۴/۲۲	۱۳/۲	۱۱۶۲/۶۵	۵۶۹۳/۱۲
هلو	۳۴۹/۳	۳۳۳/۲۷	۱۶/۰۳	۱۷۰۰/۰۲	۵۱۰۱/۰۳
شلیل	۱۷/۲۸۵	۱۵/۱۷	۲/۱۱	۴۰/۳۲	۲۶۵۷/۸۱
سیب	۵۷/۹۱	۵۷/۸۳	۰/۰۸	۱۴۳/۴۳	۲۴۸۰/۱۳
انار	۲۷۴/۴۴	۱۹۴/۴۶	۷۹/۹۸	۱۷۴۲/۰۹	۸۹۵۸/۵۹
انگور	۱۱۲۴/۴۷	۹۸۹/۴۲	۱۳۵/۰۵	۶۱۰۷/۲۴	۵۴۳۱/۲
زیتون	۱۰۱۹/۰۵	۶۷۴/۶۴	۳۴۴/۴۱	۹۲۰/۷۶	۱۳۶۴/۸۱
لیموترش	۲۳۳/۸۹	۲۲۱/۶۳	۱۲/۲۶	۶۵۸/۳	۲۹۷۰/۲۷
جمع محصولات شاخص باغی	۴۹۰۳/۱۹	۳۸۹۷/۸۱	۱۰۰۵/۳۷	۱۵۴۳۶/۲	-

جدول ۱۱- مقایسه سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات شاخص باغی استان ایلام در سال ۹۵ (هکتار)

نام محصول	کل	بارور	غیر بارور	میزان تولید (تن)	عملکرد در هکتار (کیلوگرم)
گردو	۱۶۱۰/۸۵	۱۲۳۳/۱۶	۳۷۷/۶۹۴	۳۰۱۸/۶۹	۲۴۴۷/۹۳
زرد آلو	۲۱۸/۶۴	۲۱۰/۲۲	۸/۴۲	۱۲۶۷/۰۹	۶۰۲۷/۴۷
هلو	۳۵۲/۰۵۵	۳۴۰/۵۴	۱۱/۵۱۵	۱۷۵۴/۷۶	۵۱۵۲/۸۷
شلیل	۱۷/۴۰۱	۱۶/۳۲۵	۱/۰۷۶	۴۳/۴۲	۲۶۵۹/۸۶
سیب	۵۷/۹۳۶	۵۷/۹۳۶	۰	۱۴۳/۷۴	۲۴۸۱/۰۸
انار	۲۷۸/۰۳۱	۲۰۱/۴۴	۷۶/۵۹۱	۱۸۳۳/۰۶	۹۰۹۹/۷۹
انگور	۱۱۵۴/۰۷	۱۰۵۳/۸۲۴	۱۰۰۲۵	۶۶۱۵/۱	۵۷۳۲
زیتون	۱۰۱۹/۰۵	۷۱۷/۹۹	۳۰۱/۰۶	۱۰۴۹/۸	۱۴۶۲/۱۴
لیموترش	۲۳۵/۷۴۴	۲۲۵/۳۸	۱۰/۳۶۴	۶۷۲/۴۶	۲۹۸۳/۶۷
جمع محصولات شاخص باغی	۴۹۴۳/۷۸	۴۰۵۶/۸۲	۱۰۸۱۱/۷	۱۶۳۹۸/۱	—

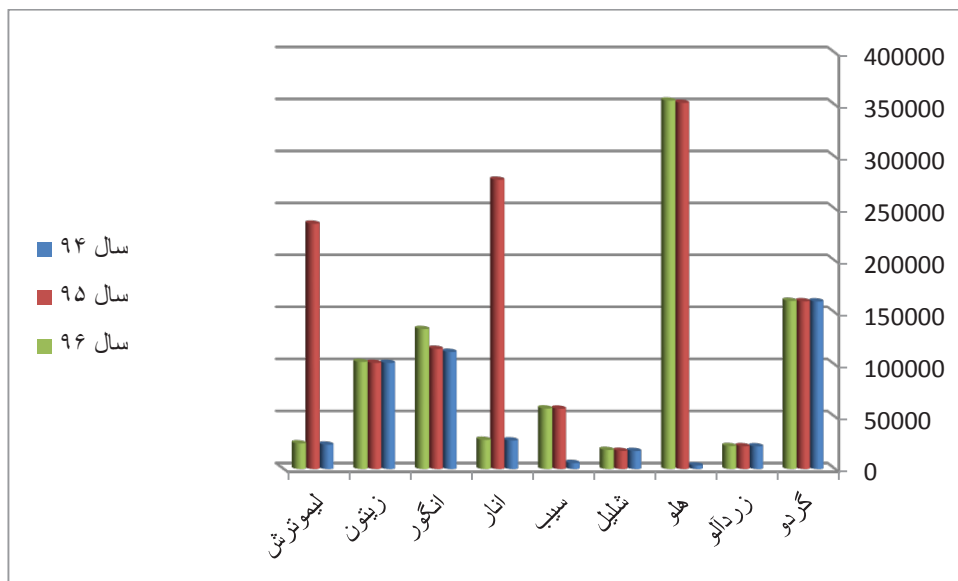
ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان ایلام

جدول ۱۲- مقایسه سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات شاخص باغی استان ایلام در سال ۹۶ (هکتار)

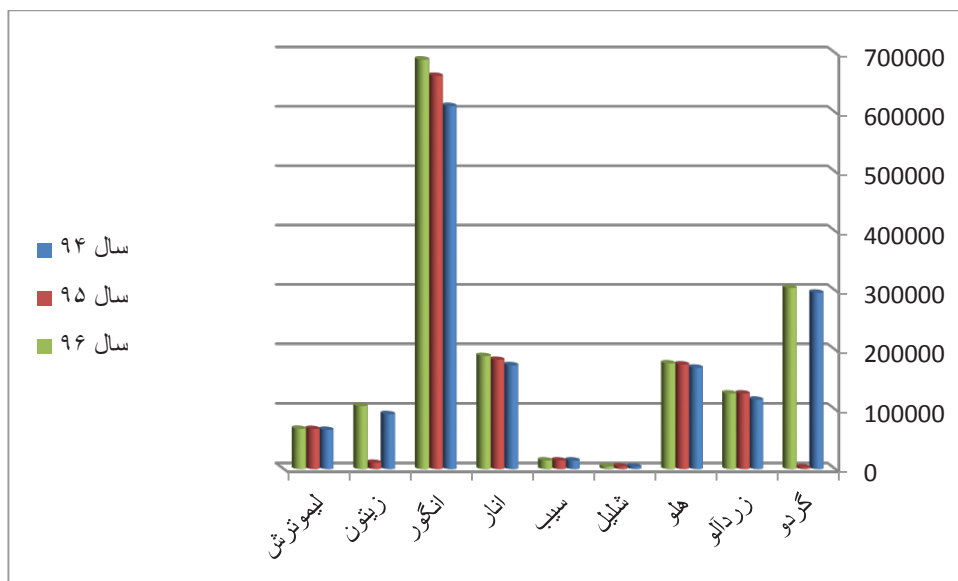
نام محصول	کل	بارور	غیر بارور	میزان تولید (تن)	عملکرد در هکتار (کیلوگرم)
گردو	۱۶۱۴/۳۴۴	۱۲۴۳/۱۶	۳۷۱/۱۸۴	۳۰۴۳/۰۷	۲۴۴۷/۸۵
زرد آلو	۲۲۰/۱۲	۲۱۰/۲۲	۹/۹	۱۲۶۷/۰۹	۶۰۲۷/۴۷
هلو	۳۵۴/۲۶۵	۳۴۳/۸۴	۱۰/۴۲۵	۱۷۷۱/۹۲	۵۱۵۳/۳۳
شلیل	۱۸/۲۹۱	۱۶/۳۲۵	۱/۹۶۶	۴۳/۴۲	۲۶۵۹/۸۶
سیب	۵۸/۱۳۶	۵۷/۹۳۶	۰/۲	۱۴۳/۷۴	۲۴۸۱/۰۸
انار	۲۸۰/۳۶	۲۰۸/۴۴	۷۱/۹۲	۱۸۹۵/۷۵	۹۰۹۴/۹۵
انگور	۱۳۴۳/۸۸	۱۰۸۰/۸۲	۲۶۳/۰۶	۶۸۸۸/۵۶	۸۶۰۷/۵۱
زیتون	۱۰۲۸/۷۲	۷۲۲/۹۹	۳۰۵/۷۳	۱۰۵۷/۳۶	۱۴۶۲/۴۸
لیموترش	۲۴۶/۲۶	۲۲۶/۳۸	۱۹/۸۸	۶۷۵/۴۶	۲۹۸۳/۷۴
جمع محصولات شاخص باغی	۵۱۶۴/۳۷۶	۴۱۱۰/۱۱۱	۱۰۵۴/۲۶۵	۱۶۷۸۶/۳۷	-

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان ایلام

نمودار ۸ مقایسه سطح زیر کشت محصولات شاخص باغی استان ایلام در سال‌های ۹۴-۹۵-۹۶ (هکتار)

نمودار ۹ مقایسه میزان تولید محصولات شاخص باغی استان ایلام در سال‌های ۹۴-۹۵-۹۶ (تن)

- با مقایسه نموداری سطح زیر کشت و تولید محصولات باغی استان طی سه سال اخیر مشاهده می‌گردد سال ۹۶ به نسب سال ۹۵ و سال ۹۵ به نسبت سال ۹۴ تولید محصولات بیشتری داشته است و این در حالیست که تقریباً طی این سه سال سطح زیر کشت محصولات به نسبت مشابه می‌باشند. هر چند استثنائاتی هم در این زمینه وجود دارد که نیازمند بررسی کارشناسی می‌باشد. بطور نمونه در سال ۹۵ سطح زیر کشت محصولات انار و لیموترش به نسبت سال‌های ۹۴ و ۹۶ بسیار قابل توجه بوده است ولی نتیجه‌ای از این افزایش سطح زیر کشت نصیب کشاورزان نشده است و میزان تولید این دو محصول به مانند سال‌های ۹۴ و ۹۶ می‌باشد. و مورد محسوس دیگر که در مقایسه این نمودارها مشاهده می‌شود کاهش بسیار زیاد تولید گردو طی سال ۹۵ علیرغم سطح زیرکشت مناسب این محصول بوده است.

جدول ۱۳- تولید و ارزش محصولات بخش کشاورزی استان با احتساب محصولات فرعی

استان ایلام		تولیدات دامی و آبی		تولیدات زراعی		تولیدات باغی		جمع تولیدات بخش کشاورزی	
تولید	ارزش	تولید	ارزش	تولید	ارزش	تولید	ارزش	تولید	ارزش
۱۳۹۵-۱۳۹۴	۱۷۴۵۱۱	۱۰۸۵۱۰۹۰	۶۸۰۲۱۹/۱	۷۳۶۳۸۳۷	۱۸۲۳۳/۳۳	۷۱۹۰۴۵	۸۷۲۹۶۳/۴۳	۱۸۹۳۳۹۷۲	
۱۳۹۶-۱۳۹۵	۱۸۰۴۶۶	۱۱۳۵۴۲۴۰	۶۹۷۳۴۷/۷۴	۸۴۱۳۲۲۳/۵۴	۱۸۶۴۲/۶	۹۱۲۸۰۶	۸۹۶۴۵۶/۳۴	۲۰۶۸۰۲۶۹/۵۴	

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان ایلام

جدول ۱۴- تولید و ارزش محصولات بخش کشاورزی استان با احتساب محصولات فرعی سال ۹۷-۱۳۹۶

تولیدات دامی و آبی		تولیدات زراعی		تولیدات باغی		جمع تولیدات بخش کشاورزی		عنوان
تولید (تن)	ارزش (میلیون ریال)	تولید (تن)	ارزش (ریال)	تولید (تن)	ارزش (ریال)	تولید (تن)	ارزش (میلیون ریال)	
۱۷۳۱۵۴	۱۸۱۸۳۰۰	۶۹۷۳۴۷		۱۸۲۳۳	۹۱۱۶۵۰	۸۸۸۷۳۵	۱۸۱۸۳۰۰	سال زراعی ۹۷-۹۶

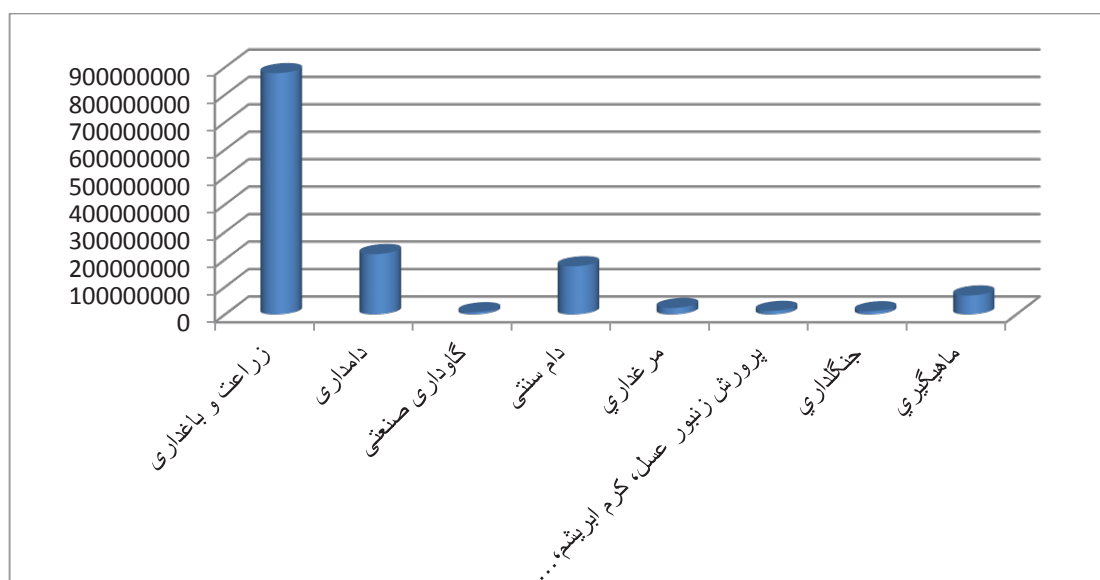
در بین محصولات بخش کشاورزی بالاترین ارزش ریالی مربوط به بخش تولیدات دامی و آبی می باشد. با توجه به موقعیت جغرافیایی استان و پیشینه دامپروری و زندگی عشایری، استان در تولید محصولات دامی دارای ظرفیت بالایی بوده که لزوم توجه بیشتر به این حوزه را می طلبد.

جدول ۱۵- ارزش افزوده زیر بخش‌های کشاورزی استان

۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	
۱۱۳۸۴۸۱۵	۱۱۰۱۵۵۶۷	۷۳۹۶۶۴۶	۴۷۶۸۳۹۴	۳۱۱۳۵۱۰	کشاورزی، شکار و جنگلداری و ماهیگیری
۷۱۸۸۷۵۸	۶۹۴۱۱۱۳	۵۰۱۱۳۴۰	۳۰۰۳۷۱۱	۲۱۲۳۴۵۶	زراعت و باغداری
۳۶۲۲۲۶۲	۳۵۶۸۱۳۲	۱۹۹۵۱۱۸	۱۴۸۲۴۳۰	۷۸۱۰۴۴/۶	دامداری
۴۱۱۳۲/۲۲	۱۳۱۷۷۵/۷	۹۶۷۵۳/۰۳	۶۳۸۱۳/۷۴	۷۵۸۷۷/۶۲	گاو‌داری صنعتی
۳۳۹۷۶۳۴	۳۲۳۷۰۷۱	۱۸۱۴۸۴۶	۱۲۷۲۹۹۶	۶۹۱۶۵۴/۹	دام سنتی
۱۷۸۰۹۰/۸	۱۰۴۷۱۸/۸	۱۱۸۱۰/۴۷	۱۰۹۷۸۳/۴	۱۳۳۶/۷	مرغداری
۱۰۵۴۰۵/۴	۹۴۵۶۶/۱۸	۷۱۷۰۸/۲۷	۳۵۸۳۶/۸۹	۱۴۸۴۸/۸۱	پرورش زنبور عسل، کرم ابریشم، شکار و سایر فعالیت‌های کشاورزی
۲۷۱۰۵۵/۶	۲۶۴۱۷۴/۶	۲۱۰۰۰۵/۲	۱۴۸۴۹۷/۴	۱۲۷۱۶۸/۴	جنگلداری
۳۰۲۷۳۹/۳	۲۴۲۱۴۸	۱۸۰۱۸۳/۴	۱۳۳۷۵۵/۷	۸۱۸۴۰/۵۱	ماهیگیری

ماخذ: مرکز آمار ایران

نمودار ۱۰ ارزش افزوده ایجاد شده زیر بخش‌های کشاورزی استان در سال ۹۴

منبع: یافته‌های تحقیق - ماخذ: مرکز آمار ایران

مقایسه ارزش افزوده زیر بخش‌های کشاورزی استان نشان می‌دهد که بالاترین مقدار ارزش افزوده استان در بخش زراعت و باغداری می‌باشد. عمده محصولات زراعی استان شامل گندم جو و ذرت بوده که سبب ایجاد ارزش افزوده بالا در این بخش شده است. دامداری استان به دلیل وجود شرایط جغرافیایی مناسب و زندگی عشایری برخی از مردمان استان، که سبب ساز ایجاد مزیت تولید فرآورده‌های دامی در استان شده که این مهم باعث ایجاد ارزش افزوده بالایی بخش دامداری استان شده است. رواج پرورش ماهی‌های سرد آبی در استان و استفاده از ظرفیت رودخانه‌های دائمی نیز مزید بر علت شده که بخش ماهیگیری استان بتواند ارزش افزوده بالایی نسبت به سایر بخش‌ها ایجاد کند.

نمودار ۱۱ مقایسه سطح زیر کشت محصولات سالانه زراعی طی سال‌های ۹۵-۹۶ (آبی-دیمی)

• همانطوری که انتظار می‌رود سطح زیر کشت محصولات در استان ایلام غالباً دیمی می‌باشد، براساس نمودارها مشخص است که محصولات دیمی استان تقریباً ۲ برابر محصولات آبی می‌باشد. در مقایسه دو نمودار بالا چیزی که بصورت اندک قابل تشخیص است اینکه سطح زیر کشت محصولات آبی طی سال‌های ۹۵-۹۶ به نسبت، چندین هکتار بهتر شده است که این مسئله را می‌توان به میزان بارندگی آن سال ربط داد.

• صنعت (صنایع معدنی غیرفلزی - نفت و گاز و پتروشیمی)

استان ایلام یک استان صنعتی نیست و اکثر صنایع استان قدمت بالایی ندارند. البته صنایع دستی از این موضوع مستثنی بوده و قدمت بالایی در این استان دارد که البته مورد توجه مناسب قرار نگرفته است. استعداد و پتانسیل بخش صنعت استان بیشتر در بخش‌های صنایع معدنی غیر فلزی و نفت و گاز می‌باشد. اشتغال موجود در بخش صنعت استان به نسبت سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در قیاس با سایر بخش‌های اقتصادی، کم می‌باشد و بسیاری از واحدهای صنعتی نیز نیمه فعال و تعطیل می‌باشند. همانطور که در بخش قبل نیز اشاره شد سهم بخش صنعت از تولید ناخالص داخلی استان بیش از ۶۷ درصد و سهم اشتغال آن تنها ۲۵ درصد می‌باشد که این تفاوت ناشی از حضور چند شرکت بزرگ نفتی و پالایشگاه و پتروشیمی می‌باشد.

جدول ۱۶ تعداد جواز، سرمایه گذاری و فرصت‌های شغلی جوازهای تأسیس صادر شده کارگاه‌های صنعتی استان

سال	شرح	تعداد (فقره)	سرمایه گذاری (میلیارد ریال)	فرصت شغلی (نفر)
۱۳۹۴	کل کشور	۱۶۰۱۰	۱۱۹۴۶۰۳	۳۸۲۷۷۳
	استان	۱۶۲	۵۰۲۲۰	۲۴۷۹
۱۳۹۵	کل کشور	۱۶۹۸۳	۱۲۷۳۴۷۱	۳۸۶۶۴۳
	استان	۱۴۲	۷۷۱۴	۲۲۷۹
	سهم استان	۰٫۸	۰٫۶	۰٫۶

در استان ایلام تعداد ۱۴۲ فقره جواز تأسیس با پیش بینی حدود ۸ هزار میلیارد ریال سرمایه و اشتغال حدود ۲ هزار نفر در سال ۱۳۹۵ صادر گردیده است. که سهم این موارد از کل کشور برای استان ایلام به ترتیب ۰/۸، ۰/۶، ۰/۶ درصد می‌باشد. تعداد جواز صادره و میزان سرمایه گذاری استان در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل به ترتیب ۱۲/۳- و ۸۴/۶- درصد تغییر یافته است.

جدول ۱۷- تعداد واحدهای صنعتی استان ایلام و اشتغال واقعی

عنوان	تعداد واحد	واحدهای فعال	اشتغال موجود
صنایع فلزی	۶۵	۳۸	۳۱۷
صنایع غیر فلزی	۲۶۷	۱۵۹	۳۹۰۶
صنایع معدنی	۲۲۰	۱۵۴	۳۴۰۰
جمع	۵۵۲	۳۵۱	۷۶۲۳

منبع: آمارنامه سازمان صنعت، معدن و تجارت استان ایلام - ۹۴

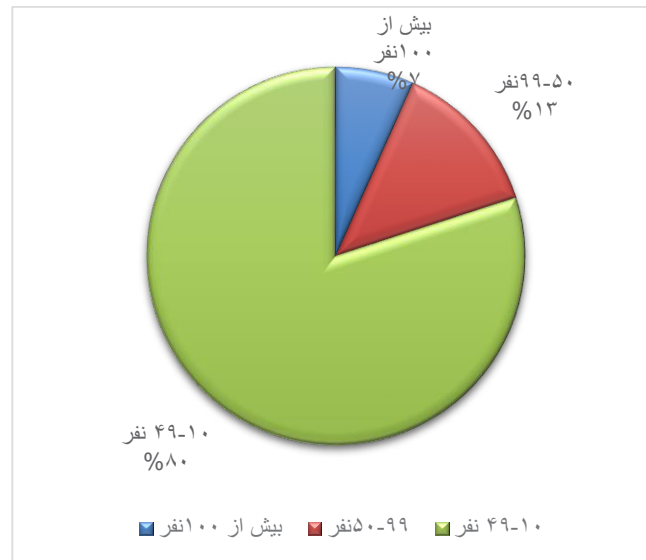
لازم به ذکر است که در آمار اشتغال صنایع غیر فلزی استان، اشتغال پالایشگاه گاز ایلام (۱۰۳۱ نفر) و پتروشیمی ایلام (۵۴۵ نفر) محاسبه شده است.

در صنایع معدنی غیرفلزی به ویژه در تولید مصالح ساختمانی (سیمان، گچ، آجر، مصنوعات بتونی، شن و ماسه و ...) میزان تولید و اشتغال از سایر گروه‌های صنعت بیشتر است و رونق بخش ساخت و ساز مسکن در سال‌های گذشته به رونق در این بخش کمک کرده است. رسته فعالیت‌های تولید مصالح ساختمانی و خدمات و مشاغل ساختمانی از رسته فعالیت‌های قابل اعتنا در ایجاد اشتغال و رونق کسب و کارهای خرد و کوچک و متوسط در بخش صنعت استان می‌باشند. منابع و استعدادهای بالقوه استان در بخش صنعت و معدن بیشتر از قابلیت‌ها و مزیت‌های بالفعل می‌باشد و عمده منابع عظیم نفت و گاز استان به بهره‌برداری نرسیده‌اند؛ در حال حاضر چند بنگاه بزرگ در این بخش فعال هستند و صنایع خرد و کوچک و متوسط آن از رونق چندانی برخوردار نیستند. بخش نفت و گاز استان با توجه به منابع عظیم نفت و گاز در استان، از اولویت‌های مهم در حوزه سرمایه‌گذاری کلان و سرمایه‌گذاری خارجی استان می‌باشد که ظرفیت و قابلیت بالایی در افزایش تولید ناخالص استان خواهد داشت. البته این حوزه به غیر از صنایع خرد و کوچک پایین دست، در اولویت برنامه‌های توسعه‌ای طرح تکاپو نمی‌باشد.

یکی از زمینه‌های دارای قابلیت توسعه در بخش صنعت، صنایع پایین دستی پتروشیمی می‌باشد که با توجه به وجود صنایع بالادستی آن در استان، امکان جذب سرمایه‌گذاری و تولید محصولات پتروشیمی با هدف صادرات را دارد. ضمن اینکه وجود منطقه آزاد مهران (در شرف تأسیس) در جذب سرمایه‌گذاری و تسهیل صادرات در این بخش بسیار مهم و تأثیرگذار می‌باشد.

یکی از زمینه‌های ایجاد اشتغال کوتاه مدت در بخش نفت و گاز استان، خدمات و مشاغل عمومی و پیمانکاری در اکتشاف، استخراج و بهره‌برداری چاه‌های نفت و گاز استان می‌باشد که در صورت فعال شدن پروژه‌های جدید و حضور سرمایه‌گذاران در مناطق نفت خیز استان، فرصت‌های شغلی زیادی در این بخش ایجاد خواهد شد که البته با اتمام دوران ساخت و شروع دوران بهره‌برداری، تعداد اشتغال آنها نیز کم خواهد شد.

نمودار ۱۲ تقسیم بندی واحدهای صنعتی استان براساس تعداد کارکنان

مأخذ: سالنامه آماری ۱۳۹۵

• صنایع دستی

یکی از بهترین استراتژی‌های اشتغال زایی در استان‌هایی با بازار کوچک، توسعه صنایع کوچک مبتنی بر نیازهای بومی و محلی مانند صنایع دستی است که همیشه بازار خود را دارد. و علاوه بر این صنایع دستی ایلام با چند هزار سال قدمت و برخورداری از تنوع و جذابیت خاص خود با بیش از ۳۰ رشته فعال؛ ۶ رشته منسوخ شده و ۶ رشته در حال منسوخ شدن؛ نمایانگر تلاش هنرمندان کرد است که ظرفیت عظیمی در توسعه گردشگری، مبادلات فرهنگی و عایدات اقتصادی را تحت عنوان صنایع خلاق دارد. همچنین صنایع دستی بازگوکننده خصوصیات تاریخی، اجتماعی و فرهنگی آفرینندگان آن و نمادی از هویت ملی قوم ایلامی است که نقشی بی بدیل در معرفی فرهنگ و تمدن آن دارد و یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های توسعه پایدار می‌باشد. بنابراین با شناسایی این فرصت همگام با سیل مشتاقان اربعین حسینی این امکان را فراهم ساخته تا توسعه رسته صنایع دستی استان ایلام توجیه پذیر شود و به افزایش اشتغال و تولید استان کمک کند.

اما صنایع دستی استان بدلیل مشکلات عدیده از جمله متمرکز نبودن، مشکل بازاریابی و فروش، سالمند و فرتوت شدن هنرمندان صنایع دستی و عدم انتقال تجارب آنها و عدم تطبیق با نیازهای دنیای مدرن این تعداد رو به کاهش گذاشته است. در حال حاضر در استان ایلام در حدود ۷۰ کارگاه صنایع دستی مشغول به فعالیت است. بسیاری نیز تعطیل شده و تولیدات خانگی این محصولات به شدت در چند سال اخیر کاهش پیدا کرده است. با این روند در چند سال آینده اثری از این صنایع جز در موزه‌ها یافت نمی‌شود و کشور تبدیل به مصرف کننده کالاهای فرهنگی غیر بومی می‌شود و نسل بعد بی هویت و بدون غرور ملی بازیچه دست تبلیغات غرب می‌شود.

ترکیب و تعداد این کارگاه‌ها پراکنده که می‌تواند در رسته صنایع دستی ساماندهی شود بصورت جدول زیر است:

جدول ۱۸- توزیع کارگاه‌های فعال صنایع دستی در استان ایلام در سال ۱۳۹۵

تعداد کارگاه فعال شهرستان‌ها	تعداد کارگاه فعال ایلام	صنعت
۲	۲۲	گلیم
۱	۱	نمد
۳	۱	حصیر
۱	۱	جاجیم
۱	۰	سنگ تراشی
۱	۱	چرم
۱۲	۱۸	سایر

منبع: گزارشات سازمان میراث فرهنگی

صنایع دستی یکی از مزیت‌های نسبی اقتصاد مبتنی بر کشاورزی و دامداری استان ایلام است. زیرا مواد اولیه و تخصص لازم برای خلق آثار هنری دستی در استان موجود است. علاوه بر این با ورود زائرین کربلای معلا به استان؛ فرصتی بی بدیل برای شناسایی فرهنگ استان و دمیدن جانی تازه در صنایع دستی که بعضاً منسوخ شده یا در حال منسوخ شدن می‌باشد فراهم آمده است.

• خدمات (خدمات عمومی و تجاری - گردشگری)

بخش خدمات در استان می‌تواند به عنوان محور توسعه استان مطرح شود و قابلیت توسعه بالایی دارد که می‌تواند باعث تحریک و رونق سایر بخش‌های اقتصادی نیز بشود. با توجه به بررسی‌های انجام شده در زیر بخش‌های خدمات استان ایلام، بخش‌های عمده فروشی، خرده فروشی، هتل و خوابگاه، رستوران، حمل و نقل جاده‌ای، حمل و نقل هوایی، خدمات پشتیبانی و انبارداری، بیمه، خدمات واحدهای غیرمسکونی، خدمات شهری و آموزش عالی دولتی دارای ساختار برنده اقتصادی بوده است. زیرا در این بخش‌ها سرعت رشد ارزش افزوده بخش در استان نسبت به کشور بیشتر بوده و همچنین ارزش افزوده بخش در کشور نسبت به رشد کل بخش خدمات کشور بیشتر بوده است. در زیر بخش‌های مذهبی و سیاسی، تفریحی، فرهنگی و ورزشی، مددکاری اجتماعی، دامپزشکی، بهداشت و درمان خصوصی و دولتی، آموزش بزرگسالان خصوصی و دولتی، آموزش ابتدایی دولتی و امور عمومی دارای ساختار برنده مختلط بوده است. بدین مفهوم که در این بخش‌ها سرعت رشد ارزش افزوده آن بخش در استان نسبت به کشور بیشتر بوده است ولی رشد ارزش افزوده آن بخش در کشور نسبت به کل خدمات کشور کمتر بوده است.

مرز مهران در استان ایلام، به عنوان یک مرز صادراتی شناخته شده است و وادرات از این مرز بسیار ناچیز می‌باشد. وضعیت صادرات از مرز مهران متأثر از وضعیت داخلی کشور عراق و اولویت‌ها و نیازمندی‌های این کشور می‌باشد. کالاهای صادراتی از مرز عراق شامل سیمان، انواع مصالح ساختمانی، سبزیجات و صیفی جات، انواع مواد غذایی و کالاهای صنعتی می‌باشد. میزان صادرات از مرز مهران در سال‌های گذشته روند رو به رشدی داشته و پیش بینی می‌شود این روند ادامه داشته باشد.

جدول ۱۹- آمار صادرات استان و وضعیت مرز مهران

سال ۹۶	سال ۹۵	سال ۹۴	شرح
۵۰۲/۶۲۹	۵۷۵/۴۸۹	۶۰۰	صادرات گمرک استان (میلیون دلار)
۳,۴	۳/۲	۱/۶	تردد از مرز مهران (میلیون نفر)
۱/۰۴۲	۲/۴۳۲	۱۳/۶۸۹	واردات گمرک استان (میلیون دلار)
۲۷۰	-	۱۱۰	صادرات بر حسب استان محل تولید (ایلام)
	۱/۳	۱/۴	درصد ارزش صادرات از کل کشور

منبع: اقتصاد ایلام در یک نگاه - آمارنامه اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان ایلام

گمرک بین المللی مهران در چند سال گذشته رونق بسیار خوبی داشته و در خصوص زیرساخت‌های مورد نیاز اقدامات مهمی انجام شده است که این گمرک را به یکی از گمرک‌های فعال کشور تبدیل کرده است. این گمرک یکی از ظرفیت‌های مهم استان برای توسعه اقتصادی می‌باشد و استان ایلام را به یکی از مسیرهای صادراتی مهم کشور تبدیل خواهد کرد. نکته قابل ذکر در خصوص میزان صادرات از مرز مهران در آمار جدول فوق، در نظر گرفتن موضوع تحریم‌ها و وضعیت خاص کشور عراق از نظر جنگ داخلی و خرابی‌های ناشی از حضور گروه داعش می‌باشد که به شدت بر میزان صادرات کالا و خدمات فنی و مهندسی تأثیر منفی گذاشته است و گر نه میزان صادرات باید چندین برابر وضعیت کنونی می‌بود. از منظر ایجاد اشتغال نیز، در چند سال گذشته گمرک مهران باعث ایجاد مشاغل زیادی در حوزه حمل و نقل بار و خدمات گمرکی و ترخیص کالا و خدمات عمومی و فنی و مهندسی شده است.

حمل و نقل باری و لجستیک نیز یکی از بخش‌هایی است که در استان کمتر به آن توجه می‌شود در حالیکه از نظر اشتغال و درآمد و خدمات مرتبط از اهمیت بالایی برخوردار است. وجود مرز مهران و گمرک بین المللی مهران و در کنار آن منطقه ویژه اقتصادی مهران، موقعیت ویژه‌ای برای رونق گرفتن شرکت‌های حمل و نقل بین‌المللی و خدمات مرتبط با حوزه حمل و نقل و لجستیک می‌باشد.

جدول ۲۰- تعداد شرکت‌ها و مؤسسات فعال بار استان و تعداد رانندگان

تعداد شرکت‌ها و مؤسسات فعال	تعداد رانندگان (حمل و نقل باری)
۴۳	۴۳۶۲

منبع: آمارنامه سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای - تا پایان سال ۱۳۹۴

بر اساس اطلاعات میدانی، تعداد شرکت‌های فعال در بخش حمل و نقل بار در استان بیشتر از تعداد فوق بوده و حدود ۵۸ شرکت برآورد می‌شود. هر کدام از شرکت‌های حمل و نقل به طور متوسط ۳ نفر اشتغال دفتری و اداری دارند.

روند حمل و نقل باری در مرز مهران و گمرک بین المللی مهران رو به افزایش می‌باشد و افزایش حمل و نقل باری منجر به افزایش اشتغال در بخش خدمات ترانزیتی در مسیر عبور کامیون‌ها و سایر وسایل نقلیه حمل بار شده و رونق کسب و کارهایی مانند مجتمع خدماتی رفاهی، خدمات خودرویی و سایر خدمات مرتبط را به دنبال خواهد داشت.

بخش گردشگری استان یکی از ظرفیت‌ها و مزیت‌های اصلی استان برای توسعه و پیشرفت اقتصادی است که هنوز در ابتدای راه می‌باشد. گردشگری استان در حال حاضر از جنس گردشگری مذهبی و گذری می‌باشد؛ استان ایلام و به ویژه شهرستان‌های شمالی استان (چرداول - سیروان - ایلام - ایوان - مهران) در مسیر حرکت زائرین عتبات عالیات در کشور عراق و از طرفی گذرگاه زائرین و گردشگران عراقی اماکن مذهبی و توریستی کشور می‌باشند.

جدول ۲۱- تعداد واحدهای رسمی فعال در بخش خدمات گردشگری

هتل	مهمانپذیر	واحد بین راهی	سفره خانه سنتی	مجتمع خدمات رفاهی	آژانس مسافرتی
۱۱	۵	۲۱	۷	۱۲	۱۳

منبع: آمارنامه اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری - سال ۱۳۹۴

مطابق آمار اعلام شده در سال ۱۳۹۶ حدود ۴ میلیون نفر از مرز مهران تردد داشته‌اند. آمار تردد در مرز مهران در ایام محرم و اربعین و مناسبت‌های خاص به شدت افزایش می‌یابد و در چند سال گذشته زائرین عتبات عالیات رکوردهای بالای ۲ میلیون نفر را در ایام محرم و اربعین به خود اختصاص داده‌اند و این رویداد مذهبی به یک رویداد مهم ملی و بین‌المللی تبدیل شده و خود به تنهایی ظرفیت بالایی برای ایجاد اشتغال و رونق اقتصادی دارد.

علاوه بر گردشگری مذهبی، استان ایلام یکی از مقاصد ثابت و سالانه توره‌های راهیان نور می‌باشند که جهت بازدید از مناطق جنگی مهران و دهلران، به استان ایلام سفر می‌کنند.

وجود مرز و گمرک بین‌المللی مهران در کنار منطقه آزاد مهران (درشرف تصویب) مهم‌ترین مزیت رقابتی جهت توسعه خدمات عمومی و تجاری و صادرات کالا برای استان می‌باشد.

کوتاه‌ترین و امن‌ترین مسیر زیارت عتبات عالیات (حمیل-مهران) در استان نیز یک مزیت رقابتی قوی جهت توسعه بخش گردشگری و کسب و کارهای مرتبط می‌باشد که به تنهایی می‌تواند موجب شکوفایی اقتصاد استان در کوتاه مدت و میان مدت شود.

• انرژی

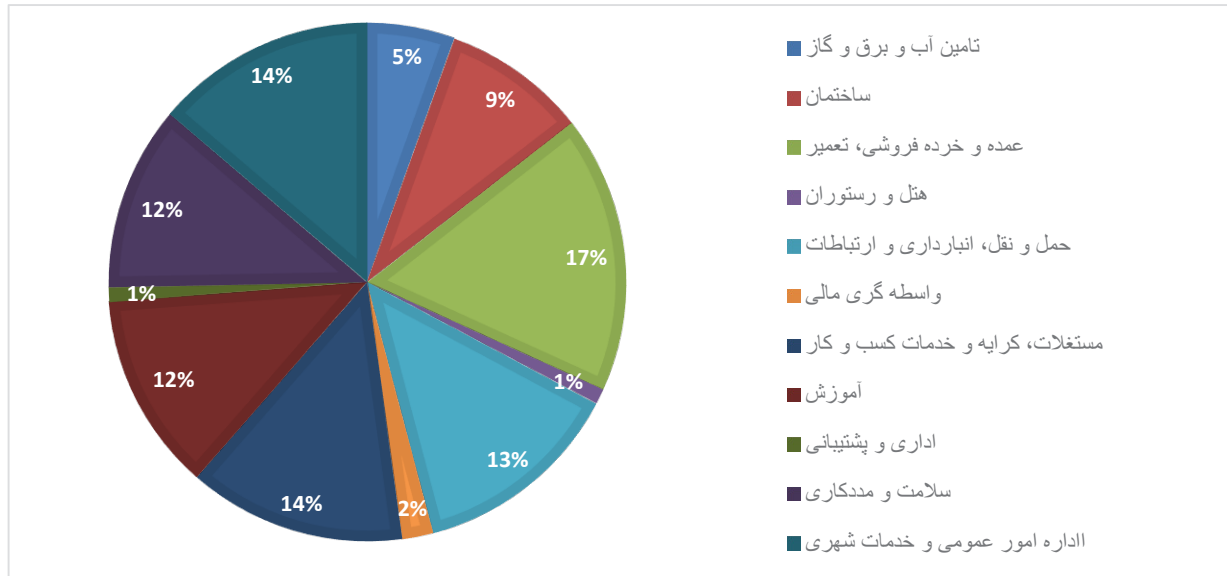
تعداد روزهای آفتابی و شدت تابش مناسب در سه شهرستان دهلران، مهران و دره شهر فضای مناسبی برای احداث واحدهای پنل خورشیدی مخصوصاً در روستاها ایجاد کرده است. ضرورت توجه به این بخش از چند جهت حائز اهمیت است. ابتدا درآمدزایی پایدار این طرح با تولید برق و فروش آن به شبکه داخل کشور و عمر بالای این سلول‌های فتوولتائیک است. نکته دوم نزدیکی به کشور عراق است که با وجود درگیری‌های داخلی سالهای اخیر در بخش برق با مشکلات عدیده‌ای مواجه هستند و تمام برق تولیدی این سلول‌ها را خریداری خواهند کرد. نکته سوم اهمیت تأمین برق به عنوان مهم‌ترین زیرساخت اقتصادی در شرایط بحرانی و جنگ از منظر ملاحظات پدافند غیر عامل است. در شرایط خطیر همانگونه که در جنگ‌های اخیر ملاحظه شده است، قطع شبکه برق با بمب‌های گرافیتی یکی از اولین اقدامات است و این پنل‌ها در زمان خاموشی شبکه سراسری، می‌تواند به واحدهای تولیدی و خانوارها خدمات پشتیبانی ارائه کند و از فلج شدن اقتصاد استان جلوگیری کند.

همچنین مقدار تلفات بالای برق در بخش انتقال و توزیع می‌تواند به عنوان یک فرصت مد نظر قرار گیرد. در این راستا شرکتهای خدماتی دانش بنیان برای ارائه راهکارها و اجرای عملیات تعمیر و نگهداری و نوسازی تجهیزات شبکه می‌تواند به عنوان یک فرصت مد نظر قرار گیرد.

• ورزش

طبیعت زیبای استان مخصوصاً در بخش کوه‌ها و صخره‌ها، رودهای خروشان و دشت‌های وسیع برای توسعه توریسم ورزشی و رویدادهای ورزشی در رشته‌های مرتبط مانند صخره نوردی، کوهنوردی، رافتینگ و قایق رانی هیجانی و اسب دوانی می‌تواند به قطب کشور تبدیل شود که البته به بررسی بیشتری نیاز دارد.

نمودار ۱۳- سهم ارزش افزوده بخشهای مختلف خدمات استان ایلام

۲.۲. ساختار نیروی کار استان

برای تحلیل نیروی کار و اشتغال استان متناسب با واقعیات موجود لازم است بلوکهای ساختمان بازار کار مورد بررسی قرار گرفته و سمت عرضه و تقاضای بازار کار مورد تحلیل و واکاوی دقیق قرار گرفته و متناسب با تطابق با رستههای اولویت دار و وضع موجود و نیاز آتی برای تدارک نیروی کار ماهر و تخصصی برنامه ریزی نمود. در همین راستا در جدول زیر بلوکهای ساختمان بازار کار مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۲۲- بلوکهای ساختمان بازار کار ۱۳۹۵

جمعیت در سن کار: ۴۱۳۰۳۸					
نیروی کار (فعال): ۳۶,۱٪			خارج از بازار کار (غیر فعال): ۶۳,۹٪		
محصل:	دارای درآمد:	خانه دار:	سایر:	بیکار:	شاغل:
۱۹,۰٪	بدون کار: ۷,۷٪	۳۰,۲٪	۷,۰٪	۴,۲٪	۳۱,۹٪

بررسی ها نشان می دهد مطابق با آخرین آمارهای استان ایلام بالغ بر چهارصد و سیزده هزار نفر جمعیت در سن کار دارد. از این تعداد تنها ۳۶,۱٪ از نظر اقتصادی فعال و بقیه غیرفعال بوده اند. در سال ۱۳۹۴ نرخ مشارکت اقتصادی در استان ایلام معادل ۳۶,۵ درصد بوده که از متوسط کشوری ۱,۷ درصد کمتر بوده اما نسبت به سال ۱۳۹۳ معادل ۷ واحد درصد افزایش داشته است. نرخ بیکاری در استان در سال ۱۳۹۴ معادل ۱۱,۶ درصد بوده که ۶ واحد درصد از متوسط کشوری بیشتر و نسبت به سال ۱۳۹۴ معادل ۵ واحد درصد رشد داشته است

در سال ۱۳۹۴ بالاترین نرخ بیکاری استان مربوط به فصل تابستان (۶,۱۲ درصد) و کمترین مربوط به فصل زمستان (۱,۱۰ درصد) بوده است.

در این سال معادل ۴۸,۶ درصد از شاغلین در بخش خدمات، ۲۶,۷ درصد در بخش صنعت و ۲۴,۷ درصد در بخش کشاورزی مشغول به فعالیت بودند. نسبت به سال ۱۳۹۴ شاهد کاهش سهم بخش کشاورزی به میزان ۳,۴ درصد و افزایش سهم بخش

صنعت و خدمات از اشتغال استان بودیم. با توجه به بارندگی‌های مناسب در چند سال گذشته، کاهش سهم بخش کشاورزی قابل تامل است.

البته افزایش سهم بخش صنعت نوید بخش بستر مناسب جهت افزایش توان ارزش آفرینی بیشتر نیروی کار در استان است. این نکته حائز اهمیت است که در این دهه وضعیت نرخ مشارکت اقتصادی در بین زنان و مردان استان است.

کاهش نرخ بیکاری استان ایلام نسبت به میانگین کشوری

در تابستان سال ۹۶، آمار بیکاری استان، ۱۱٫۶ بوده که یک دهم بالاتر از میانگین کشوری (۵٫۱۱) را نشان می‌دهد اما در تابستان ۹۷ علی‌رغم این که آمار بیکاری استان به ۱۱٫۸ رسیده است اما نسبت به میانگین کشوری که ۱۲٫۲ است چهار دهم دهم درصد پایین تر است. شاخص نرخ مشارکت اقتصادی شاخصی است که اندازه نسبی عرضه قابل دسترس نیروی کار را برای تولید کالاها و خدمات نشان می‌دهد. افزایش نرخ مشارکت نیروی کار در استان به این معنی است که ورودی‌های بازار کار بیشتر از خروجی‌ها بوده یا اینکه تعداد فارغ التحصیلان بیشتر و یا زنان و مردان بیشتری برای بکارگماری وارد بازار کار شده اند.

جدول ۲۳- جمعیت استان ایلام بر حسب جنس، گروه سنی و محل سکونت و سواد

ردیف	سن	کل استان						ساکن در نقاط شهری						ساکن در نقاط روستایی			
		مرد		زن		جمع		مرد		زن		جمع		مرد		زن	
		بیسواد	باسواد	بیسواد	باسواد	بیسواد	باسواد	بیسواد	باسواد	بیسواد	باسواد	بیسواد	باسواد	بیسواد	باسواد	بیسواد	باسواد
۱	۰-۴	۴۶۴	۱۱۴۵۸	۸۶۷	۷۸۸۴	۱۲۰۲۲	۸۰۴	۶۸۷	۱۱۴۶۳	۶۸۷	۱۱۴۶۳	۱۲۰۲۲	۶۸۷	۵۵۱	۷۶۸	۵۲۹	۱۱۰۰۰
۲	۵-۱۴	۱۷۴	۱۸۸۰۰	۷۵۸	۱۸۰۶۷	۱۹۵۲۵	۱۹	۶۰	۱۴۲۴۵	۱۳۲۷۸	۱۳۲۷۸	۱۴۲۴۵	۶۰	۶۰۶۳	۱۰۵	۶۳۹۱	۱۲۷۸۴
۳	۱۵-۱۹	۲۵۹	۱۹۱۳۰۵	۲۴۴	۱۷۶۱۲	۵۰۳	۹۰	۷۶	۱۳۰۰۶	۱۲۲۷۰	۱۲۲۷۰	۱۳۰۰۶	۷۶	۱۶۸	۱۶۵	۵۲۹	۱۱۴۶۵
۴	۲۰-۲۴	۵۰۵	۲۶۳۰۰۰	۶۵۵	۲۴۴۵۰۰	۱۱۳۰	۱۶۸	۳۳۶	۱۷۰۵۴	۱۷۰۸۹	۱۷۰۸۹	۱۷۰۵۴	۳۳۶	۳۳۷	۴۵۵	۷۲۴۱	۱۶۵۶۰
۵	۲۵-۲۹	۷۶۰	۳۳۶۵۵	۷۶۰	۳۳۶۷۵	۱۸۴۴	۲۶۳	۳۴۲	۲۲۶۳۶	۲۲۶۰۶	۲۲۶۰۶	۲۲۶۳۶	۳۴۲	۴۹۱	۷۳۷	۹۵۶۴	۲۰۷۱۲
۶	۳۰-۳۴	۸۱۴	۳۲۳۶۷	۱۱۳۴۱	۳۱۵۰۶	۲۱۵۵	۲۱۷	۴۴۱	۲۲۶۰۴	۲۲۶۰۴	۲۲۶۰۴	۲۲۶۰۴	۴۴۱	۴۹۵	۸۴۴	۸۸۴۴	۱۸۶۱۵
۷	۳۵-۳۹	۹۵۹	۲۴۶۰۰	۲۴۶۰۰	۲۳۲۴۰	۴۰۲۵	۲۸۳	۷۶۸	۱۷۲۶۶۸	۱۷۰۹۴	۱۷۰۹۴	۱۷۲۶۶۸	۷۶۸	۵۷۴	۱۲۱۸	۶۳۳۷	۱۳۴۵۵
۸	۴۰-۴۴	۱۳۷۸	۱۹۳۸۰۰	۲۶۳۸۵	۱۶۷۳۳	۴۰۳	۵۴۴	۱۵۵۳	۱۴۱۰۴	۱۲۵۵۰	۱۲۵۵۰	۱۴۱۰۴	۱۵۵۳	۷۶۶	۱۶۳۳	۴۰۶۶	۴۴۴۴
۹	۴۵-۴۹	۱۹۶۰	۱۵۵۵۰۰	۵۶۴۷	۱۲۰۶۰۱	۷۶۲۷	۹۰۰	۲۸۱۹	۱۲۰۲۳۵	۹۶۶۹	۹۶۶۹	۱۲۰۲۳۵	۲۸۱۹	۳۷۰۴	۲۸۸۸	۲۴۵۹	۶۰۶۴
۱۰	۵۰-۵۴	۲۲۱۴	۹۳۵۷	۵۸۵۲	۶۰۵۰	۸۰۶۶	۱۰۰۸۰	۳۱۸۰	۷۲۰۴	۴۵۰۲	۴۵۰۲	۷۲۰۴	۳۱۸۰	۱۰۰۸۰	۳۰۵۲	۲۵۶۶	۲۰۶۹

جدول ۲۴- جمعیت شهرستان‌های استان ایلام بر حسب جنس و میزان سواد

*دیپلم و زیر دیپلم شامل: تعداد دانش آموزان کل استان + تعداد فارغ التحصیلان دوره متوسطه دوم می‌باشد.

جدول ۲۵- شاخص‌های عمده نیروی کار جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر به تفکیک جنسیت

شرح	نرخ مشارکت اقتصادی			نرخ بیکاری		
	مجموع	مرد	زن	مجموع	مرد	زن
کل کشور	۳۹,۴	۶۴,۱	۱۴,۹	۱۲,۴	۱۰,۵	۲۰,۷
استان	۳۶,۱	۵۷,۶	۱۵,۱	۱۱,۶	۸,۸	۲۲,۰

جدول ۲۶- وضعیت اشتغال شاغلان استان

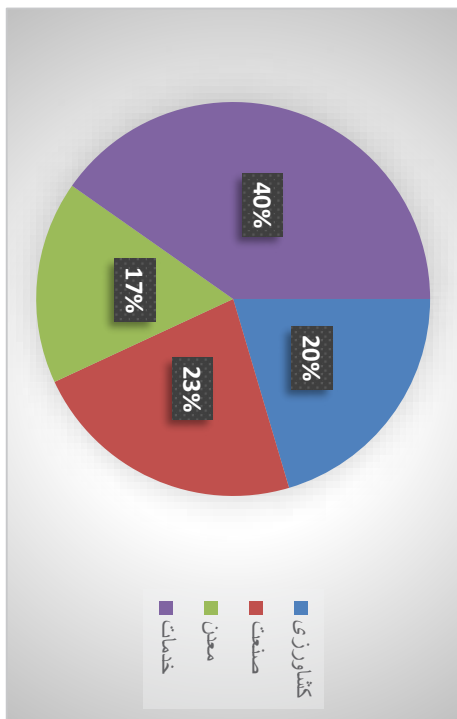
شرح	سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص			سهم جمعیت شاغلین با ساعت کار بیش از ۴۹ ساعت در هفته			سهم اشتغال در بخش خصوصی			سهم اشتغال در بخش عمومی		
	مجموع	مرد	زن	مجموع	مرد	زن	مجموع	مرد	زن	مجموع	مرد	زن
کل کشور	۱۰,۳	۱۱,۵	۴,۹	۳۸,۴	۴۳,۵	۱۳,۸	۸۳,۵	۸۵,۲	۷۵,۵	۱۶,۵	۱۴,۸	۲۴,۵
استان	۱۷,۱	۲۰,۴	۳,۰	۲۲,۹	۲۷,۰	۴,۹	۷۴,۵	۷۶,۱	۶۷,۶	۲۵,۵	۲۳,۹	۳۲,۴

۲.۳. چکیده وضعیت و معرفی نهادهای عرضه‌کننده نیروی کار

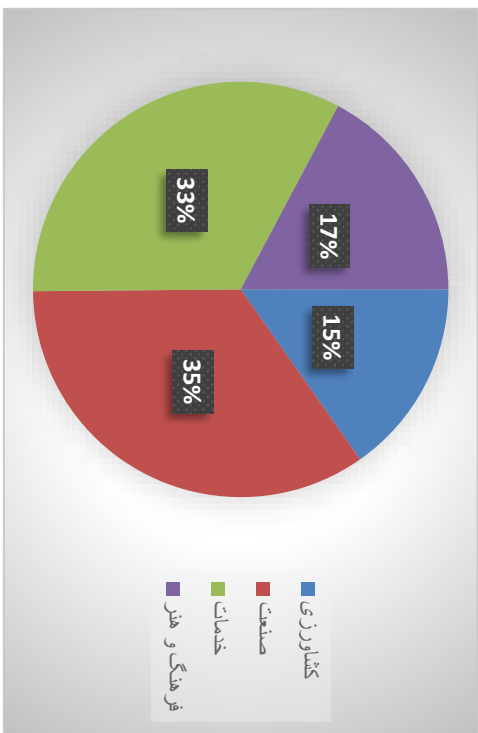
با توجه به اینکه سرانه دانش آموختگان استان بالاتر از میانگین کشوری است، این نکته می‌تواند هم مزیت محسوب شود در صورتی که بصورت مؤثر در مسیر توسعه استان با برنامه ریزی مناسب مورد استفاده قرار گیرد و می‌تواند به عنوان یک چالش اجتماعی تبدیل شود اگر نتواند جذب فضای کسب و کار اقتصادی استان شود.

به همین جهت در ادامه به بررسی وضعیت دو نهاد مهم عرضه کننده نیروی کار یعنی دانشگاه و فنی حرفه‌ای پرداخته خواهد شد. قبل از ورود به بحث، به بررسی ۴ نمودار در خصوص وضعیت اقتصادی و اشتغال و همچنین ترکیب آموزشی رشته‌های دانشگاهی و دوره‌های فنی حرفه‌ای پرداخته شده است. در نمودارهای چهارگانه زیر ارزش افزوده، اشتغال و آموزشهای ارائه شده در استان در بخش دانشگاهی و فنی و حرفه‌ای نشان داده شده است که می‌تواند بیانگر تناسب آموزش با بخش‌های اقتصادی استان باشد. پیداست بیشترین حجم آموزش در بخش دانشگاهی مربوط به رشته‌های علوم انسانی است. بخش کشاورزی با داشتن بیشترین اولویت در اقتصاد استان میزان درآمذزایی کمی برای استان دارد از طرفی تعداد فارغ التحصیلان دانشگاهی در این حوزه و همچنین تعداد دوره‌های برگزار شده در خصوص کشاورزی به عنوان کفاف توسعه این رسته را نمی‌دهد. علاوه بر اینکه فارغ التحصیلان نیز به خوبی جذب بازار کار در این رشته نشده‌اند و همانگونه که تحلیل شد بخش عمده‌ای از فعالین این بخش یا یس سواد و کم سواد هستند یا دارای تحصیلات غیر مرتبط هستند.

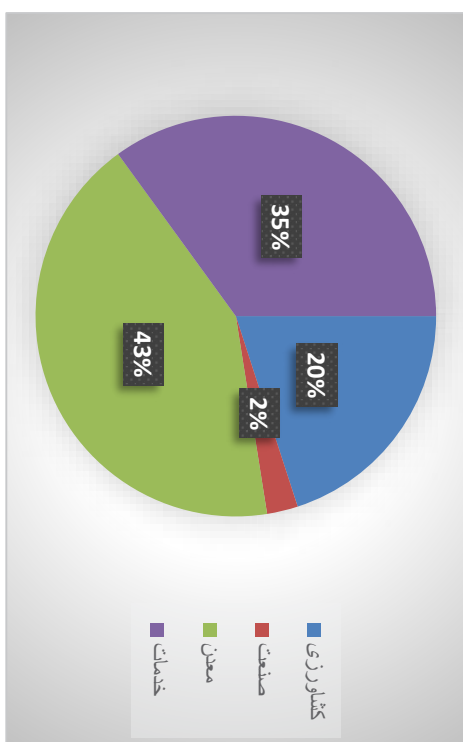
نمودار ۱۵ سهم اشتغال بخش‌های اقتصادی از کل اشتغال استان

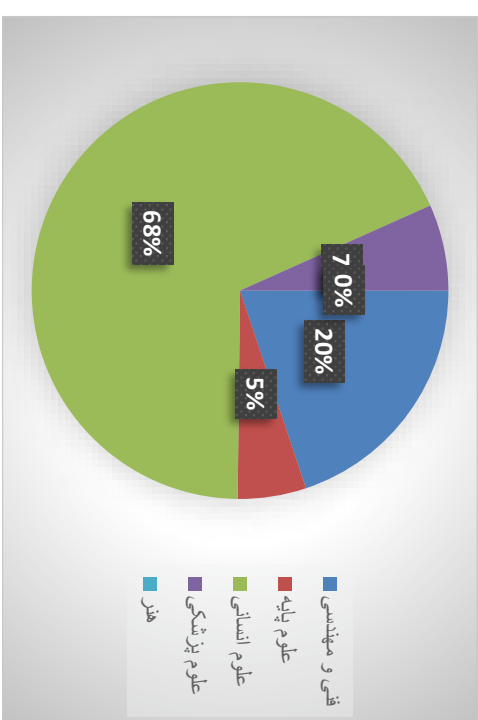
نمودار ۱۷ ترکیب آموزش‌ها در آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای استان

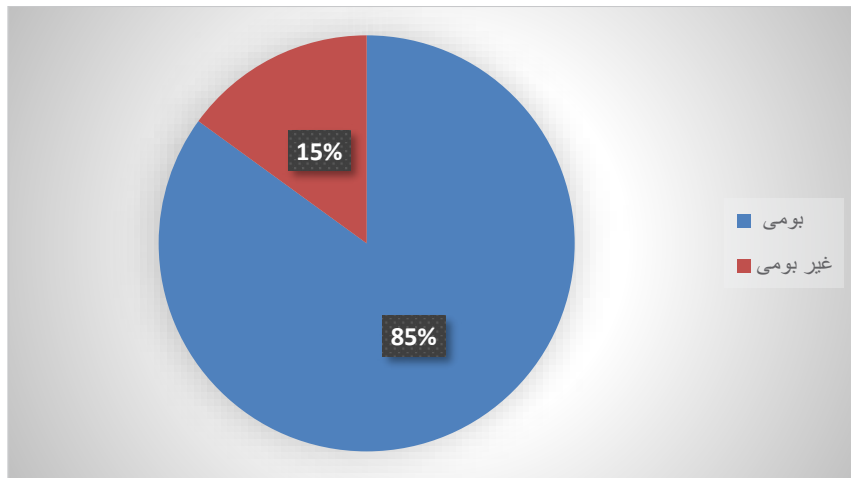
نمودار ۱۴ سهم بخش‌های اقتصادی از کل اقتصاد استان

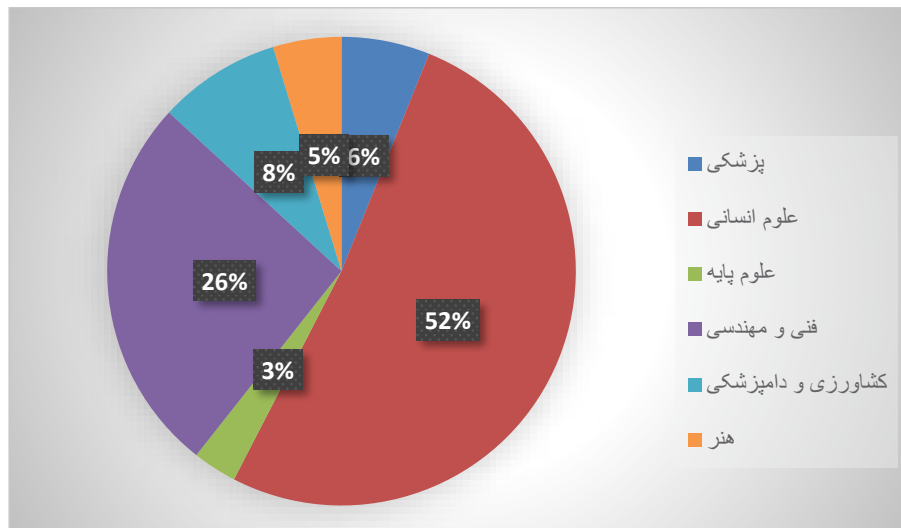
نمودار ۱۶ ترکیب آموزش‌ها در دانشگاه‌های استان ایلام

نمودار ۱۸ ترکیب آموزش‌ها در بخش آموزش عالی استان به تفکیک دانشجویان بومی و غیربومی

نمودار ۱۹ ثبت نام شدگان جدید دوره‌های مختلف مؤسسات آموزش عالی استان ایلام ۱۳۹۵

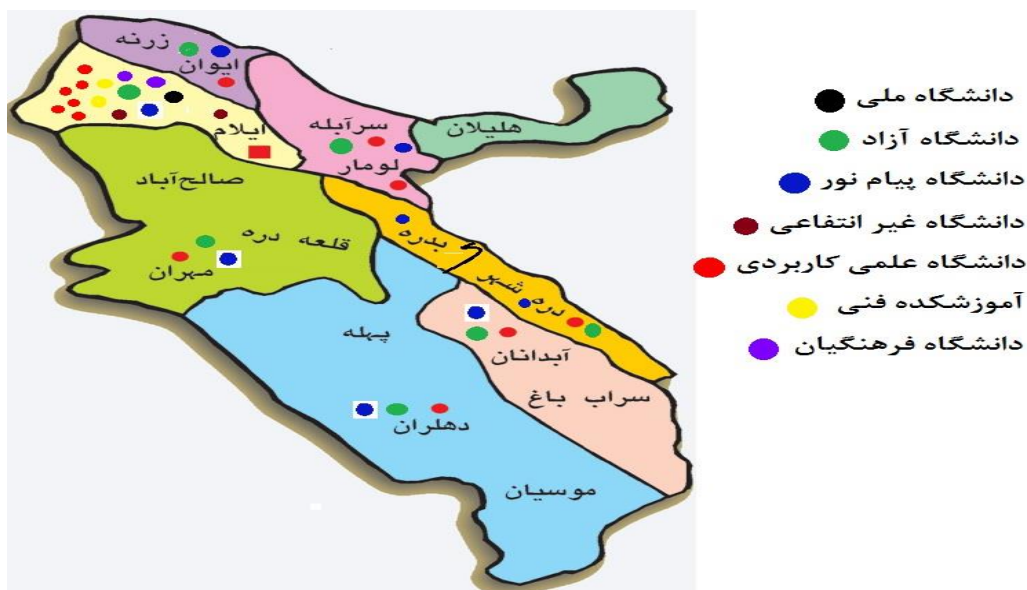

منبع: سالنامه آماری استان ایلام ۱۳۹۶

بررسی وضعیت آموزش عالی استان

در این قسمت به بررسی وضعیت آموزش عالی استان پرداخته می‌شود. استان ایلام دارای ۳۹ مرکز آموزش عالی و سه پژوهشگاه که دو تای آنها غیرفعال است، می‌باشد بیشترین تمرکز مراکز آموزش عالی استان در شهر ایلام می‌باشد. در نقشه زیر پراکندگی واحدهای آموزشی استان قابل مشاهده است.

نمودار ۲۰- پراکندگی واحدهای آموزشی استان

جدول ۲۲- آمار تعداد مراکز آموزش عالی در سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۶-۱۳۹۱

تعداد در سال ۱۳۹۶	تعداد در سال ۱۳۹۵	تعداد در سال ۱۳۹۱	زیر نظام
۱	۱	۱	ملی
۹	۱۱	۱۰	پیام نور
۷	۷	۷	آزاد
۱۳	۱۳	۱۳	علمی کاربردی
۲	۲	۲	غیر دولتی
۲	۲	۲	آموزشکده فنی و حرفه‌ای
۲	۲	۲	فرهنگیان
۳(۲ پژوهشکده غیر فعال)	۳(۲ پژوهشکده غیر فعال)	۰	پژوهشکده
۳۹(۲ پژوهشکده غیر فعال)	۴۰(۲ پژوهشکده غیر فعال)	۳۷	جمع

جدول ۲۸- آمار شاخص‌های مراکز آموزش عالی استان درسالهای ۱۳۹۱-۱۳۹۶

شاخص	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
تعداد دانشجو	۲۹۶۰۵	۳۳۲۸۳	۳۶۹۵۴	۳۴۴۱۹	۳۲۲۳۷	۲۹۲۹۵
تعداد هیات علمی	۴۲۱	۴۵۵	۴۸۳	۵۱۰	۵۲۲	۵۲۸
تعداد فارغ التحصیل	۷۹۷۳	۸۵۰۲	۸۸۱۵	۹۲۳۹	۴۹۸۱	-

جدول ۲۹- رشته‌ها و ظرفیت پذیرش دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی استان

نوع دانشگاه	تعداد	جمع کل		فنی و مهندسی		علوم پایه		علوم انسانی		علوم پزشکی		هنر	
		تعداد رشته	ظرفیت پذیرش (نفر)	تعداد رشته	ظرفیت پذیرش (نفر)	تعداد رشته	ظرفیت پذیرش (نفر)	تعداد رشته	ظرفیت پذیرش (نفر)	تعداد رشته	ظرفیت پذیرش (نفر)	تعداد رشته	ظرفیت پذیرش (نفر)
دانشگاه ایلام (سراسری)	۱	۲۳	۸۸۱	۱۰	۵۰۶	۳	۷۵	۹	۲۷۰	۱	۳۰	-	-
پیام نور	۱۱	۱۱۹	۶۹۸۰	۱۶	۸۸۰	۶	۴۵۰	۹۷	۵۶۵۰	-	-	-	-
علوم پزشکی	۱	۱۲	۳۶۲	-	-	-	-	-	-	۱۲	۳۶۲	-	-
موسسه عالی غیر انتفاعی	۲	۱۳	۱۲۸۰	۶	۵۸۰	-	-	۷	۷۰۰	-	-	-	-
دانشگاه فرهنگیان	۱	۲	۱۲۰	-	-	-	-	۲	۱۲۰	-	-	-	-
دانشگاه آزاد	۷	۱۵۴	۲۵۰۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

جدول ۳۰- تعداد آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای

نوع دانشگاه	تعداد	عمده حرفه‌های آموزشی داده شده در مرکز	ISCO
مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای دولتی	۱۲	برق صنعتی و ساختمان، تأسیسات، طراحی دوخت، قالی بافی	---
آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای خصوصی	۱۷۴	فناوری اطلاعات، طراحی دوخت، مراقبت و زیبایی	---
دانشگاه علمی - کاربردی	۱۳	حسابداری، نرم افزار، حقوق، مدیریت	---
آموزشکده فنی	۲	حسابداری، نرم افزار کامپیوتر، معماری، عمران،	---

جدول ۳۱- وضعیت مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای استان

ردیف	شهرستان	نام مرکز	نوع مرکز (ثابت-جوار-سیار-.../خواهران /برادران/دو منظوره)	تعداد کارگاه‌ها	عنوان کارگاه
۱	سطح استان	مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای دولتی	---	۱۲	برق صنعتی و ساختمان، تأسیسات، طراحی دوخت، قالی بافی
۲	سطح استان	آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای خصوصی	---	۱۷۴	فناوری اطلاعات، طراحی دوخت، مراقبت و زیبایی
۳	سطح استان	دانشگاه علمی - کاربردی	---	۱۳	حسابداری، نرم افزار، حقوق، مدیریت
۴	سطح استان	آموزشکده فنی	---	۲	حسابداری، نرم افزار کامپیوتر، معماری، عمران،

همانطور که در جدول بالا مشخص است آموزش‌های فنی و حرفه‌ای هم در بخش دولتی و هم در بخش خصوصی مطابق با پیشرفت علم و فناوری جلو نرفته و بیشتر همان رشته‌های قدیمی می‌باشند و چندان توجهی به نیاز بازار کار کنونی و پیش بینی بازار کار آینده استان ندارند.

بسیاری از دوره‌های آموزشی به صورت موازی در بخش دولتی و غیر دولتی اجرا می‌شود که این مسئله باعث کمبود کارآموز بخش خصوصی و عدم انگیزش لازم جهت سرمایه‌گذاری بیشتر در بخش آموزش خصوصی استان شده است.

در خصوص حرفه طراحی دوخت که در جدول بالا ذکر شده، ذکر این نکته لازم است که حرفه مذکور بیشتر درحد خیاطی ساده آموزش داده می‌شود و اصلاً تناسبی با عنوان آن و حوزه طراحی ندارد.

در خصوص دانشگاه‌های علمی و کاربردی نیز، اکثر رشته‌های آموزشی، همان رشته‌های حوزه آموزشی عالی هستند و رشته‌های مهارتی و مبتنی بر نیاز بازار کار اندک هستند.

بر اساس اطلاعات میدانی، حتی در رشته‌هایی که عنوان آنها مهارتی است، روش آموزشی و نحوه برگزاری کلاس‌ها همان سبک و سیاق آموزشی در دانشگاه‌ها آموزش عالی است و تعداد کلاس‌های عملی و کارگاه‌ها و کارآموزی آنها بسیار اندک هستند. برای مثال در یک بازدید میدانی و پرسش از دانشجویان ترم سوم یک رشته کاملاً مهارتی (تکنسین آزمایشگاه) در یکی از مراکز علمی و کاربردی، اظهار داشتند که هنوز یک بار به آزمایشگاه نرفته‌اند. بنابراین سهم مراکز آموزشی علمی و کاربردی در آموزش نیروی ماهر و به اصطلاح آچار به دست (مطابق با فلسفه وجودی این مراکز) بسیار اندک می‌باشد.

جدول ۳۲- جمعیت آموزش دیدگان سازمان در استان ایلام بر حسب استاندارد آموزشی، جنس و اشتغال در سال ۹۶

ردیف	رسته	گروه آموزشی	عنوان استاندارد آموزشی	تعداد آموزش دیده هر دوره			تعداد آموزش دیدگان منجر به اشتغال		
				مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع
۱	بافت فرش برجسته	فرهنگ و هنر	قالی بافی درجه ۲- قالی بافی ترکی و..	-	۱۵۰	۱۵۰			
۲	فناوری اطلاعات	خدمات و صنعت	رایانه کار ICDL- کارور فتوشاپ- طراح گرافیک رایانه	۴۰۰	۴۰۰	۸۰۰			
۳	گردشگری	خدمات	راهنمای محلی- راهنمای موزه- راهنمای طبیعت گردی و..	-	-	۶۰			
۴	صنایع دستی و فرش دستباف	فرهنگ و هنر	سازنده تولیدات نمادی دست دوز و فرش دستبافت	۳۰	۴۰۰	۴۳۰			
۵	دامپروری و تولید محصولات لبنی و گوشت قرمز و سفید	خدمات و صنعت	پرورش دهنده دام و طیور- پرورش دهنده مرغ گوشتی	۱۰۰	۲۰	۱۲۰			
۶	پوشاک	خدمات و صنعت	مانتو دوز - شلوار دوز- طراح لباس	۴۰	۴۰۰	۴۴۰			
۷	تولید عسل	خدمات و صنعت	پرورش دهنده زنبور عسل	۱۰۰	-	۱۰۰			
جمع						۲۱۰۰			

جدول ۳۳- وضعیت عرضه و تقاضای نیروی کار آموزش دیده استان ایلام

بازیگران و سازمان های طرف عرضه مهارت	طرف تقاضای نیروی کار	وضعیت سازگاری/ تا حدودی سازگار/ ناسازگاری	کارایی (مطلوب، نسبتاً مطلوب، ضعیف)
مراکز دولتی فنی و حرفه ای	صنعت، خدمات، کشاورزی	تا حدودی سازگار	نسبتاً مطلوب در بخش خدمات و کشاورزی نسبت به صنعت ضعیفتر است
آموزشگاه های آزاد فنی و حرفه ای	صنعت، خدمات، کشاورزی	ناسازگار	ضعیف در بخش صنعت و کشاورزی بسیار ضعیف می باشند و سرمایه گذاری کم است
دانشگاه دولتی (دانشگاه ایلام)	صنعت، خدمات، کشاورزی	تاحدودی سازگار	ضعیف علیرغم مطلوبیت نسبی در بخش صنعت اما در کشاورزی و خدمات ضعیف است
دانشگاه علوم پزشکی استان	صنعت، خدمات، کشاورزی	ناسازگار	ضعیف
دانشگاه جامع علمی کاربردی	صنعت، خدمات، کشاورزی	ناسازگار	ضعیف بیشتر براساس رشته های مصوب عمل می کند و نگاهی به مزیت های استان ندارد
دانشگاه های آزاد	صنعت، خدمات، کشاورزی	تاحدودی سازگار	ضعیف علیرغم مطلوبیت نسبی در بخش صنعت اما در کشاورزی و خدمات ضعیف است
دانشگاه های پیام نور و غیرانتفاعی	صنعت، خدمات، کشاورزی	ناسازگار	ضعیف علیرغم وجود برخی رشته های خوب، تعدد رشته های غیر مرتبط زیاد است

۲.۴. روند و نقاط عطف اقتصاد و اشتغال استان و بیان دینامیک اشتغال استان

از سال ۱۳۰۹ شمسی در تقسیمات کشوری، ایلام جزو استان پنجم یعنی کرمانشاه گردید. در سال ۱۳۴۳ به فرمانداری کل تبدیل شد و در سال ۱۳۵۳ به دلایل سیاسی - مرزی - اداری به صورت یک استان که از نظر اقلیمی دارای دو اقلیم نیمه مرطوب سرد در شمال با متوسط بارندگی ۶۳۹ میلی متر و بیابانی گرم با متوسط بارندگی ۲۰۰ میلی متر در جنوب استان می باشد. قسمت های شمالی استان عمدتاً کوهستانی بوده و سلسله جبال زاگرس به صورت رشته کوه های موازی در امتداد چین خوردگی ها، دره های نسبتاً کم عرض و ارتفاعات متوالی را به وجود آورده است در قسمت های جنوبی استان کبیرکوه، حوزه های آبریز رودخانه های کوچکی را در دامنه های جنوبی خود ایجاد کرده که در نهایت به دشتهایی منتهی می گردند البته این دشت ها در شهرستان دهلران وسیع تر می باشند. موقعیت استان به لحاظ اقلیمی تقریباً چهارفصل است که همراه با جنگل های پراکنده بلوط پتانسیل گردشگری و کشاورزی مناسبی را ایجاد کرده است.

روند توسعه استان ایلام با شروع جنگ متوقف شد و تا پایان جنگ مقدار زیادی از زیرساخت های خود را نیز از دست داد. پس از پایان جنگ روند بازسازی آغاز شد و صنایع سنگین مانند کارخانه سیمان و پالایشگاه گاز و پتروشیمی وارد استان شدند. همزمان راه های مواصلاتی استان و نیز فرودگاه آن توسعه پیدا کرد. در دهه ۸۰ صنایع کوچک و متوسط افزایش یافته و شهرک های صنعتی آغاز به کار کردند. با کشف میادین نفت و گاز در استان، صنایع مرتبط و شرکت های بزرگ وارد استان شدند. اما با این همه صنایع ایجاد شده

توفیق چندانی کسب نکرده و برخی تعطیل و برخی نیمه تعطیل شدند. در دهه نود پدیده بزرگ راهپیمایی اربعین حسینی و انتخاب ایلام به عنوان پایتخت خادمین اباعبدالله الحسین(ع)، نقطه عطفی در شناسایی استان ایلام و نیز تقویت زیرساختها شکل گرفت. در همین راستا نگاه کلان کشور به استان ایلام و مردم مهمان نواز آن متمرکز شد و بیشتر زوار ایلام و مهران را به عنوان مرز خروجی و ورودی انتخاب کردند. تقویت روابط حسنه بین ایران و عراق و بازگشایی مرز مهران نیز بر اثرات مثبت این پدیده افزوده و با افزایش نرخ دلار فضای بسیار مناسبی برای تقویت صادرات و رفع مشکل بن بست بودن استان ایجاد شده است. مهران می تواند شریان اقتصادی استان را به جریان اقتصاد جهانی متصل کرده و تقویت میادین نفت و گاز و صنایع پایین دستی آن می تواند افق توسعه استان را روشن تر از پیش گرداند.

روند تحولات سیستم اقتصادی استان ایلام

۱۳۹۶	۱۳۹۱	۱۳۸۰	۱۳۶۸	قبل از انقلاب تا ۱۳۶۰
شروع سرمایه گذاری در بخش نفت و گاز با کشف میادین نفتی آذر و جنگوله، تلاش برای رفع مشکل صنایع کوچک و متوسط تعطیلی برخی از این صنایع	افزایش بنگاههای بزرگ مانند پالایشگاه گاز، پتروشیمی و سرمایه گذاری در صنایع کوچک و متوسط عدم موفقیت طرحهای صنعتی و شروع احداث شهرکهای صنعتی	شروع بازسازی زیرساختها و سرمایه گذاری در صنایع بزرگ مانند کارخانه سیمان	دوران جنگ تحمیلی درگیری مستقیم ایلام در جنگ و توقف کامل فعالیتهای صنعتی و زیربنایی تخریب زیرساختها	تا سال ۵۴ جزو کرمانشاه بوده و سپس استان شد. عدم وجود صنایع سنگین و سبک ضعف بخش معدن
کاهش تولید در برخی مناطق بدلیل کم آبی گرایش به صنایع تبدیلی و تکمیلی	روند رو به رشد مهاجرت از روستاها، افزایش سرمایه گذاری در فعالیتهای کشاورزی صنعتی و بعضاً عدم موفقیت آنها	کاهش سطح فعالیتهای کشاورزی و دامداری صنعتی تداوم روند سنتی	افزایش سرمایه گذاری در بخش کشاورزی به ویژه دامداری و صنایع تبدیلی و تکمیلی	رونق زندگی عشایری تمرکز بر دامداری شروع کشاورزی در اغلب قسمتهای استان
بوجود آمدن پدیده پیاده روی اربعین و رونق برخی از کسب و کارهای خدماتی جدید، رونق بخش بازرگانی، افزایش شغل های کاذب در بخش خدمات، افزایش صادرات از مرز مهران	بازگشایی مرز مهران و رونق خدمات گمرکی شکل گیری کسب و کارهای جدید خدماتی	بازسازی زیرساختها و شروع خدمات مرتبط با صنعت و کشاورزی به ویژه حمل و نقل و خدمات بازرگانی	تخریب و تضعیف بخش حمل و نقل	ضعف در بخش حمل و نقل و خدمات عمومی

بنابر تحلیل‌های مبتنی بر دینامیک اشتغال استان، می‌توان اقتصاد شکل گرفته در استان را به سه منطقه تقسیم کرد:

منطقه ۱: کشاورزی (زراعت - باغداری - دام و طیور)

منطقه ۲: صنعت (صنایع معدنی غیر فلزی - نفت و گاز و پتروشیمی، صنایع دستی)

منطقه ۳: خدمات (خدمات عمومی و تجاری - گردشگری- ورزش)

شکل ۳- مناطق ایلام

منطقه ۱ - کشاورزی (زراعت - باغداری - دام و طیور)

رشد بخش کشاورزی به دلیل گستردگی و پیوندهای قوی با سایر بخش‌های اقتصادی از چند جهت در استان ایلام حائز اهمیت است. ابتدا وابستگی امنیت غذایی و سایر بخش‌ها به این بخش است. دوم اینکه توسعه این بخش مستقیماً از طریق افزایش درآمد اقشار ضعیف و روستایی منجر به ایجاد ارزش افزوده و اشتغال در استان با توجه به مزیت نسبی استان ایجاد می‌کند. دوم اینکه در تحلیل دینامیک اشتغال و فقر از آن جهت اهمیت دارد که اگر جمعیت روستایی نتواند امرار معاش کند به شهرها مهاجرت کرده و با توجه به اینکه بدلیل عدم تطابق مهارت نمی‌تواند جذب فعالیت‌های شهری شود به طبقه ضعیف و فقیر و حاشیه نشین شهری تبدیل می‌شود و از دو ناحیه اقتصاد استان را در بلند مدت با مخاطره مواجه می‌کند. اول کاهش فعالیت بخش مولد اقتصاد است زیرا کشاورزی که خود تولید کننده بوده است اکنون در شهر اقامت گزیده و مصرف کننده شده است. پس هم عرضه کاهش یافته و هم تقاضا افزایش یافته است. اکنون ۳۲٪ جمعیت ایلام روستا نشین هستند که باید حفظ شده و افزایش یابند.

فعالیت‌های بخش کشاورزی تقریباً در کل استان پراکنده می‌باشد و هر کدام از شهرستان‌ها یا بخش‌ها با توجه به رسوم سنتی و استعداد و منابع آب و خاک در یکی از شاخه‌های کشاورزی یا دامپروری فعالیت بیشتری دارند. محصولات زراعی در شهرستان‌های مهران و دهلران با توجه به دشت‌های حاصلخیز و منابع آبی کافی، سطح زیر کشت و تولید بالاتری دارند. سبزیجات و صیفی‌جات در شهرستان‌های دره شهر، چرداول و سیروان بیشتر رونق دارد که البته رسته فعالیت‌های مرتبط با این حوزه به دلیل مصرف آب بالا و ارزش افزوده پایین جزو رسته‌های منتخب قرار نگرفته‌اند و به نظر می‌رسد که باید یک برنامه جدی از طرف سازمان‌ها و نهادهای متولی در خصوص اصلاح الگوی کشت و کشت جایگزین در این مناطق تدوین و اجرا شود.

سبزیجات و صیفی جات

محصولات زراعی

شکل ۴- منطقه کشاورزی ایلام

در صنایع معدنی غیر فلزی بویژه در تولید مصالح ساختمانی (سیمان، گچ، آجر، مصنوعات بتونی، شن و ماسه و ...) میزان تولید و اشتغال از سایر گروه‌های صنعت بیشتر است و رونق بخش ساخت و ساز مسکن در سال‌های گذشته به رونق در این بخش کمک کرده است. رسته فعالیت‌های تولید مصالح ساختمانی و خدمات و مشاغل ساختمانی از رسته فعالیت‌های قابل اعتنا در ایجاد اشتغال و رونق کسب و کارهای خرد و کوچک و متوسط در بخش صنعت استان می‌باشند.

منابع و استعدادهای بالقوه استان در بخش صنعت و معدن بیشتر از قابلیت‌ها و مزیت‌های بالفعل می‌باشد و عمده منابع عظیم نفت و گاز استان به بهره‌برداری نرسیده‌اند؛ در حال حاضر چند بنگاه بزرگ در این بخش فعال هستند و صنایع خرد و کوچک و متوسط آن از رونق چندانی برخوردار نیستند.

بخش نفت و گاز استان با توجه به منابع عظیم نفت و گاز در استان، از اولویت‌های مهم در حوزه سرمایه‌گذاری کلان و سرمایه‌گذاری خارجی استان می‌باشد که ظرفیت و قابلیت بالایی در افزایش تولید ناخالص استان خواهد داشت. البته این حوزه به غیر از صنایع خرد و کوچک پایین دست، در اولویت برنامه‌های توسعه‌ای طرح تکاپو نمی‌باشد.

یکی از زمینه‌های دارای قابلیت توسعه در بخش صنعت، صنایع پایین دستی پتروشیمی می‌باشد که با توجه به وجود صنایع بالادستی آن در استان، امکان جذب سرمایه‌گذاری و تولید محصولات پتروشیمی با هدف صادرات را دارد. ضمن اینکه وجود منطقه آزاد مهران (در شرف تأسیس) در جذب سرمایه‌گذاری و تسهیل صادرات در این بخش بسیار مهم و تأثیرگذار می‌باشد.

یکی از زمینه‌های ایجاد اشتغال کوتاه مدت در بخش نفت و گاز استان، خدمات و مشاغل عمومی و پیمانکاری در اکتشاف، استخراج و بهره‌برداری چاه‌های نفت و گاز استان می‌باشد که در صورت فعال شدن پروژه‌های جدید و حضور سرمایه‌گذاران در مناطق نفت خیز استان، فرصت‌های شغلی زیادی در این بخش ایجاد خواهد شد که البته با اتمام دوران ساخت و شروع دوران بهره‌برداری، تعداد اشتغال آنها نیز کم خواهد شد.

شکل ۵- منطقه صنعتی ایلام

منطقه ۳ - خدمات عمومی و تجاری - گردشگری-ورزشی

بخش خدمات در استان می‌تواند به عنوان محور توسعه استان مطرح شود و قابلیت توسعه بالایی دارد که می‌تواند باعث تحریک و رونق سایر بخش‌های اقتصادی نیز بشود. از جمله موانع توسعه استان، ناشناخته بودن منابع و مزیت‌های استان، دوری از مرکز، کمبود زیرساخت‌های حمل و نقل و کمبود سرمایه‌گذاری در استان می‌باشد که همه این موانع با سرمایه‌گذاری و قراردادن مرز مهران به عنوان محور توسعه استان مرتفع خواهند شد؛ رونق بخش خدمات استان باعث بهبود زیر ساخت‌های حمل و نقل جاده‌ای و هوایی و جذب سرمایه‌گذاری خواهد شد و کم کم استان ایلام در مدار توسعه قرار می‌گیرد.

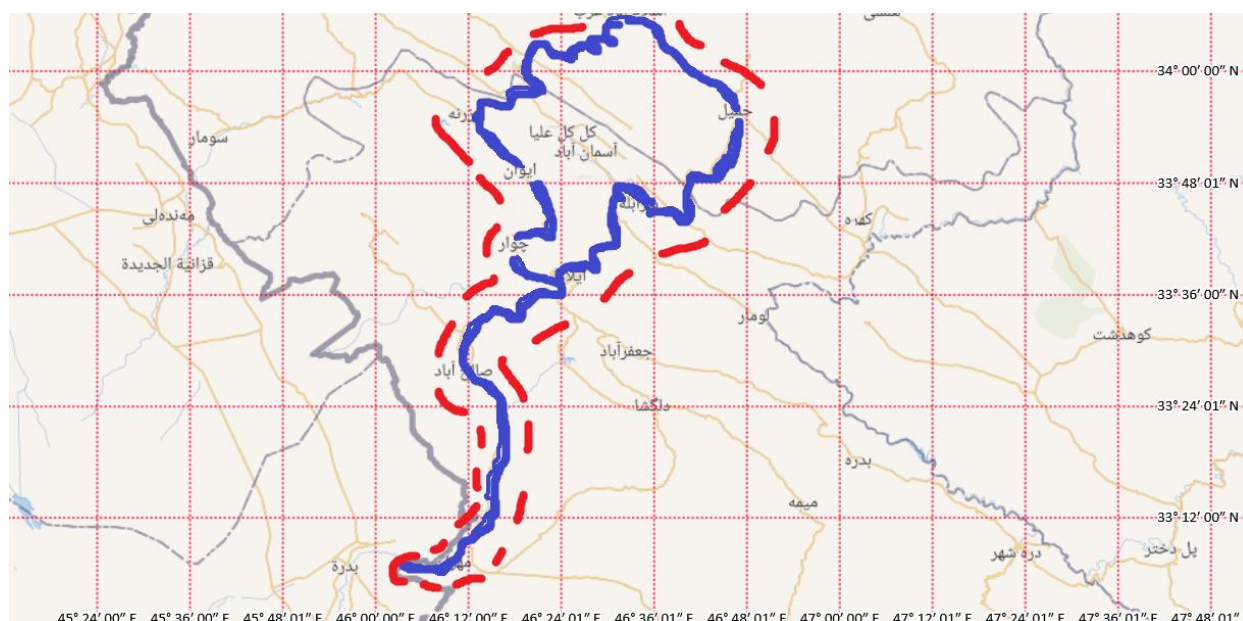
در این گزارش بخش‌هایی از ۴ شهرستان شمالی استان که در مسیر عبور زاین عتبات عالیات قرار دارند به عنوان منطقه خدمات معرفی شده است که این موضوع نافی وجود فعالیت‌های خدماتی در سایر شهرستان‌ها و بخش‌ها نمی‌باشد؛ تعیین این

شهرستان‌ها به عنوان منطقه خدمات، با توجه به اهمیت تمرکز بر محور ارتباطی حمیل - مهران می‌باشد که بسیاری از رسته فعالیت‌های خدماتی مانند گردشگری، حمل و نقل باری، حمل و نقل مسافری، صنایع دستی و سوغات، خدمات خودرویی، بازارچه‌های مرزی و حول این محور توسعه پیدا می‌کنند.

وجود مرز و گمرک بین‌المللی مهران در کنار منطقه آزاد (در شرف تصویب) مهران مهمترین مزیت رقابتی جهت توسعه خدمات عمومی و تجاری و صادرات کالا برای استان می‌باشد.

کوتاه‌ترین و امن‌ترین مسیر زیارت عتبات عالیات (حمیل - مهران) در استان نیز یک مزیت رقابتی قوی جهت توسعه بخش گردشگری و کسب و کارهای مرتبط می‌باشد که به تنهایی می‌تواند موجب شکوفایی اقتصاد استان در کوتاه مدت و میان مدت شود که در نقشه‌های زیر محور اصلی عبور مسافرین آمده است که می‌تواند به عنوان ستون فقرات توسعه بخش خدمات استان مورد توجه باشد.

خدماتی مانند گردشگری، حمل و نقل باری، حمل و نقل مسافری، صنایع دستی و سوغات، خدمات خودرویی، بازارچه‌های مرزی

شکل ۶- منطقه خدماتی ایلام مسیر تردد مسافری و زائرین کربلا

مهم‌ترین رویکردهای استراتژیک توسعه اشتغال استان

پس از مشاغل دولتی و عمومی که در حال حاضر بیشترین تقاضا و علاقه‌مندی را در بین جوانان و فارغ التحصیلان دارد، گرایش به مشاغل خدماتی و خوداشتغالی و خویش فرمایی در بین جوانان استان بیشتر از مشاغل کشاورزی و دامپروری و کارگری در واحدهای صنعتی می‌باشد. بنابراین با توجه به سیستم و محیط کسب و کاری استان، توسعه اشتغال مبتنی بر توسعه کسب و کار را باید در بخش خدمات استان دنبال نمود و جالب اینکه عمده رسته فعالیت‌های تولیدی استان مانند رسته فعالیت‌های کشاورزی و دامپروری نیز جهت ادامه حیات و توسعه و ارتقاء، نیاز به توسعه بخش‌های خدماتی زنجیره کسب و کار دارند.

از طرفی توسعه بخش خدمات و رسته فعالیت‌های خدماتی زمانی تحقق پیدا می‌کند که با انبوه مشتریان و خریداران روبرو باشیم و اگر فقط به ایجاد کسب و کار و بنگاه اقدام کنیم و برنامه‌ای برای جذب مشتریان و خریداران خدمات قابل ارائه نداشته باشیم، امیدی به پایداری مشاغل ایجاد شده نمی‌باشد؛ برای مثال در بخش اصناف استان که تعداد بالایی واحد صنفی وجود دارد که عموماً به صورت خرده فروشی و توزیعی فعالیت می‌کنند، اگر با افزایش مشتریان و خریداران، فروش و درآمد خود را بالا نبرند، مجبور می‌شوند بر سر سهم خود از یک بازار مشخص و محدود، خرید شهروندان ایلامی رقابت کنند و کم‌کم تعدادی از آن‌ها به دلیل عدم فروش کافی از گردونه حذف شده و واحدهای باقیمانده نیز باید به حداقلی از درآمد که بتوانند هزینه‌های آنها را پوشش دهد، رضایت دهند.

بنابراین رسته فعالیت‌های که بتوانند ضمن ایجاد اشتغال و کسب درآمد، دیگر رسته فعالیت‌ها را نیز تحریک کرده و موجب افزایش تقاضا و فروش خدمات و محصولات آن‌ها شود، در اولویت قرار می‌گیرند.

استان ایلام یکی از استان‌های مرز نشین کشور می‌باشد که تاکنون درگیر مصائب و تهدیدهای مرتبط با مرز بوده و هنوز از فرصت‌ها و مواهب آن استفاده نکرده است. مرزی بودن استان باعث شد که در جنگ ۸ ساله از جمله استان‌هایی باشد که بیشترین خسارت مادی و معنوی را متحمل شدند و دوره طولانی مدت جنگ فرصت‌های پیشرفت و توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی را از استان گرفت و در دوره پس از جنگ نیز به دلایل مختلف، سرعت پیشرفت و توسعه یافتگی استان بسیار کند بوده است.

اکنون این مرز که خود یکی از عوامل عدم توسعه یافتگی استان بوده است، می‌تواند به یکی از عوامل توسعه استان تبدیل شود و می‌توان از این ظرفیت به عنوان یک فرصت برای توسعه استان بهره برد.

رونق گرفتن مرز مهران در چند سال گذشته باعث فراهم شدن فرصت‌های شغلی متنوعی در بخش خدمات شده که می‌تواند تعداد زیادی از کارجویان را به خود جذب کند. گمرک بین‌المللی مهران و منطقه ویژه اقتصادی مهران دارای قابلیت زیادی در ایجاد مشاغل خدمات عمومی و تجاری و بازرگانی می‌باشد.

گردشگری مذهبی استان نیز در چند سال گذشته رونق بسیار خوبی داشته و رویداد عظیم راهپیمایی اربعین و اهمیت و جذابیت و معروفیت هر چه بیشتر آن افزوده است. مرز مهران به عنوان کوتاهترین و امن‌ترین مسیر زیارت زائرین ایرانی عتبات عالیات و زائرین عراقی اماکن زیارتی ایران دارای موقعیت ویژه و منحصر به فردی می‌باشد که می‌تواند محور توسعه اشتغال استان قرار گیرد.

توسعه گردشگری با تاکید بر گردشگری مذهبی، ضمن اینکه باعث توسعه و رونق بسیاری از رشته فعالیت‌های دیگر مانند صنایع دستی و سوغات، حمل و نقل مسافری، خدمات ICT، بازارچه‌های مرزی و ... می‌شود، می‌تواند باعث تحریک و رونق گردشگری مقصد در استان مانند گردشگری طبیعی، گردشگری روستایی، گردشگری ورزشی و گردشگری سلامت نیز بشود.

البته ظرفیت گردشگری جنگ (راهیان نور) نیز در استان وجود دارد و شهرستان‌های مهران و دهلران جزو مقاصد بازدید کاروان‌های راهیان نور می‌باشند و امکان افزایش ماندگاری این کاروان‌ها و بازدید آنها از سایر مناطق استان در صورت همکاری و هماهنگی سازمان‌های مرتبط وجود دارد.

بر اساس دینامیک اشتغال استان می‌توان بخش خدمات را به عنوان محور توسعه اشتغال استان و در بخش خدمات نیز حوزه گردشگری را به عنوان محور اصلی توسعه اشتغال پایدار معرفی نمود.

اکنون اغلب مسافرانی که به منظور بازدید از مناطق جنگی وارد استان شده و اکثر قریب به اتفاق مسافران عبوری از استان که از مسیر مرز مهران جهت تردد استفاده می‌کنند (به منظور ورود به کشور و یا رفتن به کشور عراق)، هیچ ارزش افزوده‌ای برای استان ایجاد نمی‌کنند. در حالی که با برنامه‌ریزی و توسعه خدمات گردشگری می‌توان ارزش افزوده و اشتغال مناسبی در گردشگری استان ایجاد نمود. علاوه بر آن، توسعه هدفمند و هماهنگ سایر رشته‌های مرتبط مانند صنایع دستی (به عنوان سوغات برای گردشگران مذهبی)، هتلداری و اقامتگاه‌های محلی، خدمات رستوران‌داری، صنایع غذایی و ... موجب ایجاد اشتغال مناسبی در سایر رشته‌ها در کوتاه مدت خواهد شد. ضمن اینکه در بلند مدت و در راستای همین توسعه‌ها و ارزش افزوده ایجاد شده از آن، صنایع تبدیلی کشاورزی و سایر رشته‌های مرتبط مانند دامداری و پرورش طیور نیز توسعه خواهد یافت.

لذا فراهم نمودن امکانات زیر ساختی، لجستیک، و همچنین ایجاد بازارچه‌های موقت و دائمی، و نیاز سنجی نیاز زائرین و برنامه ریزی دقیق و زمانبندی شده برای ارائه خدمات مقطعی و دائمی (به تفکیک زمانهای خاص) می‌تواند ضمن رونق اقتصادی، فضای مناسبی را برای توسعه اشتغال و کارآفرینی در استان فراهم نماید.

جدول ۳۴- معرفی رسته فعالیت‌های کسب و کاری استان

ردیف عنوان رسته	محل تمرکز	تعداد شاغل (نفر)
محصولات زراعی (غلات)	جنوب استان	۱۲,۰۰۰
محصولات زراعی (حبوبات)	چرداول	۱۰۰۰
محصولات زراعی صنعتی (کلزا - چغندر قند)	دهلران و چرداول	۲,۵۰۰
سبزیجات و صیفی جات دره شهر	دره شهر	۳,۵۰۰
سبزیجات و صیفی جات چرداول	چرداول	۱,۵۰۰
محصولات باغی	استان	۲,۵۰۰
گیاهان دارویی و زینتی	استان	۵۰۰
پرورش زنبور عسل	شمال استان	۱,۴۰۰
برنج محلی	سیروان و دره شهر و چرداول	۲۰۰۰
لبنیات (سستی - صنعتی)	شمال استان	۲۰۰۰
تولید و فرآوری گوشت قرمز (سستی و صنعتی)	استان	۸۰۰۰
پرورش آبزیان	دهلران و بدره و سیروان	۱۰۰۰
پرورش و فرآوری طیور	شمال استان	۲,۸۰۰
مصالح ساختمانی	استان	۴۰۰۰
صنایع پایین دستی پتروشیمی	شهرستان ایلام	۵۰۰
مصنوعات چوبی و MDF	شهرستان ایلام	۲,۵۰۰
حمل و نقل باری و لجستیک	شمال استان	۴,۵۰۰
حمل و نقل مسافری	مهران	۳,۵۰۰
فرش دستیاف	استان	۸۰۰۰
خدمات و مشاغل ساختمانی	شهر ایلام	۱۸,۰۰۰
صنایع دستی و سوغات	استان	۱۰۰۰
گردشگری (مذهبی)	شمال استان	۳۰۰۰
خدمات خودرو و لوازم یدکی	شهر ایلام	۲,۵۰۰
خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات	شهر ایلام	۲,۵۰۰

جدول ۳۵- وضعیت محصولات و تولیدات استان ایلام

ردیف	نام گروه شغلی	نام محصول/کالا	نوع کسب و کار			تعداد نیروی فعال در سطوح مختلف			جمع کل
			خانگی	خوداشتغالی	تعاونی	کارگر ساده	کارگر ماهر	تکنسین و بالاتر	
۱	خدمات	گردشگری، محصولات IT، حمل و نقل، خدمات خودرو	*	*	*				۱۴۰۰۰
۲	صنعت	مصلح ساختمانی، صنایع چوب و MDF، صنایع پایین دستی پتروشیمی	*	*	*				۷۰۰۰
۳	کشاورزی	محصولات زراعی و باغی، پرورش و تولید گوشت قرمز، محصولات لبنی، پرورش زنبور عسل، پرورش و فرآوری طیور، پرورش آبزیان	*	*	*				۳۸۷۰۰
۴	فرهنگ و هنر	صنایع دستی	*	*	*				۲۷۰۰۰

جدول ۳۶- فعالیت‌های شغلی شناسایی شده در استان ایلام

ردیف	عنوان فعالیت اقتصادی	عنوان حرفه/شغل
۱	گردشگری مذهبی	راهنمای عمومی گردشگری
۲	دامپروری و تولید محصولات لبنی و گوشت قرمز	پرورش دهنده دام و طیور،
۳	صنایع دستی و فرش دستبافت	سازنده تولیدات نمدی دست دوز و فرش دستبافت

۳. معرفی و اولویت‌بندی رسته‌های مزیت‌دار استان

با توجه به تحلیل‌های صورت گرفته در بخش قبل و با در نظر گرفتن شاخص‌های اشتغال، درآمد، اثرات زیست محیطی، مصرف انرژی، میزان توسعه‌پذیری رسته، پتانسیل ارتقاء، مزیت رقابتی و روابط بین‌رسته‌ای، ۱۰ رسته دارای اولویت استان به شرح زیر می‌باشند.

۱- گردشگری با محوریت گردشگری مذهبی

از طریق ایجاد بازارچه‌های موقت و دائمی، احداث و نصب کانکس‌ها و کیوسک‌های خدماتی، چتر وای فای و پذیرایی موقت و دائمی، ساماندهی وضعیت لجستیک و حمل و نقل داخل و خارج از استان، هدایت و برنامه‌ریزی ترافیک ورودی و خروجی، تأمین اقلام و مایحتاج کاروان‌ها و برنامه‌ریزی هوشمندانه اقامتگاه‌های موقت و مسیرهای گردشگری.

۲ - تولید و فرآوری گوشت قرمز (توسعه صنایع تبدیلی مرتبط نظیر تولید سوسیس و کالباس و فرآورده‌های گوشتی و بسته بندی).

۳ - حمل و نقل باری و مسافری لجستیک (حمل و نقل داخل و خارج از ایران از طریق ایجاد تعاونی‌های خدماتی تخصصی).

۴ - پرورش و فرآوری طیور (ایجاد و توسعه واحدهای بسته بندی گوشت مرغ، کشتارگاه‌های مکانیزه با هدف صادرات منطقه‌ای و ایجاد فروشگاه‌های عرضه محصولات مختلف با بسته بندی بهداشتی در کشور عراق و سایر شهرهای مرزی).

۵ - محصولات زراعی (غلات)

۶ - خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات

۷ - فرش دستباف

۸ - خدمات و مشاغل ساختمانی

۹ - حمل و نقل مسافری

۱۰ - محصولات باغی

مطابق با برنامه ریزی‌های انجام شده و برآورد ظرفیت توسعه اشتغال در رسته فعالیتهای اصلی استان ذیل طرح تکاپو، هدف گذاری ایجاد ۳۵۰۰ شغل جدید در رسته‌های زیر برنامه ریزی شده است.

جدول ۳۷- رسته‌های منتخب و ظرفیت اشتغال آنان

نام رسته	اشتغال جدید	شهرستان
گردشگری مذهبی	۲۰۰۰ نفر	مهران ایلام
دامپروری و تولید محصولات لبنی و گوشت قرمز	۵۰۰۰ نفر	سطح استان
صنایع دستی و فرش دستبافت	۱۰۰۰ نفر	سطح استان
مجموع	۸۰۰۰ نفر	

جدول ۳۸- معرفی رسته فعالیت‌های مهم استان به تفکیک شهرستان

نام شهرستان	رسته کسب کار	ظرفیت اشتغال
جنوب استان	محصولات زراعی (غلات)	۱۲,۰۰۰
چرداول	محصولات زراعی (حبوبات)	۱۰۰۰
دهلران و چرداول	محصولات زراعی صنعتی (کلزا - چغندر قند)	۲,۵۰۰
دره شهر	سبزیجات و صیفی جات دره شهر	۳,۵۰۰
چرداول	سبزیجات و صیفی جات چرداول	۱,۵۰۰
استان	محصولات باغی	۲,۵۰۰
استان	گیاهان دارویی و زینتی	۵۰۰
شمال استان	پرورش زنبور عسل	۱,۴۰۰
سیروان و دره شهر و چرداول	برنج محلی	۲۰۰۰
شمال استان	لبنیات (سنتی - صنعتی)	۲۰۰۰
استان	تولید و فرآوری گوشت قرمز (سنتی و صنعتی)	۸۰۰۰
استان	پرورش آبزیان	۱۰۰۰
شمال استان	پرورش و فرآوری طیور	۲,۸۰۰
استان	مصالح ساختمانی	۴۰۰۰
شهرستان ایلام	صنایع پایین دستی پتروشیمی	۵۰۰
شهرستان ایلام	مصنوعات چوبی و MDF	۲,۵۰۰
شمال استان	حمل و نقل باری و لجستیک	۴,۵۰۰
مهران	حمل و نقل مسافری	۳,۵۰۰
استان	فرش دستباف	۸۰۰۰
شهر ایلام	خدمات و مشاغل ساختمانی	۱۸,۰۰۰
استان	صنایع دستی و سوغات	۱۰۰۰
شمال استان	گردشگری (مذهبی)	۳۰۰۰
شهر ایلام	خدمات خودرو و لوازم یدکی	۲,۵۰۰
شهر ایلام	خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات	۲,۵۰۰
جمع کل		۹۰,۷۰۰

۳,۱. اولویت بندی رسته‌های پر اشتغال استان

اولویت بندی بر مبنای شاخص‌های تاثیرگذار بر ایجاد اشتغال پایدار شامل سنجش وضعیت اشتغال، گروه‌های هدف اشتغال، قابلیت ارتقاء، اثرات مداخله توسعه‌ای و ظرفیت توسعه یافتگی هر یک از رسته کسب و کارها، صورت خواهد پذیرفت. جدول زیر معیارهای اولویت بندی را نشان داده است.

جدول ۳۹- جدول شاخص‌های اولویت بندی رسته‌های مزیت دار استان

عوامل	معیارها
اندازه، ارتباط	تعداد بنگاه‌ها
	تعداد نیروی کار شاغل
	کل درآمد سالانه
	ارزش صادرات سالانه
	تعداد جوانان تحصیل کرده درگیر
	تعداد زنان درگیر
	تعداد معلولین درگیر
مزیت رقابتی	مزیت (طبیعی (امتیاز ۱)، عمومی (امتیاز ۳)، منحصر به فرد (امتیاز ۵))
	سهم بازار
	حجم تقاضای مؤثر بالفعل
	تمایز
پتانسیل ارتقاء کار	ارتقاء (امتیاز ۵)، تغییر فعالیت (امتیاز ۳)، بقاء (امتیاز ۱)
میزان توسعه پذیری رسته	جذابیت سرمایه‌گذاری
	سرمایه اجتماعی رسته
	رابطه بین نهادهای دستگاه‌های متولی توسعه مرتبط با رسته
	رابطه بین تشکلهای مرتبط با رسته
تأثیر مداخله	تعداد شبکه‌های همکاری شکل گرفته
	میزان افزایش درآمد
	تعداد خانواده‌های متأثر
	تعداد شغل قابل ایجاد
	پتانسیل ایجاد شغل برای افراد آسیب پذیر
	پتانسیل کسب بازارهای جدید

استان ایلام بر دو ویژگی منابع طبیعی، اقلیمی و آب و هوایی و همچنین دارا بودن مرز مشترک با کشور عراق استوار است که موجب شکل‌گیری بر پایه کشاورزی و بازرگانی است. اما تحلیل‌های حاکی از آن است که عمده مشاغل به دلیل عدم توسعه یافتگی بصورت غیررسمی در آن فعال است و شبکه‌هایی نامتعارف در آن شکل گرفته است.

این اولویت بندی با استفاده از روش TOPSIS به عنوان یکی از روش‌های مناسب تصمیم‌گیری چندمعیاره و با در نظر گرفتن تمامی شاخص‌های مورد بحث انجام شده است.

گردشگری و صنایع دستی

دام و طیور

حمل و نقل باری و مسافری

صنایع تبدیلی کشاورزی

فرش دستبافت و دستبافته ها

محصولات گلخانه ای

دامپروری (پرورش و اصلاح نژاد دام سبک و سنگین)

از زمان روی کار آمدن دولت تدبیر و امید تاکنون رتبه بیکاری استان ایلام از یک به ۲۲ کشور بهبود یافته است. در پایان ۴ ساله اول دولت تدبیر و امید استان ایلام با نرخ بیکاری ۱۱,۵ در رتبه ۱۵ کشور قرار گرفت و عملاً شاهد کاهش نرخ بیکاری و بهبودی ۱۴ پله ای وضعیت بیکاری استان در کشور بوده ایم.

از این رو و بر اساس اعلام مرکز آمار ایران در ۳ بازه زمانی تابستان ۹۶، تابستان ۹۷ و پائیز ۹۷ به ترتیب نرخ بیکاری استان ۱۱,۶، ۱۱,۸ و ۱۰,۶ را تجربه کرده است در حالی که در این زمان‌های مشخص میانگین نرخ بیکاری کشور اعداد ۱۱,۵، ۱۲,۲ و ۷,۱۱ را نشان می‌دهد که این مهم به ترتیب ۰,۱، -۰,۴ و ۱,۱- وضعیت استان را در موضوع بیکاری به نسبت میانگین کشوری نشان می‌دهد.

۴. تحلیل نیروی کار در حلقه‌های زنجیره کسب و کاری به ازای هر رشته

زنجیره کسب و کار معرف گستره فعالیت‌های ضروری برای انتقال یک محصول یا خدمت از ایده اولیه در فازهای مختلف تولید تا تحویل به مشتری نهایی می‌باشد. با توجه به تحلیل‌های فوق و شناسایی رشته کسب و کارهای اولویت‌دار استان، بررسی و تحلیل نیروی کار در حلقه‌های زنجیره کسب و کار در این بخش‌های زیر انجام می‌پذیرد.

۴,۱. تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب و کار

منظور از نهادهای عرضه کننده نیروی کار، نهادها و مراکز آموزشی و مهارتی و واسطه‌ای می‌باشند که نیروی کار را به بازار کار که شامل کلیه سازمان‌ها و نهادهای دولتی و عمومی و بنگاه‌های خصوصی و عمومی است.

دانشگاه‌ها در وضعیت کنونی از اصلی‌ترین نهادهای عرضه کننده نیروی کار هستند که بیشترین تعداد نیروی کار را به بازار کار روانه می‌کنند. در کنار آن‌ها مراکز آموزشی مهارتی دولتی و غیر دولتی قرار دارند.

در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی عالی استان، در سال‌های گذشته بسیار بیشتر از نیاز بازار کار استان دانشجوی پذیرش شده و فارغ التحصیلان خروجی آنها دارای نرخ بیکاری حدود ۲۵ درصدی هستند.

در حال حاضر نیز تعداد دانشجوی دانشگاه‌های مراکز آموزش عالی استان بیشتر از میانگین کشوری است و بیشتر رشته‌های دانشگاهی ارتباطی با مزیت‌های استان و نیاز بازار کار استان ندارد.

مسئله مهم و نگران کننده، افت کیفیت آموزشی اکثر مراکز آموزشی می‌باشد و دانش آموختگان فارغ‌التحصیل دانشگاه‌ها را جوانانی دارای مدرک دانشگاهی ولی بدون توانایی و توانمندی علمی و تخصصی و مهارتی در رشته خود تشکیل می‌دهند. از طرفی این دانش آموختگان با مهارت‌های کارآفرینی و ایجاد کسب و کار نیز آشنایی ندارند و در وضعیت کنونی که امکان استخدام دولتی به

شدت محدود می‌باشد و بخش خصوصی نیز نیروی توانمند نیاز دارد، عملاً سرگردان شده و کم‌کم دچار آسیب‌های اجتماعی می‌شوند.

همان‌طور که در جدول زیر نشان داده شده است دو طرف عرضه و تقاضای نیروی کار به تفکیک مورد بررسی قرار خواهند گرفت. همان‌طور که در قسمت اول این گزارش نیز بیان شد. یکی از هدف‌های اصلی طرح، بررسی و ارزیابی دو سوی عرضه و تقاضای نیروی کار در سطح استان می‌باشد. متناسب با کسب‌وکارهای شکل یافته در هر منطقه تقاضای نیروی انسانی آن شکل خواهد گرفت. وجود چنین تقاضایی متناسب با نیازهای کسب‌وکارهای مذکور خواهد بود به طوری که عرضه صحیح و مؤثر نیروی انسانی را طلب می‌کند.

با ورود به سطح استان و تحلیل‌های میدانی صورت گرفته، این نوع تقاضا و عرضه نیروی انسانی بصورت هدفمند و متناسب با زنجیره ارزش کسب‌وکار بررسی می‌شود. لذا این بخش سعی دارد تا با بکارگیری مدل زنجیره ارزش محصولات یا خدمات مرتبط با رشته فعالیت‌های اولویت‌دار در جهت سنجش و بیان واقعیت‌های منطقه گام بردارد. همان‌طور که در جدول زیر نشان داده شده است دو طرف عرضه و تقاضای نیروی کار به تفکیک مورد بررسی قرار خواهند گرفت. لازم به ذکر است اعداد زیر با کمک سازمان فنی و حرفه ای استان تدقیق شده و برنامه جامع آموزشی استان متناسب با نیاز رشته های اولویت دار استان تدوین و تا افق ۱۴۰۰ اجرا خواهد شد.

جدول ۴۱- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار زنجیره کسب‌وکار تولید و فرآوری گوشت قرمز

نام رشته: تولید و فرآوری گوشت قرمز		→	→	→	→	→
		تأمین	تولید	فرآوری	بازاریابی	فروش
حرفه‌تقاضا	تعداد کل (جمع ۱ و ۲)	۱۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰	۴۰۰
	تعداد اشتغال موجود ۱	ساده	۲۰۰	۳۰۰۰	۱۰۰	۵۰
		ماهر	۸۰۰	۲۰۰۰	۴۰۰	۱۵۰۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز-کمبود ۲	ساده	۱۰۰	۵۰۰	۵۰	
		ماهر	۲۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۵۰۰
حرفه‌عرضه	دانشگاه‌ها	۰	۵۰۰			
	آموزشگاه‌های آزاد	۰	۰			
	فنی و حرفه‌ای	۵۰	۵۰۰	۰		
	بومی منطقه	۱۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰	۳۵۰۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰	۰	۵۰۰

در رشته تولید و فرآوری گوشت قرمز با توجه به اینکه یکی از اولویت‌های اصلی استان است، تقریباً در تمامی حلقه‌های زنجیره ارزش تقاضا برای نیروی کار وجود دارد و در نقطه مقابل نیز به غیر از بازاریابی و فروش در سایر حلقه‌ها، عرضه نیروی کار(هرچند بصورت سنتی) نیز وجود دارد. تنها نقطه ضعف مربوط به بخش فرآوری و صنایع تبدیلی و تکمیلی است که با توجه به رقابتی‌تر شدن بازار باید مورد توجه قرار گیرد. با تقویت این بخش می‌توان به جنبه صادرات فرآورده‌ها با ارزش افزوده بالا توجه نمود و این زنجیره ارزش را به بازار گسترده جهانی متصل نمود.

جدول ۴۲- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار رنجیره کسب و کار حمل و نقل باری و مسافری لجستیک

نام رسته: حمل و نقل باری و مسافری لجستیک			→	→	→	→
			تأمین	تولید	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	تعداد کل (جمع ۱ و ۲)		۳۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰	۵۰۰
	تعداد اشتغال موجود ۱	ساده	۱۰۰۰			
		ماهر	۲۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰	۵۰۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز-کمبود ۲	ساده				
		ماهر	۲۰۰	۳۰۰	۰	۰
طرف عرضه	دانشگاهها			۰		
	آموزشگاههای آزاد			۴۰۰۰		
	فنی و حرفه‌ای		۰	۱۰۰۰		
	بومی منطقه			۵۰۰۰		
	ناشی از مهاجرت			۰		

در این رسته تقاضا برای حلقه تولید و فروش که به نوعی همان راننده و دفاتر خدمات حمل و نقل می‌باشند بسیار بالاست و آموزش‌های مرتبط با آن نیز در فنی و حرفه‌ای تعریف شده است. اما شاید بتوان به جرأت گفت بیشترین نیاز استان در تعریف استانداردهای جدید مربوط به این رسته است چرا که هم تعداد آموزشگاههای فعال بسیار محدود است و هم اینکه ورود فنی و حرفه‌ای به این رسته قدمت زیادی ندارد. البته حضور انجمن‌ها و اتحادیه‌ها و انجام اقدامات آموزشی توسط آنها یکی از معضلات این رسته است.

جدول ۴۳- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار رنجیره کسب و کار فن‌آوری اطلاعات (IT) استان ایلام

نام رسته: فن‌آوری اطلاعات (IT)			→	→	→	→	→
			تأمین	طراحی	تولید	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	تعداد کل (جمع ۱ و ۲)		۱۰۰	۵۰	۱۰۰	۵	۵۰۰
	تعداد اشتغال موجود ۱	ساده	۰	۰	۰		۱۰۰
		ماهر	۱۰۰	۵۰	۱۰۰	۵	۴۰۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز-کمبود ۲	ساده	۰	۰	۰	۰	۰
		ماهر	۱۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۵۰	۳۰۰
طرف عرضه	دانشگاهها		۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰
	آموزشگاههای آزاد			۲۰	۲۰		
	فنی و حرفه‌ای		۰	۱۰۰	۱۰۰		
	بومی منطقه						
	ناشی از مهاجرت						

رسته IT در استان ایلام قدمت زیادی ندارد اما ورود نیروهای جوان خلاق به این عرصه با همکاری پارک علم و فن آوری و مراکز رشد و ضرورت توسعه در دنیای مدرن ایجاب می کند که این رسته مورد توجه قرار گیرد. با توجه به اینکه در رسته IT تقاضا برای نیروی کار آموزش دیده خیلی بیشتر از نیروی ساده بوده و این ناشی از ماهیت ذاتی این رسته است، این رسته ظرفیت بسیار مناسبی برای اشتغال فارغ التحصیلان دارد. در بخش عرضه، به جز بازاریابی و فروش در سایر حلقه‌ها عرضه نیروی کار وجود دارد و سطح آموزش‌ها نیز نسبتاً خوب است هرچند فعالین انتظار کیفیت بالاتر و به روز تری دارند که بعضاً ناشی از قدیمی بودن استانداردها و تعاریف آموزش‌ها مخصوصاً در فنی و حرفه‌ای است. در این رسته لزوم وجود تجهیزات برای آموزش یک اصل انکارناپذیر است. بنا بر اظهار نظر فعالین این رسته، یکی از اساسی‌ترین مشکلات این بخش نبود نهادهای هماهنگ ساز جهت انجام کار گروهی است که باید مد نظر قرار گیرد.

جدول ۴۴- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار رنجبره کسب و کار پرورش و فرآوری طیور

نام رسته: پرورش و فرآوری طیور		→	→	→	→	→
		تأمین	تولید	فرآوری	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	تعداد کل (جمع ۱ و ۲)	۵۰۰	۳۰۰۰	۵۰	۵۰	۱۰۰
	تعداد اشتغال موجود ۱	ساده	۲۰۰	۱۰۰۰		
		ماهر	۳۰۰	۲۰۰۰		
	تعداد اشتغال مورد نیاز-کمبود ۲	ساده				
		ماهر		۱۰۰	۵۰۰	
طرف عرضه	دانشگاه‌ها					
	آموزشگاه‌های آزاد					
	فنی و حرفه‌ای	۰				
	بومی منطقه		۳۰۰۰			
	ناشی از مهاجرت					

در ایلام مراکز تولید مرغ گوشتی فعال بوده و با اینکه ایلام حدود ۱٪ جمعیت کشور را دارد اما حدود ۴٪ گوشت مرغ کشور را تولید می کند. در این رسته حلقه تولید به خوبی عمل کرده و فعالین تحت آموزش قرار گرفته‌اند اما متأسفانه تولید گوشت به فروش خام آن محدود می شود و فعالیت در بخش فرآوری و بسته بندی بسیار اندک است و همین امر آموزش‌های تخصصی را نیز به همراه نخواهد داشت. هر چند استانداردهایی همچون فرآوری و بسته بندی مرغ گوشتی از نیازهای این رسته محسوب می شوند. اما اصلی این رسته ورود نهادهای از سایر استانهاست و در واقع حلقه مفقوده این رسته، حلقه تأمین است که باید مد نظر قرار گیرد. اما در پرورش سایر طیور هنوز جا برای آموزش و تولید صنعتی و افزایش اشتغال به خوبی وجود دارد ولی در بخش مرغ کشاورزی ظرفیت استان را تکمیل شده اعلام کرده و مجوز جدید صادر نمی کند. هرچند با تغییرات صورت گرفته در اقتصاد و افزایش قیمتها زمینه برای اعطای مجوزهای بیشتر البته با توجه به ملاحظات زیست محیطی ایجاد شده است.

جدول ۴۵- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار رنجیره کسب و کار محصولات زراعی (غلات) استان ایلام

نام رشته: محصولات زراعی (غلات)			→	→	→	→	→
			تأمین	تولید	فرآوری	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	تعداد کل (جمع ۱ و ۲)		۲۵۰	۳۵۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰	۴۰۰۰
	تعداد اشتغال موجود ۱	ساده	۱۰۰	۲۵۰۰۰	۱۰۰	۰	۰
		ماهر	۱۵۰	۱۰۰۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۴۰۰۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز-کمبود ۲	ساده		۲۰۰۰	۱۰۰		
		ماهر	۱۰۰	۸۰۰۰	۳۰۰	۱۰۰	۲۰۰۰
طرف عرضه	دانشگاه‌ها			۱۰۰			
	آموزشگاه‌های آزاد		۰	۰	۰	۰	۰
	فنی و حرفه‌ای		۰	۵۰۰	۰	۰	۰
	بومی منطقه						
	ناشی از مهاجرت		۰	۰	۰	۰	۰

در رشته محصولات زراعی به جز حلقه فرآوری که نیازمند توجه بیشتری است، زنجیره ارزش در استان کامل است و مواهب خدادادی اقلیمی منجر به ایجاد ظرفیت مناسبی در استان شده است. غلات در این رشته اولویت اول و گیاهان صنعتی اولویت دوم و گلخانه و گیاهان دارویی در اولویت بعد قرار دارند که همگی در دستور کار توسعه قرار می‌گیرد. اجرای طرح عظیم سامانه گرمسیری مساحت زیر کشت محصولات زراعی استان را تقریباً دوبرابر می‌کند و با تشکیل اتحادیه‌ها می‌توان ساماندهی مناسبی در این حوزه انجام داد. به لحاظ تقاضا در این رشته بدلیل آمیخته شدن کشت این محصولات با زندگی روزمره مردم، ظرفیت مناسبی وجود دارد. از طرف عرضه رشته‌های مرتبط با کشاورزی در دانشگاه‌های استان وجود دارد و به لحاظ آموزش در سطح دانشگاه و نیز فنی و حرفه‌ای بصورت مناسبی پوشش داده می‌شود اما عمده فعالین این بخش همانگونه که در ابتدای گزارش تحلیل شد، مهارت تجربی دارند و تحصیل کرده‌ها به این بخش ورود پیدا نکرده‌اند. بنابراین اجرای الگوهای کشت نوین و ایجاد ارتباط بین تحصیل کرده‌های استان با این بخش در دستور کار قرار می‌گیرد و آموزشهای کشاورزی مدرن توسط سازمان فنی و حرفه‌ای انجام خواهد شد.

جدول ۴۶- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار رنجیره کسبوکار محصولات گلخانه‌ای و گیاهان دارویی استان ایلام

نام رسته: محصولات گلخانه‌ای و گیاهان دارویی			→	→	→	→	→
			تأمین	تولید	فرآوری	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	تعداد کل (جمع ۱ و ۲)		۱۰	۱۰۰	۰	۵	۱۰
	تعداد اشتغال موجود ۱	ساده	۵	۶۰	۰		
		ماهر	۵	۴۰	۰	۵	۱۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز-کمبود ۲	ساده		۵۰	۰		
		ماهر	۱۰	۲۰۰	۰	۱۰	۱۰
طرف عرضه	دانشگاه‌ها				۰		
	آموزشگاه‌های آزاد			۵۰	۰		
	فنی و حرفه‌ای		۱۰	۵۰	۰		
	بومی منطقه				۰		
	ناشی از مهاجرت		۰	۰	۰	۰	۰

در این رسته مشکل اصلی در دو بخش تولید محصولات با ارزش افزوده بالا و همچنین فرآوری و بسته‌بندی محصولات است که تقریباً عرضه‌ای در آنها وجود ندارد ضمن اینکه تقاضا هم بسیار کم است. به نوعی شکست طرح‌های احداث گلخانه دلیل ورود غیر اصولی به این حوزه انگیزه فعالان اقتصادی برای حضور در این بخش را کاهش داده و نظر مسئولین نسبت به حوزه گلخانه منفی شده است. در حوزه گیاهان دارویی مطالعات پایه، گونه‌های مزیت دار و پهنه‌های مناسب شناسایی شده و با رفع مشکل اتصال به بازار امکان ایجاد زنجیره ارزش وجود دارد که در این حوزه ضرورت توجه به آموزشهای فنی و مطابق با استانداردهای جهانی و همچنین توجه به توجیه اقتصادی طرح ها و اتصال به بازار ملی و جهانی با احداث واحدهای فرآوری و صنایع تبدیلی و بسته بندی ضروری است که سازمان فنی و حرفه ای آماده ورود به این حوزه می باشد.

جدول ۴۷- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار رنجیره کسبوکار فرش دستباف استان ایلام

نام رسته: فرش دستباف			→	→	→	→	→
			تأمین	طراحی	تولید	تدارکات	فروش
طرف تقاضا	تعداد کل (جمع ۱ و ۲)		۲۵	۱۵	۶۰۰	۲۰	۱۰
	تعداد اشتغال موجود ۱	ساده	۲۵	۰	۱۰۰	۰	۰
		ماهر	۰	۱۵	۵۰۰	۲۰	۱۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز-کمبود ۲	ساده	۲۰	۰	۱۰۰۰		
		ماهر	۲	۰	۱۰۰۰	۱۰	۱۰
طرف عرضه	دانشگاه‌ها		۰	۰	۲۰	۰	۰
	آموزشگاه‌های آزاد		۰	۰	۱۰۰	۰	۰
	فنی و حرفه‌ای		۰	۰	۱۰۰	۰	۰
	بومی منطقه		۰	۰	۶۰۰	۰	۰
	ناشی از مهاجرت		۰	۰	۰	۰	۰

در رسته فرش دستباف به علت اقدامات متعددی که توسط ارگان‌های مختلف صورت گرفته است تقریباً عرضه نیروی کار در اکثر حلقه‌ها به جز بازاریابی و فروش صورت می‌گیرد و در حلقه بازاریابی و فروش نیز باید توجه خاص صورت پذیرد. تنوع استانداردهای آموزشی در حلقه تولید بسیار زیاد است اما در بازاریابی و فروش ضعف عمده وجود دارد. مهمترین مشکل در این رسته شبکه سازی و تولید مبتنی بر نیاز جهانی است. در این زمینه لازم است آموزش طراحی و بازاریابی مناسب به فعالین صورت پذیرد تا با تغییر در کارکردها و تولید مبتنی بر اندازه و طرح دلخواه مشتری زمینه برای اتصال به رسته گردشگری برای زمین گیر کردن مسافرين گذری نیز ایجاد گردد.

جدول ۴۹- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار رنجیره کسب و کار حمل و نقل مسافری

نام رسته: خدمات حمل و نقل مسافری			→	→	→	→
			تأمین	تولید	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	تعداد کل (جمع ۱ و ۲)		۳۰۰۰	۴۰۰۰	۵۰۰	۵۰۰
	تعداد اشتغال موجود ۱	ساده	۱۰۰۰	۱۰۰۰		
		ماهر	۲۰۰۰	۳۰۰۰	۵۰۰	۵۰۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز- کمبود ۲	ساده	۱۰۰	۱۰۰		
		ماهر	۴۰۰	۴۰۰	۵۰	۵۰
طرف عرضه	دانشگاه‌ها		۰	۰	۰	۰
	آموزشگاه‌های آزاد		۲۰۰۰	۳۰۰۰	۰	۰
	فنی و حرفه‌ای		۰	۰	۰	۰
	بومی منطقه					
	ناشی از مهاجرت		۰	۰	۰	۰

رسته حمل و نقل مسافری تقاضای زیادی دارد و با توجه به اینکه به مهارت خاصی نیاز ندارد افراد غیر متمرکز و بی شناسنامه نیز در ایام پیک مانند محرم و صفر بصورت پاره وقت وارد این رسته می شوند و بعضاً اتفاقات تلخی نیز رقم می خورد. برای رفع این مشکل بحث ساماندهی مسافرين اربعين در مهران ایجاد شده که به خوبی اجرایی نشد و مشکلات آن باید مرتفع گردد. اما در بخش عرضه سازمان حمل و نقل و پایانه ها با تصویب سرفصل ها و استانداردها و با کمک آموزشگاه‌های آزاد و سازمان فنی و حرفه ای تمام فعالین را هر سال تحت شمول آموزشهای لازم قرار می دهد.

جدول ۵۰- تحلیل عرضه و تقاضای نیروی کار رنجیره کسب و کار محصولات باغی

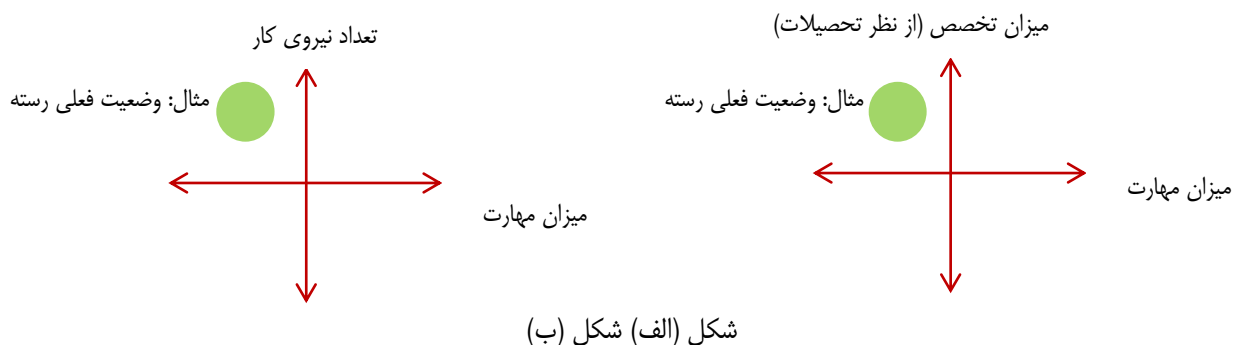
نام رسته: تولید محصولات باغی		→	→	→	→	→	→
		تأمین	پشتیبانی	تولید	فراوری	بازاریابی	فروش
طرف تقاضا	تعداد کل (جمع ۱ و ۲)	۷۰	۸۰۰	۶۰۰۰	۰	۰	۳۰۰
	تعداد اشتغال موجود ۱	ساده	۲۰	۰	۵۰۰۰	۰	۳۰۰
		ماهر	۵۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۰	۰
	تعداد اشتغال مورد نیاز-کمبود ۲	ساده	۰	۰	۰	۰	۰
		ماهر	۵۰	۱۰	۶۰۰۰	۴۰۰	۲۰۰۰
طرف عرضه	دانشگاه‌ها	۹۰	۰	۰		۰	۰
	آموزشگاه‌های آزاد	۰	۰	۰		۰	۰
	فنی و حرفه‌ای	۰	۰	۳		۰	۰
	بومی منطقه	۰	۵۰۰	۵۰۰		۰	۳۰۰
	ناشی از مهاجرت	۰	۰	۰		۰	۰

وجود پتانسیل بزرگ در استان ایلام بدلیل وضعیت مناسب آب و هوایی و اقلیمی فرصت مناسبی است که به گفته کارشناسان اگر مشکلات زنجیره ارزش مرتفع گردد و آموزش و پشتیبانی مناسب و اتصال به بازار انجام شود، می‌توان ظرفیت موجود را تا دو برابر نیز افزایش داد و در کنار آن لزوم توجه به فراوری از ملزومات این رسته است که مغفول مانده است.

۴.۲. تحلیل مهارتی نیروی کار کسب و کار رسته اولویت‌دار

همان‌طور که موضوع مهارت در بخش دینامیک اشتغال مورد بررسی قرار گرفت، این بخش نیز سعی دارد تحلیل‌های مرتبطی به ازای هر رسته کسب و کاری اولویت‌دار را مورد ارزیابی قرار دهد. توجه به موضوع مهارت، جزء لازم پایداری اشتغال و ایجاد تعادل میان دو طرف عرضه و تقاضای نیروی کار خواهد بود. سنجش میزان مهارت و تخصص متناسب با هر رسته کسب و کاری به‌صورت زیر بررسی خواهد شد.

نمودار ۲۱ تحلیل مهارتی نیروی کار در هر رسته کسب و کار

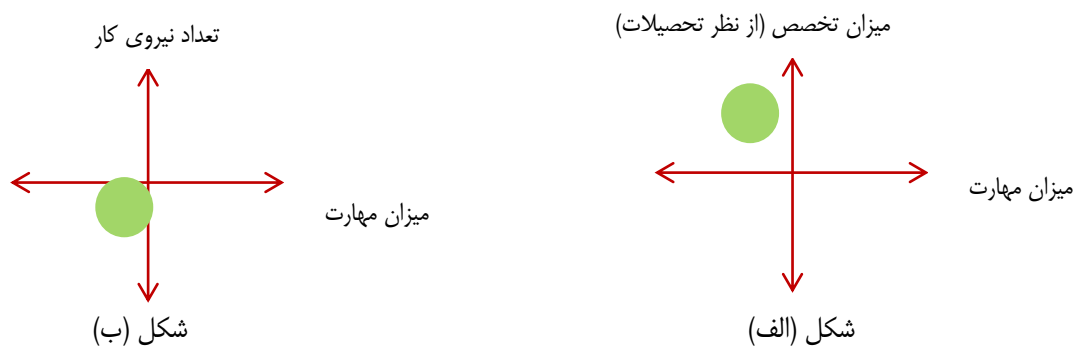
نمودارهای فوق، تعداد، میزان تحصیلات و مهارت تخصصی نیروی کار استان را مورد ارزیابی قرار می‌دهند.

۱- شکل (الف): در این نمودار، میزان مهارت نیروی تحصیل‌کرده مورد تحلیل قرار می‌گیرد. به بیان دیگر، سطح کیفیت تحصیلات نیروی کار برای فعالیت در رسته را بیان می‌دارد. هم‌چنین نشان می‌دهد سطح تحصیلات نیروی ماهر شاغل در رسته چه اندازه می‌باشد.

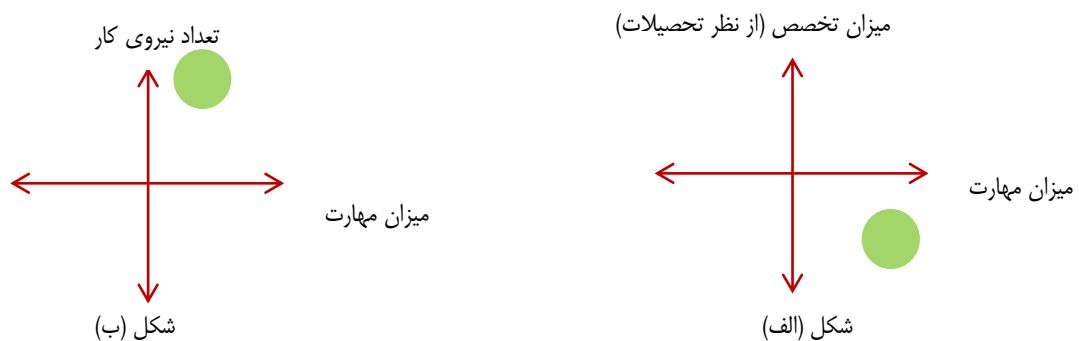
به عنوان مثال، در نمودار، وضعیتی نشان داده شده است که در آن نیروی کار رسته، افرادی هستند که دارای تحصیلات بوده اما فاقد مهارت و تخصص لازم برای فعالیت در رسته می باشند. این نمودار همچنین نشان می دهد که سطح آموزش دانشگاه ها و مراکز آموزشی استان، تا چه اندازه کاربردی می باشند.

۲- شکل (ب): این نمودار نیز میزان مهارت مرتبط نیروی کار استان در رسته را تحلیل می نماید. به عبارت دیگر، نشان می دهد تعداد نیروی کار شاغل در رسته چقدر بوده و سطح مهارت این نیروها تا چه اندازه می باشد. به عنوان مثال در نمودار، وضعیتی نشان داده شده است که در آن، تعداد نیروی کار شاغل در رسته زیاد بوده اما دارای مهارت تخصصی پایین هستند.

نمودار ۲۲- تحلیل مهارتی نیروی کار در رسته کسب و کار خدمات گردشگری (مذهبی)

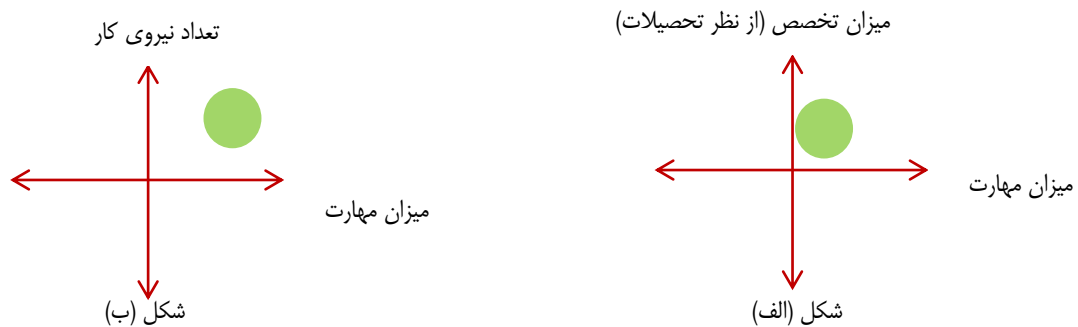

نمودار ۲۳- تحلیل مهارتی نیروی کار در رسته کسب و کار تولید و فرآوری گوشت قرمز

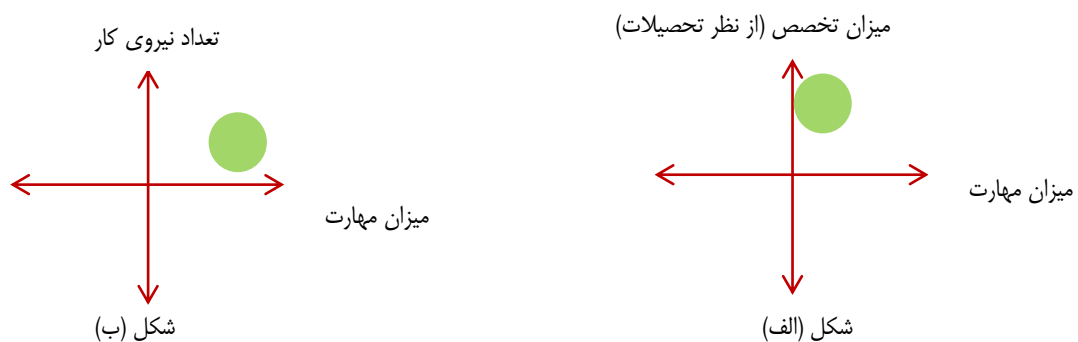
در رسته گردشگری آموزش های تخصصی زیادی هم در مراکز آموزش عالی، هم در مراکز فنی و حرفه ای و هم در سایر مؤسسات آموزشی ارائه می شود و اغلب افرادی که فارغ التحصیل می شوند از نظر تخصص توانایی خوبی دارند و تنها نیازمند تجربه و مهارت هستند که در فضای بازار آن را بدست می آورند. نیروی کار فعلی نیز به دلیل الزامات موجود در این کسب و کار بایستی از سطح مهارت و تحصیلات خوب برخوردار باشد. اما در رسته تولید و فرآوری گوشت قرمز نیروهای بسیار ماهر با سطح سواد پایین وجود دارند که حتی از نیروهای تحصیل کرده هم توانمندتر هستند و در مقابل افرادی که فارغ التحصیل می شوند نیازمند کسب مهارت هستند.

نمودار ۲۴- تحلیل مهارتی نیروی کار در رشته کسب و کار صنایع دستی

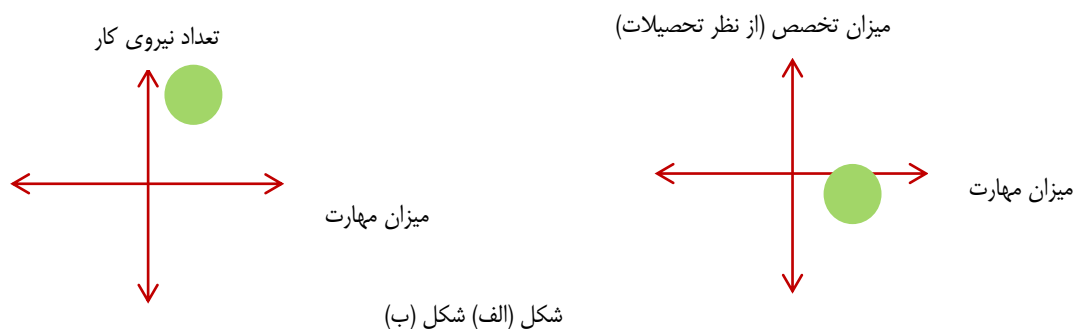
تعداد افراد فعال در رشته صنایع دستی که بصورت غیر رسمی و غیرمتمرکز و گاهی برای مصارف شخصی یا تفریحی در این رشته فعالیت می‌کنند قابل توجه است که وجه اشتراک همه آنها علاقمندی به این حوزه است که می‌توان با شبکه سازی و نهاد سازی زنجیره ارزش مناسبی ایجاد نمود. در این رشته افرادی که از مراکز آموزشی فارغ‌التحصیل می‌شوند سطح مهارت و دانش نسبتاً قابل قبولی دارند اما نیروی کار بسیار زیادی هم وجود دارند که علی‌رغم دارا بودن سطح مهارت بسیار بالا، از سواد و تحصیلات پایینی برخوردارند که همین امر بزرگترین مانع در سر راه پیشرفت و توسعه آنها است. بنابراین آموزش مطابق با نیاز بازار جهانی نیاز این دسته است.

نمودار ۲۵- تحلیل مهارتی نیروی کار در رشته کسب و کار خدمات فن آوری اطلاعات IT

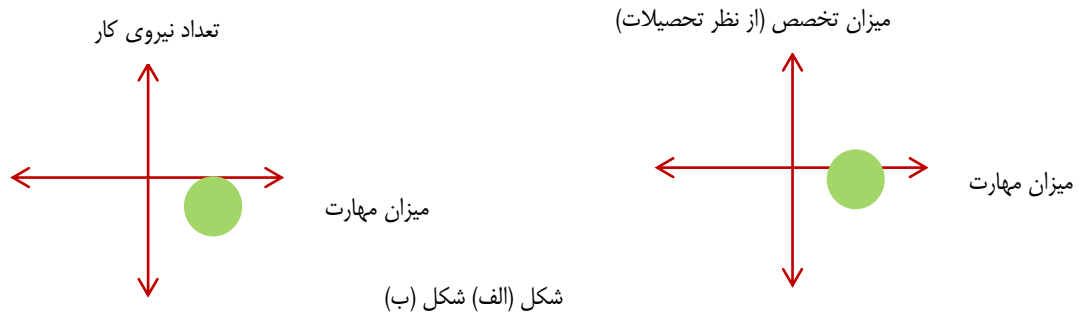
در رشته IT به دلیل نوع کسب و کار، برخورداری از خلاقیت، علم و دانش فنی یک شرط لازم است ولی کافی نیست و حضور در بازار و کسب تجربه و مهارت به عنوان مکمل دانش فنی توانسته برای بسیاری به یک مزیت رقابتی تبدیل شود. گستره وسیع و روبه رشد این رشته طلب می‌کند که استانداردهای آموزشی به سرعت مطابق با پیشرفت این حوزه به روز رسانی شود. امکانات آموزشی این حوزه نیز باید مورد توجه قرار گیرد.

نمودار ۲۶- تحلیل مهارتی نیروی کار در رشته کسب و کار محصولات زراعی (غلات)

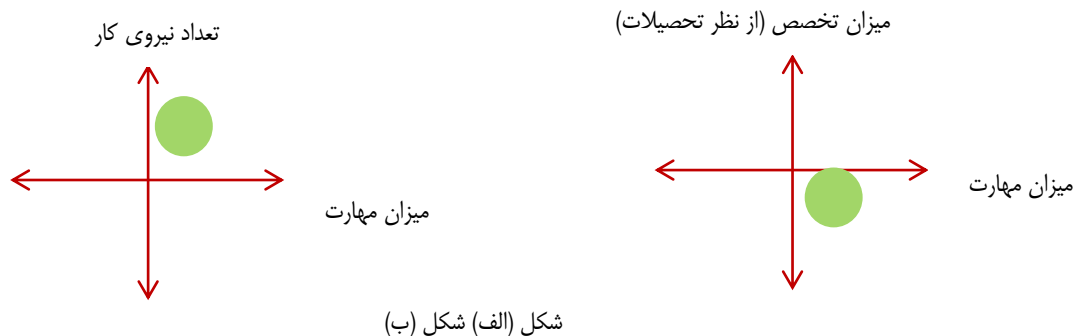
در رشته محصولات زراعی نیروی کار بسیار زیادی در استان مشغول به کار هستند و این حرفه بصورت سینه به سینه منتقل شده است اما فعالین موجود با سطح سواد پایین اما مهارت بالا هستند و در نقطه مقابل کسانی که از مراکز آموزشی فارغ التحصیل می شوند به شدت نیازمند مهارت هستند. حضور این دو دسته در کنار هم با سازوکار مناسب می تواند به افزایش بهره وری و برداشت در هکتار کمک کند.

نمودار ۲۷- تحلیل مهارتی نیروی کار در رشته کسب و کار پرورش و فرآوری طیور

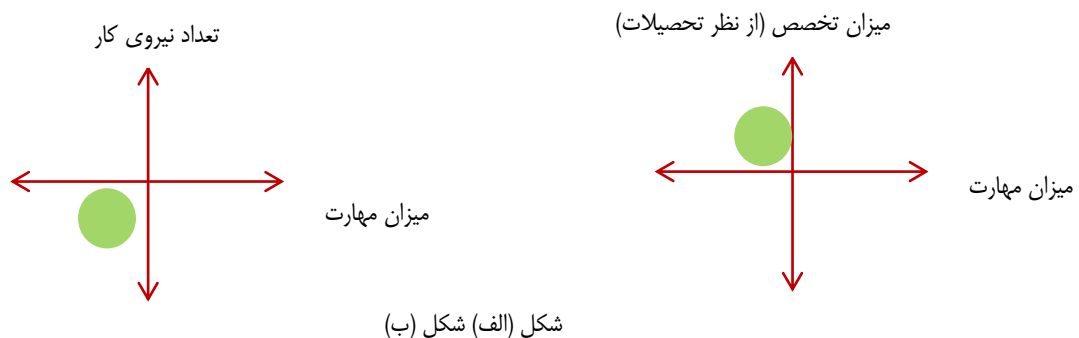
در رشته پرورش و فرآوری طیور به دلیل عدم وجود رشته تخصصی دانشگاهی، عدم تخصص رشته های مرتبط، لزوم نیاز به تجهیزات برای آموزش های آزاد و موانع ورود به کارگاه های تولیدی، سطح دانش فارغ التحصیلان دانشگاهی پایین است و نیروی کار موجود نیز فقط دارای مهارت در سطحی نسبتاً متوسط است که در طول زمان آن را بدست آورده است.

نمودار ۲۸- تحلیل مهارتی نیروی کار در رشته کسب و کار خدمات حمل و نقل مسافری

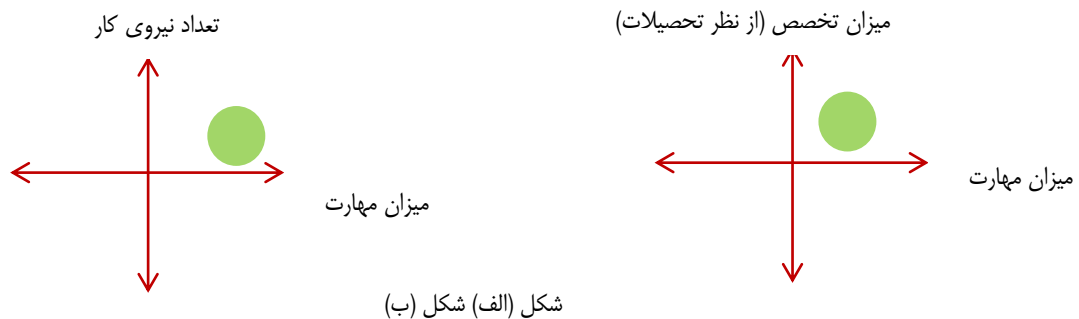
نیروی کار موجود در رشته حمل و نقل ذاتاً از سطح سواد پایین برخوردار است اما مهارت بالایی دارد. افرادی که از رشته های مرتبط در مراکز آموزشی فارغ التحصیل می شوند تاحدودی مشکل دانش فنی را ندارند اما باز هم در سطح بالایی نیست هر چند در این رشته چندان هم نیاز نیست اما در این رشته مهارت مهمترین نقطه قوت است.

نمودار ۲۹- تحلیل مهارتی نیروی کار در رشته کسب و کار محصولات گلخانه ای

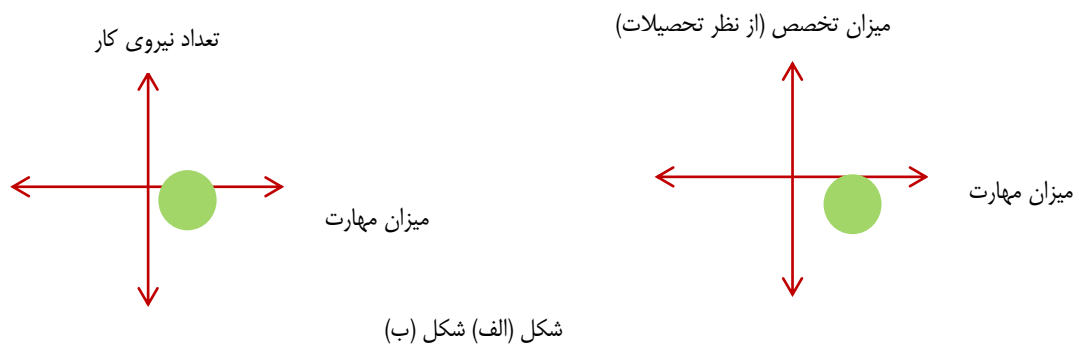
سابقه منفی گلخانه در استان بزرگترین مانع توسعه آن است. متأسفانه افرادی که اقدام به تولید محصولات گلخانه‌ای می‌کنند معمولاً بدون توجه به بحث‌های فنی و اقتصادی اقدام به احداث گلخانه می‌کنند و محصولات ساده و رایج بازار را انتخاب می‌کنند که خود منجر به عدم موفقیت آنها و پایین آمدن قدرت رقابتی آنها می‌شود. نیاز به آموزش مناسب به شدت احساس می‌شود.

نمودار ۳۰ تحلیل مهارتی نیروی کار در رسته کسب و کار فرش دستباف

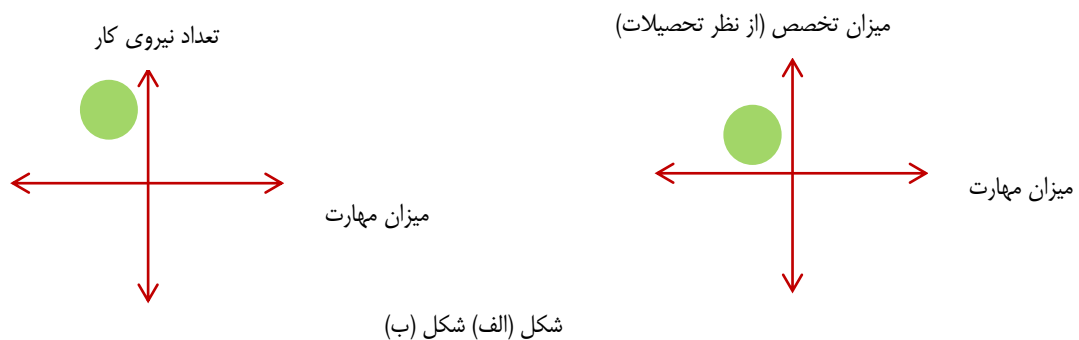
نیروی کار موجود در این رسته مهارت کار را از طریق تجربه بدست آورده است اما ورود فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و سایر مراکز آموزشی و بدست آوردن مهارت در طول زمان موجب ایجاد تغییرات قابل توجهی در این رسته شده است. نهادهای مختلفی مانند جهاد دانشگاهی و کمیته امداد نیز به این رسته ورود پیدا کرده اند.

نمودار ۳۱ تحلیل مهارتی نیروی کار در رسته کسب و کار خدمات حمل و نقل مسافری

در این رسته اخذ گواهینامه و آموزش‌های تعریف شده برای فعالین رسمی الزامی است و نیروی کار آن نیز باید از یک حداقل مهارت و دانش فنی برخوردار باشد. نیروی کار غیر رسمی و پاره وقت در ایام پیک به این رسته وارد میشوند که حتماً بایستی متشکل شده و تحت آموزش لازم قرار گیرند.

نمودار ۳۲ -تحلیل مهارتی نیروی کار در رسته کسب و کار محصولات باغی

در رسته محصولات باغی، افراد از تحصیلات پایین برخوردارند و نیروهای تحصیل کرده به دلیل نبود تجهیزات در مراکز آموزشی از مهارت لازم برخوردار نیستند و باید آن را در محیط کار بیاموزند و نیروهای کار موجود نیز همین مهارت را در طول زمان فرا گرفته‌اند.

۵. تحلیل وضعیت فعلی عرضه و تقاضای نیروی کار در کسب و کارهای رشته‌های اولویت‌دار

همان‌طور که در این جدول زیر نشان داده شده است، سمت عرضه نیروی کار در سطح منطقه به تفکیک بخش و رشته و نهادهای مرتبط عنوان شده است. در تحلیل‌های مربوط به این بخش نیز، بیان نحوه عرضه و سنجش میزان اثربخشی هر یک از نهادهای مهم بوده و نقایص و کمبودهای احتمالی مرتبط با آن به تفکیک حلقه‌ها مورد بررسی قرار خواهد گرفت و آموزشهای فنی مورد نیاز بیان خواهد شد.

جدول ۵۱- جدول استانی: بخش کشاورزی به تفکیک رشته

نام رشته	نام شهرستان	حلقه زنجیره ارزش	رشته‌های متناظر در فنی و حرفه‌ای	آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مورد نیاز	کد ISCO
محصولات زراعی و باغی	سطح استان	تولید	تکنسین باغات مناطق معتدله	---	6111/3/1
تولید و فرآوری گوشت قرمز (سنتی و صنعتی)	سطح استان	تولید	پرورش دهنده گوسفند	---	6121/68/1
لبنیات (سنتی - صنعتی)	شمال استان	تولید	تولید کننده فرآورده‌های تخمیری (ماست)	---	7513/1/2
پرورش زنبور عسل	شمال استان	تولید	پرورش دهنده زنبور عسل	---	6123-63-001-2
پرورش آبزیان	دهلرا، بدره و سیروان	تولید	---	---	---
پرورش و فرآوری طیور	شمال استان	تولید	---	---	---

جدول ۵۲- جدول استانی: بخش صنعت به تفکیک رشته

نام رشته	نام شهرستان	حلقه زنجیره ارزش	رشته‌های متناظر در فنی و حرفه‌ای	آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مورد نیاز	کد ISCO
مصالح ساختمانی	استان	تولید	مدیریت اجرایی کارهای ساختمانی	---	2-19/28/1/1
صنایع پایین دستی پتروشیمی	شهرستان ایلام	تولید	تکنیسین فرآوری گاز	---	۳۱۳۴/۱۲
مصنوعات چوبی و MDF	شهرستان ایلام	تولید	کارور تهیه تخته ام دی اف (MDF)	---	۷-۳۲/۱۰/۱/۱
حمل و نقل باری و لجستیک	شمال استان	بازارابی و فروش	مدیر حمل و نقل	---	1324-12-001-1
حمل و نقل مسافری	مهران	بازارابی	مدیر حمل و نقل	---	1324-12-001-1

جدول ۵۳- جدول استانی: بخش خدمات به تفکیک رشته

نام رشته	نام شهرستان	حلقه زنجیره ارزش	رشته‌های متناظر در فنی و حرفه‌ای	آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مورد نیاز	کد ISCO
گردشگری (مذهبی)	شمال استان	تولید	راهنمای عمومی گردشگری	---	3339-55-004-1
خدمات خودرو و لوازم یدکی	شهر ایلام	تولید	تعمیر کار خودروهای سبک ماهر (طرح ۱۸ ماهه پیوسته)	---	8- 43/24/1/1
صنایع دستی	شهر ایلام	تولید	سازنده تولیدات نمدی دست دوز	---	7318-75-026-1
اطلاعات و ارتباطات (IT)	سطح استان	تولید	رایانه کار ICDL درجه ۱ و ۲	---	2513-53-040-1

۶. چالش‌های آموزشی از منظر بخش خصوصی

اطلاعاتی که در ادامه آمده است بر اساس مطالعات میدانی است و قطعاً برخی از آنها به ویژه اطلاعات مربوط به تجهیزات سخت افزاری نیازمند تجزیه و تحلیل دقیق‌تر می‌باشد.

برخی از رشته‌ها به دلیل نیاز به تجهیزات و ابزارآلات متعدد و هزینه گزافی که تأمین آنها نیاز دارد، مرکز دولتی اقدام به ایجاد کارگاه‌های آموزشی مربوطه می‌کنند، ایرادی که در اینجا به وجود می‌آید این است که برای حق التدریس مدرس حداقل و حداکثری در مراکز دولتی و آزاد وجود دارد و خارج از آن نمی‌توانند عمل کنند چرا که ارائه آموزش‌های رایگان جزو اصول اولیه فنی و حرفه‌ای است و در آموزشگاه‌های آزاد نیز از حد تعیین شده تجاوز کند. در اینجاست که بسیار مشاهده می‌گردد که کارگاه‌های آموزشی مراکز دولتی در برخی رشته‌ها در سطح نسبتاً مجهز و قابل قبولی قرار دارند ولی یا مدرس ندارند و یا مدرس موجود به هیچ وجه کیفیت و توانایی لازم را ندارد چرا که مدرسین خوب و مجرب با نرخ مصوب حاضر به تدریس نیستند. در آموزشگاه‌های آزاد نیز حاشیه سود در نظر گرفته شده برای آموزشگاه با توجه به شهریه دوره آنقدر کم است که یا باید مدرس ارزان قیمت‌تری را به کار بگیرد که کیفیت دوره کاهش می‌یابد یا باید کمتر از تعداد ساعات مصوب، آموزش را برگزار کند که در نهایت برای دریافت مدرک مجبور به مستند سازی خواهد بود.

جدول ۵۴- جدول تجهیزات سخت‌افزاری موردنیاز برای آموزش‌های رشته‌های در اولویت

نام رشته اولویت‌دار	نام شهرستان	نام مرکز آموزش عالی/فنی و حرفه‌ای	نام تجهیزات سخت‌افزاری موردنیاز	تعداد	قیمت (تومان)	مجموع
کارآفرینی	سطح استان	مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای	---	---	---	---
مدیریت جهانگردی	شهرستان ایلام	مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای	---	---	---	---
مدیریت	سطح استان	مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای	---	---	---	---
کشاورزی (باغی- زراعی)	چرداول - دره شهر-سیروان - ایلام	مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای	---	---	---	---
طراحی صنعتی	سطح استان	مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای	---	---	---	---

جدول ۵۵- جدول نهادهای آموزشی / بازار موردنیاز برای آموزش‌های رشته‌های در اولویت

نام رشته اولویت‌دار	نام شهرستان	رشته آموزشی/مهارتی	مقطع	کد ISCO	تعداد ساعات آموزشی در سال	پیشنهاد فضای موردنیاز
کارآفرینی	مهران، دهلران	گردشگری	کارشناسی ارشد	3339-55-004-1	۴۳	-
مدیریت جهانگردی	سطح استان	راهنمای عمومی گردشگری	کارشناسی	3339-55-004-1	۳۳۰	-
MBA	سطح استان	بازاریابی گردشگری	کارشناسی ارشد	1219-45-005-2	۱۲۲	-
مدیریت	ایلام	حمل و نقل و لجستیک	کارشناسی	1324-12-001-1	۱۰۲	-
کشاورزی (باغی - زراعی)	مهران	کاربر گیاهان دارویی	کارشناسی	6 - 43/98/1/4	۶۰	-
طراحی صنعتی	سطح استان	صنایع بسته بندی پلیمری	کارشناسی	2149-37-001-1	۳۷۶	-
مدیریت	ایلام	برنامه ریزی شهری (برنامه ریز امور اقتصادی، اجتماعی و خانواده)	کارشناسی	7-20/12/1/3	۳۲۴	-

۷. جمع‌بندی و پیشنهاد

گزارش حاضر تحت عنوان تحلیل مهارتی نیروی کار مبتنی بر دینامیک اشتغال استان با هدف تحلیل وضعیت عرضه نیروی کار در سازمان فنی و حرفه‌ای به عنوان یکی از مهمترین نهادهای عرضه کننده نیروی کار آموزش دیده و همچنین تطابق آن با تقاضای بازار کار تهیه و تدوین شده است. در این گزارش ضمن بهره‌مندی از اطلاعات، آمار و مستندات رسمی موجود از جمله گزارش عملکرد فنی و حرفه‌ای و گزارش دینامیک اشتغال استان و... از مطالعات میدانی و مصاحبه‌های حضوری جهت افزایش هر چه بیشتر کیفیت گزارش استفاده شده است. در تمام بخش‌های گزارش مراجع مورد استفاده و نتایج تحلیل‌های میدانی به تفصیل آورده شده است. استان ایلام با اقتصادی مبتنی بر کشاورزی و خدمات و با در نظر گرفتن تمامی مزیت‌ها و ویژگی‌های خود در حال حاضر با نرخ بیکاری ۱۱٫۸٪ وضعیت چندان مناسبی مخصوصاً در بین فارغ التحصیلان از این منظر ندارد که اطلاعات کامل‌تر در جداول ۱ و ۲۲ آورده شده است. بنابراین گزارش حاضر با در نظر گرفتن جایگاه نهادهای عرضه کننده نیروی کار از جمله سازمان فنی و حرفه‌ای اهمیت بسیار ویژه‌ای پیدا می‌کند.

براساس اطلاعات جمع‌آوری شده در سال ۹۶، تعداد فارغ التحصیلان مراکز دولتی و آزاد برابر با ۲۶۷۱۵ نفر بوده از این تعداد ۸۸۲۱ نفر در بخش صنعت، ۸۹۵۶ نفر در بخش خدمات، ۴۶۵۳ نفر در بخش کشاورزی و ۴۲۸۵ نفر در بخش فرهنگ و هنر آموزش دیده‌اند. اطلاعات تفصیلی به همراه تحلیل‌های کامل‌تر در جداول ۳۰ تا ۳۳ آورده شده است. نکته مهم آن است که از ظرفیت فنی و حرفه‌ای در برخی رشته‌ها ظرفیت خالی نیز وجود دارد و برخی رشته‌ها تقاضا دارد که باید برای آن دوره‌های جدید طراحی و اجرا گردد. براساس آمار موجود، بیشترین ظرفیت این مراکز در خوسه صنعت به رشته برق، در خوسه خدمات به خیاطی، در خوسه کشاورزی به پرورش دام و ماکیان و در خوسه فرهنگ و هنر به رشته فرش اختصاص یافته است. برخی از رشته‌ها تناسبی با رشته‌های اولویت‌دار استان ندارد. بهترین عملکرد فنی و حرفه‌ای استان ایلام در رشته‌های اولویت‌دار مربوط به رشته صنایع دستی و فن-آوری اطلاعات است.

براساس اطلاعات موجود در گزارش، تناسب عرضه و تقاضای نیروی کار با دینامیک اشتغال استان و به بیان ساده‌تر تناسب آموزش-های ارائه شده با رشته‌های اولویت‌دار استان برابر با ۶۰٪ است. براساس جدول زیر که از ترکیب اطلاعات جداول ۴۱ تا ۵۰ گزارش به دست آمده است می‌توان میزان تقاضای نیروی کار در حلقه‌های مختلف زنجیره ارزش و تعداد آموزش‌دیدگان در هر حلقه را مشاهده کرد. به وضوح مشخص است که تمرکز آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در بخش تولید بوده است در حالی که در سایر حلقه‌ها تقاضای قابل توجهی وجود دارد و نیاز به توجه بیشتری دارد. بیشترین خلاء مربوط به فرآوری، بازاریابی و فروش است. نکته جالب توجه این است که دوره‌های بازاریابی و فروش برگزار شده از طرف متقاضیان با استقبال مناسبی مواجه نمی‌شود و این نکته جهت فرهنگ سازی و سیاست گذاری در این زمینه قابل توجه است.

	→	→	→	→	→	→
	فروش	بازاریابی	فرآوری	تولید	طراحی	تأمین
تعداد کل تقاضا در رشته‌های اولویت‌دار استان	۹۹۲۰	۳۲۶۰	۵۵۵۰	۱۰۳۸۰۰	۶۵۰	۷۹۹۵
آموزش‌دیدگان فنی و حرفه‌ای در رشته-های اولویت‌دار استان	۵۰	۱۰۰	۰	۱۰۵۴۰	۲۲۰	۲۲۰۰

مشکلات حوزه فنی و حرفه‌ای استان به صورت اختصار به شرح زیر می‌باشند. البته تحلیل‌های مربوط به هر کدام به تفصیل در متن گزارش آورده شده است:

- عدم تطابق کامل عرضه و تقاضا به دلیل عدم آگاهی طرفین از توانمندی‌های و نیازهای یکدیگر
- کمبود تجهیزات در رشته‌های مرتبط با صنعت
- بروکراسی اداری فنی و حرفه‌ای و زمان‌بر بودن اغلب اقدامات از جمله تصویب استانداردهای آموزشی و دریافت مجوز

- ناکارآمد بودن و قدیمی شدن برخی استانداردها و عدم بازنگری در آنها
 - عدم دسترسی به مدرس در برخی استانداردها و یا عدم توان جذب مدرسین با کیفیت
 - عدم توجه پذیری سرمایه گذاری بخش خصوصی در برخی رشته ها به دلیل بالا بودن هزینه تجهیزات
 - موازی کاری های آموزشی توسط سایر دستگاه ها و سازمان های دولتی و غیردولتی
- پس از بیان مشکلات آنچه که به عنوان مهمترین پیشنهادات این گزارش می توان به آن پرداخت در ۳ مورد زیر خلاصه می شود:

الف) خرید تجهیزات آموزشی در برخی رشته های صنعتی
برخی آموزش ها در برخی از رشته های صنعتی بدون وجود تجهیزات و ماشین آلات عملاً مفهومی ندارد و مانند این است که رانندگی بدون خودرو آموزش داده شود. رشته هایی مانند محصولات پلاستیکی، قطعه سازی و مجموعه سازی و زیورآلات طلا و جواهر از این جمله هستند.

ب) ایجاد نهادهای آموزشی / بازار

در جدول زیر، نهادهایی آورده شده است که با هدف ارتقاء سطح کمی و کیفی آموزش های فنی و حرفه ای بایستی با کمک و حمایت بخش دولتی ایجاد شوند و قطعاً به نزدیک شدن سطح مهارت بخش عرضه و نیازهای واقعی بخش تقاضا کمک شایانی خواهند کرد.

نام رشته اولویت دار	عنوان نهاد
گردشگری	مرکز آموزش کاربردی و عملی هتلداری
صنایع دستی	پژوهشکده، مرکز ارتقاء مهارت مدیریت، پژوهش و ارتباط با بازار
زیورآلات طلا و جواهر	مرکز آموزش و مشاوره ریخته گری فلزات گرانبها
قطعه سازی و مجموعه سازی	مرکز آموزش، تحقیق و توسعه و انتقال تکنولوژی ساخت قطعات و مجموعه های پیشرفته
پوشاک	مرکز آموزش و ارتقاء مهارت تخصصی پوشاک

ج) رشته های مهارتی مورد نیاز

اگر از موضوع برزورسانی سرفصل های فعلی، بالا بودن تعداد ساعات آموزشی و برخی اصلاحات ضروری در رشته های آموزشی تدوین شده فعلی در سازمان فنی و حرفه ای بگذریم، رشته هایی نیز باید ایجاد شوند و فرآیند تدوین استاندارد مربوطه با مشارکت ذینفعان رشته های مرتبط انجام شود. عناوین این رشته ها در جدول زیر و اطلاعات تکمیلی در جدول ۴۳ گزارش آورده شده است.

نام رشته مهارتی
طراح صنایع دستی کاربردی
اخلاق حرفه ای گردشگری و روحیات ملل
میهمان نوازی
برگزارکننده تخصصی رویداد
روزنامه نگار گردشگری
کارگر و تکنیسین نیمه ماهر سطح ۱ (ابزار و ماشین آلات)
کارگر و تکنیسین نیمه ماهر سطح ۲ (روش های تولید)
سرپرست کارگاه قطعه سازی
فرآوری و بسته بندی مرغ گوشتی
فرآوری و بسته بندی محصولات گلخانه ای (سیفی جات)
مدیر فنی شرکت های حمل و نقل
حمل و نقل مواد خطرناک
حمل و نقل بارهای ترافیکی

با توجه به مزیت‌ها و فرصت‌های توسعه استان و ارتباط این مزیت‌ها با توسعه اشتغال در استان، رشته‌های دانشگاهی آموزش عالی مورد نیاز و همچنین دوره‌های مهارتی پیشنهادی سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای به شرح زیر پیشنهاد می‌گردند:

جدول ۵۶- رشته‌های مهارتی موردنیاز سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای

ظرفیت پیشنهادی سالانه (نفر)	نام رشته مهارتی	مدت دوره (ساعت)	های پیشنهادی شهرستان
۲۰	تربیت تور گردانی حرفه‌ای (مذهبی و بوم گردی)	۵۶	سطح استان
۲۰	هتلداری	۲۰۰	چرداول - سیروان - ایلام - مهران
۲۰	راهنمای گردشگری	۲۰۰	چرداول - سیروان - ایلام - مهران
۵۰	مدیر اماکن تفریحی - گردشگری	۱۰۸	چرداول - سیروان - ایلام - مهران
۲۰	راهنمای محلی	۱۴۰	چرداول - سیروان - ایلام - مهران
۱۰۰	فرآوری و بسته بندی محصولات لبنی	۱۰۰	چرداول - سیروان - ایلام - مهران
۲۰	تربیت مشاورین تخصصی دامپروری	۲۵۰	سطح استان
۲۰	مدیریت ترافیک و حمل و نقل شهری	۱۰۰	ایلام مهران
۵۰	بسته بندی حبوبات خشکبار و غذای خشک	۱۰۰	ایلام مهران
۵۰	سوزن دوز	۱۰۰	ایلام

استان ایلام نیز به مانند کشور ایران دارای منابع و ظرفیت‌های زیادی است که البته باید مد نظر داشت که این منابع دائمی نبوده و برای همیشه در دسترس نیستند. ذخایر نفت و گاز، آب و دشت‌های حاصلخیز و از همه مهمتر نیروی انسانی از دست می‌رود و اگر نتوانیم این منابع را به ثروت‌های مادی و توسعه پایدار تبدیل کنیم و نسل‌های آینده را تأمین کنیم، در آینده با از دست رفتن منابع خطر افتادن در چرخه فلاکت وجود دارد و آینده فرزندان این مرز و بوم روشن نخواهد بود. تلاش طرح تکاپو برای شناسایی رشته‌های اولویت دار استان و هدایت منابع به سمت این رشته‌ها به همراه پشتیبانی، ایجاد ارتباط، آموزش و برنامه ریزی متمرکز است تا بتواند اقتصاد استان را به ریل توسعه در مسیری درست و بهینه هدایت کند. الگوهای موفق جهانی در این زمینه جهت تسهیل فضای کسب و کار به کار گرفته می‌شود و با همکاری و ایجاد هماهنگی بین مسئولین گام‌های راسخی در این راستا برداشته شده و با تجمیع تجارب انباشته گذشته حرکت به سمت اهداف با سرعت بالاتری ممکن خواهد بود.

یکی از ارکان موفقیت در دنیای مدرن امروزی، هماهنگی و استانداردسازی آموزش و تطابق آن با نیازهای بازار کار است که سازمان فنی و حرفه ای به عنوان نهاد متولی این آموزش ها در این گزارش مد نظر بود و جهت همسویی آموزشها با نیازهای رشته های اولویت دار این گزارش تدوین شد. با توجه به در دسترس نبودن بسیاری از آمار و اطلاعات مورد نیاز جهت راستی آزمایی این گزارش مجدد با همکاری دستگاهها و با انجام کار میدانی مورد بازبینی قرار خواهد گرفت و با کمک همکاران فنی و حرفه ای تدقیق خواهد شد تا در نسخه های آتی نقایص کمتری داشته باشد و بتواند به زبان مشترک تمام دستگاههای ذیربط تبدیل شود.

منابع و مآخذ:

عمده منابع این گزارش ناشی از تحقیقات میدانی و مصاحبه با خبرگان و همچنین منابع و آمار و اطلاعات رسمی سازمانهای زیر می باشد.

- اطلاعات رسمی مرکز آمار ایران
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان ایلام
- اداره کل هماهنگی امور اقتصادی و بین الملل استانداری ایلام
- اداره کل صنعت، معدن و تجارت استان ایلام
- اداره کل جهاد کشاورزی استان ایلام
- اداره کل فنی و حرفه ای استان ایلام
- اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان ایلام
- اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی استان ایلام
- اتاق اصناف استان ایلام
- مقاله تحلیل عوامل مؤثر بر گرایش جوانان روستایی شهرستان ایلام به اشتغال در بخش کشاورزی
- گزارش بررسی وضعیت بخش کشاورزی استان ایلام در سال ۹۶، معاونت اقتصادی اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان ایلام